

„ZEMĚ A LIDÉ“
SV. 25.



II.

DR. JOS. ŠTOLBA:
**ZE ZÁPADNÍ INDIE
A MEXIKA.**

NÁKLAD. UNIE = PRAHA =

Dosud vyšlo v této sbírce:

HARRIS FRANCK: BEZ HALÉŘE KOLEM SVĚTA. 3 díly.
Zpracoval a přel. Jos. Zeman. Svazek 1. za Kč 13.—, 5. za Kč 14.50,
7. za Kč 16.—.

JÜRGEN JÜRGENSEN: POVÍDKY Z KONGA. Sv. 2. Přel. B. D.
Za Kč 7.50.

WILLIAMS A ALISAT: ELDORADO SEVERU. Sv. 3. Přeložila
dr. L. Slavíková-Kaplanová. Za Kč 7.50.

**KNUD RASMUSSEN: NOVÍ LIDÉ. ROK U SOUSEDŮ SE-
VERNÍ TOČNY. Sv. 4.** Přel. dr. M. Peša. Za Kč 8.—.

G. FERRY: Z MEXICKÉ DIVOČINY. I. Sv. 6. Přel. K. Popelka.
Za Kč 12.—.

JINDŘ. DVOŘÁK: U KIRGIZŮ. Sv. 8. Za Kč 7.—.

ŠTĚPÁNKOTZE: V AUSTRALSKÉM BUSHI. Sv. 9. Zprac. a přel.
dr. St. Nikolau. Za Kč 12.—.

G. ROHLFS: V ZAJETÍ SENUSSIŮ. Sv. 10. Zprac. dr. Fr. Koláček.
Za Kč 9.—.

Rohlfs patří k největším saharským cestovatelům. Doprovázen mladoboleslavským rodákem Steckerem podnikl výpravu do Kufry uprostřed děsné Libycké pouště, tehdy sídla fanatické sekty Senussiů, již dodnes kladou odpor každému pronikání Evropanů. Zde byli cestovatelé zajati a s bídou vyvázli z míst, kam až do letoška evropská noha nevkročila. Zde poznáváme zase saharskou přírodu a život v oasách.

**FR. PAJOKEN: VE VÝCHODNÍCH SKALNÝCH HORÁCH.
Sv. 11.** Přel. R. Pazderník. Za Kč 11.—.

Autor, náruživý lovec, který žije v odlehlých koutech Wyomingu jako zálesák, líčí tu život z let osmdesátých, kdy byla tu ještě hojná zvěř, o níž se dělili navzájem zálesáci a domorodí Indiáni. Proto dochází často k vzájemným přepadům, jindy zase k přátelským stykům s Arapahoey a Šošony. Místy jsou líčení silně vzrušující.

SVEN HEDIN: DOBRODRUŽNÉ CESTY I. Sv. 12. Přel. a zprac.
dr. F. Štůla. Za Kč 15.—.

Slavný středoasijský cestovatel napsal zvlášť knihu pro mladší čtenáře, v níž poutavě líčí svá dobrodružství na cestách po okraji strašné pouště Takla Makan, po Tarimu a po oasách pod Kuen-Lunem.

**S. RIJNHARTOVÁ: MEZI TIBETSKÝMI MNICHY A KOČOV-
NÍKY. Sv. 13.** Přel. J. Zeman. Za Kč 15.—.

Odvážná misionářka žije se svým mužem v slavném tibetském klášteře Kumbum a pokouší se hlásati tu křesťanství. Dostáváme se s ní do zvláštního prostředí buddhistického kláštera, jenž je klidným ostrovem uprostřed děsného náboženského vraždění mezi muhamedány a Čiňany. Pak se pokouší o cestu do Lhassy, ale na cestě muž její zmizí a ona samotná stále s revolverem v ruce mezi divokými kočovníky probíjí se napět do Číny. Kniha plná vzrušujících a napínavých scén.

ZEMĚ A LIDĚ

POUČNÁ A ZÁBAVNÁ KNIHOVNA ZEMĚPISNÝCH PRACÍ,
CESTOPISŮ, VĚDECKÝCH A DOBRODRUŽNÝCH CEST
A POVÍDEK Z CIZÍCH KRAJŮ

REDIGUJE DR. STANISLAV NIKOLAU

*

SVAZEK XXV.

DR. JOSEF ŠTOLBA:

ZE ZÁPADNÍ INDIE A MEXIKA

II.

(JAMAJKA A MEXICKÉ POBŘEŽÍ)



V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S.
1922

220

DR. JOSEF ŠTOLBA:

ZE ZÁPADNÍ INDIE A MEXIKA

II.

(JAMAJKA A MEXICKÉ POBŘEŽÍ)

S 13 OBRÁZKY A MAPKOU



V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S.
1922

25 J 5 b.

M.E.

33465

1945



10. —

Koc.

Veskerá práva vyhrazena.

Rev. 58

Rev. 62

Rev. 70

Rev. 69

Rev. 78

Tiskem Unie v Praze.

Velice zajímavé a nové byly poměry, jež seznal jsem v haitické republice, krásná byla příroda, kterou jsem tam byl viděl a vzácné ty zkušenosti, jichž jsem tam nabyl, avšak bídné obyvatelstvo ztrpčilo mi pobyt tak, že s jásotem takřka vítal jsem anglickou loď „Andian“*), jež po celoměsíčním skoro pobytu mém v Haiti zastavila v Port au Prince, aby konala pak odsud obvyklou svou cestu do Jamajky, do vlasti pověstně krásných „modrých hor“.

Hanebný náš hostinec předložil nám ještě hanebnější účet, a proto žádný div, že záhy odebral jsem se na loď, abych byl jen již pryč z oné smrduté hromady dřevěných bud, jež je pyšnou hlavou černé republiky haitické.

Ale radost má brzy ochabla. Loď byla sice veliká, vzhledem však k pohodlí obecnosti neanglického pramizerná. Uložili jsme na př. věci své do určené nám kabiny a proháněli se po palubě. Kdo popíše však naše leknutí, když na večer nalezneme naši kabinu obsazenou jinými, a věci naše rozházené po celé lodi. Dovoláváme se svého práva, ale co platí na anglické lodi (vyjma ony Royal Mailu) právo cestujícího neangličana? Řekli nám zcela jednoduše, že to jinak nejde, a že nám upraví jinou, v které měli sklad — špinavého prádla. Jak to v ní pak vypadalo, když nám ji okolo dvanácté hodiny v noci konečně odevzdávali, může si snadno každý pomyslet. Podotýkám jen, že musili jsme spát noc tu v salonu na úzkých pohovkách.

Obsluha byla nejen bídná, ale i drzá. Večer roznášeli po palubě čaj. Žádal jsem asi tři sklepníky, aby nám také přinesli, ale čaj nepřicházel. „Proč nenesete thé?“ tážu se jednoho z nich.

„Musíte je pít dole,“ odvětil chladně.

„Vždyť pijí všichni zde,“ namítl jsem.

„To jsou Angličané,“ zněla pyšná odpověď, a chlapec ubíral se dále. —

Štěstí ještě, že netrvala plavba dlouho. Neuplynulo ani třicet hodin, a rozkošná, vysoká hornatina objevila se našim zrakům.

*) Čti: Endyen.

Pyšné, lesnaté horstvo, „Blue mountains“*), modré hory zvané, usmívalo se na nás v ranním slunci, a v nížině, k moři otevřené, kynul nám Kingston. Spatřili jsme ho brzy, avšak dlouho to trvalo, než dorazila loď až bezprostředně k městu. Jeť přístav kingstonský nejpodivnější, jakýž jsem kdy před tím i později viděl. Břeh, v jemný a rozsáhlý polokruh jako vyříznutý, vysílá úzký, ale velmi dlouhý výběžek do moře, kterýžto běží tím způsobem, že polokruh onen uzavírá, tvoře takto ohromný a dobře chráněný přístav s úzkým vchodem. Výběžek tento, jakož i protější břeh, jsou hlavně u vchodu velmi silně opevněny a poskytují se svými pevnostkami, četnými děly a roztroušenými sem tam palmami obrázek velice příjemný, jež četné lodě všeho druhu, okolo nich se projíždějící, tím zajímavějším činí.

Pohled na město není příliš unášející. Ležíť úplně v rovině, sestává jen z nízkých domů s plochými střechami, a vypadá tudíž, hledíme-li na ně s paluby, roztažené sice, avšak ne příliš hluboké. Jen ty rovné ulice s četnou zelení, a rozkošné to hornaté pozadí, tratící se v modravé dálce, dodává mu zvláštního půvabu a jeví zároveň, že město není tak malé, jak se na první pohled zdá, a že vnitřek jest snad lepší zevnějšku.

A věru, hned první dojmy jsou velice příjemny. Sotva že jsme se propracovali hejnem nigrů a nigerek, kteří nám zavazadla takřka z ruky trhali, a sběhli přes široký můstek, jež z břehu na loď vytáhli, nalézali jsme se, odbyvše ještě dříve prohlídku vaků v široké ulici, na jejíž protější straně vypínala se pěkná, velká budova, tržnice to potravin. Před tržnicí stála celá armáda jednospréžných vozů. Po dvou měsících viděl jsem tedy opět povozy, jednoduché to vozíky na způsob našich bryček, se stříškou, spočívající na čtyřech sloupcích. Prší-li, spustí se se všech stran kůže, jež arci nepřekáží, aby člověk promokl; za to ale může těšiti se tím, že zmokl v „pýše východu“, neb v „miláčku lidu“, či v „dobrém počasí“ atd., neboť každý vozík takový nese na místě čísla pyšné nějaké jméno, velkými literami vzadu napsané.

Ulice kingstonské jsou skoro vesměs dosti široké a neobyčejně čisté. Nenalezneš v nich smetí a neřádu, jako v Port au Prince, a žádná mršina nekazí tu vzduch. Domky, vesměs podloubími, verandami neb balkony opatřené, které chrání před palčivými paprsky slunce, jsou jednoduché sice, ale většinou velmi slušné, ano mnohé roztomilé, poněvadž četné zahrádky je obklo-

*) Čti: blú mauntens,

pují, v jichž zeleném rámci vypadají překrásně. Možná, že snad proto připadalo mi vše tak neobyčejně čisté, poněvadž přijížděl jsem z brlohu tak neobyčejně nečistého, ale faktum je, že Kingston náleží mezi nejčistší města antilská.

Co v Kingstonu cizinci nejprve napadne, jest ohromný počet ptáků as jako prostřední orel velikých, jak uhel černých, s lysou červenou hlavou a se silným, zahnutým zobákem. V celých houfech sedí po střechách aneb procházejí se po ulici, patrně beze strachu před lidmi. Ptáci tito, nalézající se také v Mexiku, arci s rozdílem tím, že mají tam hlavu černou, jsou skutečným dobrodiním horkého podnebí. Kde jaká mršina neb shnilotina, ihned vyslídí to ostré jich oko. V houfu slétnou se na ni, a za okamžik takřka zbudou z ní jen krásně obrané kosti. Jmenují je v Kingstonu žertovně: John Crow*), a v Mexiku: Zopilote.

Jak starostlivá jest ta příroda! I na zdravotní policii nezapomněla: Haitičanům dala psy, v Jamaice světila důležitý úkol ten ptákům. —

Vedle těchto černých ptáků procházejí se ulicemi ještě jiní černí ptáci. Mají bílé kabáty, modré spodky s červeným pruhem, a říká se jim po česku policajti. Kdyby mi byl v v Haiti někdo řekl, že nigr dovede býti dobrým policajtem, byl bych se mu vysmál. Ale věru, kingstonský policajt je zcela jiný nežli haitický jeho bratr. Jest úslužný, zdvořilý, svědomitý u svém povolání a ujímá se cizince způsobem vskutku chvály hodným. Tutěž úslužnost a skromnost, kteráž mne u nigrů velice překvapila, nalezl jsem později mezi jamajskými nigry jak v městě tak i na venkově vůbec. Podotýkám k tomu, že Jamaika jest pod vládou anglickou.

Neméně příjemně překvapily mne obchody, hostince a náš hotel. Přijel jsem ze země, kdež sice možno nabyti, arci za drahé peníze, evropských výrobků, avšak v hostincích panovala tam taková nečistota a tak obmezený výběr, že mimo silnou kořalku, nebylo lze dostati téměř ničeho. Ba ani na led nezmohlo se ještě hlavní město republiky haitické, a člověk musí tam píti nezdravou vodu poloteplou. A v Kingstonu? V obchodech obdržíš vše, na co si jen pomyslíš, za ceny poměrně levnější, hostince a hotely zařízeny jsou po evropsku a přizpůsobeny potřebám podnebí jamajského, nápojů a jídel všeho druhu, a ledu všude v hojnosti. A ta čistota v hotelích! Okřáli jsme takřka, když vstoupili jsme do elegantního salonu a tam od majitelky pokoj žádali. Uvedli nás do jednoduchých, ale velice čistotných pokojů, v nichž nescházelo nic,

*) Čti: Džon Kró.

čemu Evropan doma uvykl. Ano bylo toho více. Postele široké, že by čtyři našli v nich místa, a nad nimi průhledný baldachýn z jemné látky, splývající až na zem a chránící před moskyty, jichž tu neméně nežli v Haiti.

Byl jsem zase mezi lidmi. —

Kingston čítal dle nejnovějšího sčítání lidu — ze dne 5. června r. 1871*) celkem 34.314 obyvatelů. Zde zdržuje se nejvíce bělochů, totiž: 4.393, a nejméně černochů, jen 16.630, kdežto zbytek náleží smíšencům. Obyvatelstvo sestává z Angličanů, z anglických, francouzských a španělských Kreolů, z černochů, smíšenců a konečně z nečetných čínských dělníků: k u l i zvaných.

Zámožnější běloši sídlí hlavně v četných těch letohrádkách, jež město obklopují. Den ztráví v obchodech, kteréžto kolem páté hodiny již se zavírají, aby umožněn byl odchod pánů v kruh jich rodin. Po páté hodině jsou ulice kingstonské jako vymety. Teprve večer vdechne jim nový život.

* * *

Hledal-li by kdo v Kingstonu nějakých znamenitostí, nenašel by jich. Tážeš-li se po nich, ukáže Kingstonan pyšně na okolní horstvo a řekne: „To jsou naše znamenitosti.“ Jak na jiném místě k tomu poukazuji, má skutečně pravdu. Vyvážíť příroda na Jamajce vše ostatní.

Přece však neopomenul jsem rozhlédnouti se po tom, co stálo za návštěvu — blázinec černochů, a trestnice jich stály tu na prvním místě.

Byl jsem velice žádostiv, poznati nigra v šilenství. Velké a pěkné stavení se zahradou otevřelo nám své dveře, a s dovolením řídícího lékaře vešli jsme dovnitř. Nebylo tam churavců mnoho, ale podivno: ti černí šilenci byli tak tiší a hleděli tak zamyšleně před sebe, že zdáli se býti spíše blbci. Jest to zvláštní, že jeví se šilenství u černochoa takovým způsobem. Zuřiví černí šilenci jsou bílými vranami, a kazajky nutno upotřebiti u nich jen velmi zřídka. Pravidlem jest tichá blbost, jež činí z nich živé mrtvolky.

Mnohem zajímavější jest návštěva kingstonské trestnice. Jel jsem skoro až na konec města, a zastavil před ohromnou, dlouhou a vysokou zdí. Na zaklepání otevřela se malá dvířka, já vstoupil, a jeden ze strážníků odebral se ihned k řediteli, aby vy-

*) Who's who and what's what, in which is incorporated Decordova's almanack and Jamaica pocket book for 1873. Kingston 1873.

mohl mi povolení k návštěvě. Rozhlížel jsem se zatím po dvoře. Velmi silná zeď objímá ohromné nádvoří, a na tom vypíná se řada nízkých kamenných domků, jichž jest tam tolik, že celek vypadá jako malé městečko. Domky jsou velmi čisté, uličky mezi nimi posypány pískem, a všude panuje neobyčejné ticho, svědčící, že rozkaz, pověšený ve velkých písmenech na každém domečku: „silence“*), těší se svědomitému plnění.

Zatím vrátil se strážník s povolením, a prohlídka započala.



Ulice v Kingstonu.

Komůrky trestníků jsou malinké — má každý trestník svou — ale velmi čistou. Tuzemci, jsouce tomu zvyklí, spí na holé zemi, kdežto běloch dostane slamník. Ostatně však nečiní se žádného rozdílu mezi bělochem a černochem.

Komůrek těch je počet ohromný, a každá je opatřena silnými železnými dveřmi se zamřížovaným otvorem nad nimi, jenž umožňuje stálý přístup čerstvého vzduchu, neboť domky jsou od sebe

*) Čti: saj lens, t. j. ticho.

dosti vzdáleny. Ostatní pak stavby jsou kostel, nemocnice, kuchyně, sklady a dílny pro trestníky.

Kostel je rozdělen ve dvě zahrazená oddělení, z nichž jedno vykázáno ženským, druhé mužským, tak že jedni druhých viděti nemohou. Nemocnice je ohromný sál, ale tak čistotný, a tak dobře ventilovaný, že není v něm ani stopy zápachu.

V kuchyni jsou zaměstnáni trestanci, vynikající dobrým chováním, a za kuchyní nalézají se ohromné sklady potravin jakož i šatů, v nichž trestníci přišli, a jež se jim vydají, když ji opouštějí. Neboť po dobu trestu nosí lehký šat z pytlové látky, kterýžto je někdy poset samými červenými čísly, památkami to po dřívějších nájemních.

Stravu dostávají společně u dlouhých stolů, a jídla jakož i kukuřičový chléb jsou velmi dobře připraveny. Dvakrát za týden mají maso, v ostatní dny ryby, moučná jídla atd., tak že by se tam černoši mnohem lépe měli nežli doma, kdyby té prozluklé práce nebylo.

Avšak pracovati musí každý, a nezná-li žádného řemesla, musí se nějakému učiti. Neposlušnost neb docela odpor proti tomu, aneb vůbec proti nějakému příkazu trestá se přísně, a celá řada jest těch nevinných prostředků, jež vinníka na jiné myšlenky přivéstí mají.

Výstřední povahy na př. přivádí velmi rychle k pokoji železná kazajka. Vstoupil jsem do uzavřeného dvoru, v němž nalézal se černoš tak divoce a zlomyslně hledící, že jsem mu skutečně přál přiléhající, ale vzdušnou tu kazajku, v níž byl uzavřen. Kostra ze železných prutů objímala hořejší tělo až po boky a byla sešněrována silnými řetízky, kteréžto zároveň připínaly rámě až po loket pevně k tělu a vzadu uzavřeny byly visacím zámkem. Trestník takový může se docela volně pohybovati a pracovati lehčí práce, k nimž stačí zúplna, je-li ruka od lokte počínaje volna. Zmíněný černoš, pro mnohé krádeže a zabítí k doživotnímu vězení odsouzený, dělal kartáče z ostrých vláken kokosových ořechů, před uzráním uschnuvších.

Jiný trest jest šlapací mlýn. Na ohromném hřídeli jsou po délce upevněna kolmo prkna, a trestníci musí šlapati s jednoho prkna na druhé, čímž točí hřidel, jenž je ve spojení s mlýnem. Dva a třicet jich je zapotřebí, aby udrželi mlýn v stálém pohybu, ale pouze dvacet vždy šlape, kdežto ostatních dvanáct zatím odpočívá. Odpočinek trvá dvacet minut a stejně dlouho šlapání, tak že za hodinu vystřídají se v odpočinku všichni.

Ko ul e je také zajímavou zábavou ctěných hostů kingstonské

trestnice. Je deset liber těžká, a trestník musí ji nositi po celou hodinu tím způsobem, že jde s ní šestnácte kroků, položí ji na zem, zase zdvihne a opět šestnácte kroků dále nese. Po hodině této velmi namáhavé procházky smí si hodinu odpočinouti, aby pak začal opět znova. Bití, pokud vím, se neužívá.

To jsou tresty obyčejné. Nejhroznějším však z trestů všech je tmavá komůrka. Do malinké, asi šest stop dlouhé a tři stopy široké komůrky, v níž po uzavření dvojnásobných a několik palců silných dveří panuje čirá tma a děsné ticho, zavrou provinilce na tři dni a vstřelí mu vždy jednou za den malým otvorem skrovnou stravu. A toho se bojí trestanci nejvíce. Vše raději chtějí vytrpěti, jenom ne dáti se zavřít do toho třídeního hrobu. Po třech dnech zkratne tam prý každý jako beránek, ujišťoval mne strážník, a já mu to věřil, neboť mne zavřel jen na okamžik do ní, a již jsem spěchal, abych byl zase na čerstvém vzduchu.

Tresty tyto mají cosi středověkého do sebe, avšak kdyby jich nebylo, nevím, jak by Angličané s tou zlomyslnou čeládkou vyšli. Ostatně ať se takový trestník slušně chová a vyhne se jim.

Zajímavé jest též, jak působí odsouzení černocho na sociální jeho postavení mezi spolubratry. Kdo se vrátí z kriminálu, stojí u veliké vážnosti, tak že často rodná jeho ves vítá ho s velikou slávou, ano veřejná důstojenství na něj vkládá. Nemohl jsem se dopátrati rozumného důvodu pro takovéto vyznamenání, avšak jisto jest, že nesvědčí to ve prospěch povahy nigrovy. —

Hodina uplynula v jamajském tom kriminále velmi rychle. Otevřeli zase malá dvířka, a — venku to bylo přece jen lepší. Vrátil jsem se zpět do města, a večer nalezl mne v ulicích kingstonských, jež chovajíce veliký počet hospůdek pro námořníky, poskytují za noci obraz sice divoký, ale zajímavý.

Hospůdky ty nabývají pravého života teprv v pozdních hodinách. Navštívil jsem tedy dříve divadlo. Jsou v Kingstonu divadla dvě: jedno pěkné, městské, tou dobou ale zavřené, a druhé privátní, malý to sál s malinkým jevištěm, v němž provozují se občas malé kousky. Hra byla slabá, kusy také, ale přítomní nigrové sledovali hru přece s velkým zájmem.

A nyní byl právě čas podívati se na námořníka, jak dovede se baviti po dlouhé své cestě na moři, kdež neznal jiného než namáhavou práci. Nepřilíš čistá světnice, již vládne s jedné strany hostinský za svým regálem, je nevalně osvětlena jednou neb dvěma lampami. U malých stolků sedí dílem nebo stojí zavalité postavy s osmahlou tváří, s nožem, vzadu za pasem zastrčeným, a každým okamžikem k „práci“ připraveným, lejou do sebe nejsilnější

kořalky a laškují s černými děvčaty, Nepustí-li se všichni do tance, učiní to obyčejně jeden, jenž při vlastním neb ostatních zpěvu tluče a hází nohama, že až sluch přechází. Vejdeš-li do takové společnosti, kteráž si tě počíná ihned prohlížeti, je nejlépe častovati všechny přítomné, aneb je-li jich příliš mnoho, nejdůležitější osoby z nich, jež snadno lze ihned poznati. Ochoťně zvali mne a mé soudruhy k tanečku, za který jsme se, rozumí se, hezky poděkovali, a hleděli nás pobaviti dle možnosti. Ale sotva že jsme vyšli, zaslechli jsme rázné klení, cinkání padajících střepů, a za chvíli vyvalil se z tmavé hospůdky, v níž byli lampu rozbili, ohromný chumáč peroucích se námořníků. Strašný křik zazníval ulicí; pojednou však vykřikl někdo: „policie jde!“ — a jedním rázem rozvinul se chumáč a rozutíkal se na všechny strany.

Tak to vypadá a končí to obyčejně v každé hospůdce, nehledě ke krvavým ostatním okolnostem. Poznali jsme, co jsme poznati chtěli, a poněvadž noc byla valně již pokročila, vraceli jsme se domů, kamž nás ochotně doprovodil černý policajt, jehož jsme se na cestu ptali.

Jest to přece jen krásné živobytí v civilisované zemi!

* * *

Anglická vláda stará se vskutku otcovsky o své evropské vojsko na Jamajce. V nížinách a hlavně v Kingstonu panuje tropické vedro se všemi svými nemocemi, jimž Evropan podléhá hrozným způsobem. Umístila tedy vojsko černé, rekrutované na Jamajce a v Africe, na místech nebezpečných, v nichž černoch vůbec a tuzemec zvláště zcela dobře ob stojí, a vystavěla pro pluky evropské na oněch krásných „Modrých horách“ za Kingstonem, ve výši skoro pěti tisíc stop roztomilé městečko, jež poskytuje obyvatelům svým vedle všeho pohodlí nejen teploturu zcela evropskou, ale i vzduch neobyčejně svěží a zdravý. Městečko to nazývá se New Castle*), a jemu platil první můj a nejděčnější výlet.

„Modré hory“, jež možno všim právem „modrými“ nazvati, jelikož vzdálenost halí je v barvu krásně modrou, probíhají východní část ostrova, a vypínají se v nejpřednější výšině své, Westpick nazvané, až skoro sedm tisíc stop do výše. Jsou většinou lesnaté, a tvoříce samy o sobě obraz rozkošný, poskytují zároveň s temen svých rozhledy úchvatné.

*) Čti: Nju Kasl.

Časné zrána tloukl objednaný kočí na vrata hotelu. Brzy byla celá společnost připravena, a již ujížděli jsme městem ven, přímo k mnohoslibnému horstvu. V ulicích bylo ještě zcela ticho. Projeli jsme ohromným náměstím, jež na konci města se rozkládá, a velmi vhodným, arci prozatím ještě zcela divokým a nezřízeným místem jest k založení pěkných a příjemných sadů, minuli jsme přívětivé vily, z nichž poutá pozornost cizincovu hlavně ona, v níž bydlí šlechtný expresident haitický Fabre Geffrard, až konečně měli jsme Kingston za sebou a nalézali se na krásné široké silnici, vroubené ploty, jakých jsem posud nespatriil. Ohromné kaktusy, jako silné rámě tlusté a mnohdy více nežli dva sáhy vysoké tvořily pevnou neproniknutelnou zeď, ku podivu rovnou a hustou, a obsypanou bohatými květy neb poupaty ohnivých barev, malé ale překrásné košaté palmičky, od kořene samý list a s korunou ježatou, střídaly se s ploty těmi a činily zase místo kaktusům placatým, jež neméně než hranatí jich bratři dovedly hájiti ohrazená místa. Byla to jízda roztomilá. Přebohatá flora jamajská stavěla skvělé své květy na odív a zakrývala takřka malé chaloupky tuzemců, kteréžto sem tam se vyskytovaly, a jimž na střechách zahnízdil se mnohý kaktus, který by jim naše domácí skleníky záviděti mohly.

Brzy však počala silnice znenáhla stoupatí a netrvalo to dlouho, byli jsme v Gardenu, v malém místečku s rozkošnou polohou na úpatí horstva, do něhož odtud nelze více upotřebiti vozů. Najali jsme koně, jichž tu vždy dostatek, a brali se dále.

Krajina byla stále krásnější. Brzy obklopily nás vysoké vrchy, jichž vegetace místy vynikala nad haitickou, a kteréžto někdy se svými příkrými a klikatými stráněmi byly plny takové divoké romantiky, jaké jsme v Haiti nebyli poznali. A jako had vinula se stezka pečlivě sice upravená, ale někdy sotva dvě stopy široká na pokraji hluboké propasti. Avšak koně gardenští jdou tak jistě a bezpečně, že jezdcé strach nepojímá.

Podél stezky v propasti, jež čím výše, tím mělčí se stává, vine se čiperná bystřina, tvoříc malý ale půvabný vodopádek, a mísí šumot svých vlnek ve zpěv četných poletujících ptáků. Každým krokem dále stává se nyní pohled na rozryté ty skály, na roztroušené sem tam balvany a na ty podivné stromy a keře, jež je zdobí, zajímavějším.

Avšak pojednou otevře se horstvo. Ohromný polokruh jest jako do něho vyříznut, a za tímto čerstvým, bujně zeleným polokružcem objevuje se celý Kingston a moře, pohrávajíc s břehy jeho, vše zahaleno v modravou onu barvu, již uděluje předmětům

větší vzdálenost, a splývající v nejzazším pozadí s azurem oblohy. Jest to pohled úchvatný a vsukutku neobyčejný; kontrast mezi tou bujnou zelení a bezprostředně skoro na ní spočívající jemnou modří dodává celému obrázku barvitosti, jaké zřídka kdy v přírodě nalézáme.

Leč posud byli jsme ještě dosti daleko od temene, jež slibovalo nám rozhled ještě krásnější, a proto pobodli jsme koně k další jízdě. Stále výš a výše a příkřeji běžela stezka okolo plantáží a sušáren kávových, až konečně dostihli jsme malý sice, ale krásně pěstovaný hřbitůvek a přívětivé městečko, nad ním se táhnoucí, New Castle, garnisonu evropského vojska anglického.

As třicet neb čtyřicet podlouhlých, velmi čistých a pěkných dřevěných stavení stojí tu na kamenných, asi dvě stopy vysokých sloupcích, jež slouží k tomu, aby voda v čas dešťů pod domem volně odtékati mohla, aniž by domům samým uškodila. Jest mezi nimi kostel, zděné velké místo pro sportovní hry vojínů atd.

A ještě výše vine se cesta, ale již širší než posaváde, majíc po levé straně vždy as padesáte kroků od sebe vzdálené roztomilé domky, obklopené malou ale hezoučkou zahrádkou. Jsou to byty důstojníků. V každém bydlí dva, úplně od sebe odděleni, a nalézají tam pohodlí, jakého si jen přát mohou. O vodu, jednu z nejdůležitějších věcí, je postaráno tím způsobem, že má každý domek vzađu dvě železné nádržky zvláštní konstrukce, které udržují vodu stále čerstvou a studenou.

Byla právě neděle, a mužstvo bralo se do kostela. Byl to pěkný pohled, jak vinuly se ty červené a tmavomodré kabáty, ty bílé čapky, opatřené vzađu dlouhým bílým stínítkem, jež chrániti má krk proti slunci, po klikaté cestičce dolů. Ale neohlížel jsem se dlouho. Mne vábilo temeno hory, kteréžto jsem za nedlouho také dosáhl. Před elegantním domem slezli jsme s koní a odebrali se na terasu, patřící k domu tomu.

Jaký to božský pohled s výšiny té, čtyry tisíce sedm set stop vysoké! U nohou divoké horstvo se zmíněným vojenským městečkem, sklánějící se stále víc a více, až dotýká se v ohromné dáli Kingstonu, jenž tratí se opět s výběžkem svým v moři. Jest to obrázek tak jemný, abych tak řekl: nádechnutý, a tak úchvatný, že stál jsem tu mlčky, nejsa schopen slova. Oko se ztápělo plno rozkoše v obraz ten, hltalo jej takřka, jako by bálo se, že jest to pouze jakýsi mam smyslů, jenž musí v nejbližším okamžiku zmizeti, a nerado jen loučilo se s ním, vracejíc se k němu neustále. Působí to jako zosobněná báseň: duch upadne v rozkošné snění, v němž jest mu tak volno jako těm orlům, kteří krouží

v ohromné výšce, a sklání se před všemohoucí přírodou, jež dovede vykouzlití obrazy takové. —

Dům za terasou vystavělo si důstojnictvo anglické samo. Jest to jejich beseda, nesoucí zvláštní jméno „mess“, v níž zřídili si bohatou čítárnu a čistě evropskou kuchyň. Zde jedí společně, zde čítají a konají své zábavy. Netroufali jsme si vejíti dovnitř, neměli jsme veliké důvěry v pohostinnost anglickou. Avšak pyšní ti angličtí důstojníci pozvali nás tak srdečným způsobem, že nemohli jsme nevejíti, a že ztrávili jsme ve společnosti jejich několik velmi příjemných hodin. A nejen to, prováděli nás také po svých obydlich, po velké společné zahradě s překrásnou květenou, nad níž míhali se nesčetní kolibřici a jiní ptáci čarovných-barev — věru byl to den, jakých zažil jsem málo na cestách svých.

Angličtí důstojníci mají tu velmi příjemné živobyті. Město není daleko, každých čtrnácte dní obdrží listy a noviny z Anglie, cvičení trvá denně jen dvě hodiny, a každá tři léta vystřídá se posádka. Avšak ne každý vítá konec třetího roku s radostí, jeť místečko to příliš roztomilé, než aby člověk mohl je opustiti s lehkým srdcem. —

Noc nesměla nás zastihnouti v „Modrých horách“; záhy odpoledne vyrazili jsme tedy rozkošnou tou cestou zase zpět. Opatrně a volně kráčel kůň po příkrých cestách, já mohl ještě jednou užítí přírodních krás, jež mne takřka okouzly, až konečně noc zakryla mi rajskou tvář jamajské přírody.

* * *

První a k tomu ještě západoindická dráha po delší době, kdy i obyčejný vůz byl mi vzácností — každý zajisté uzná tedy oprávněnost toho, že dal jsem na výletu do Spanish Townu přednost dráze před cestou koňmo, že takřka s dětinnou radostí spěchal jsem na nádraží kingstonské.

Nízké cihlové stavení, v němž tlustý černocho, zakládající si patrně velmi na důstojenství svém, zastává službu dohláze, jest východištěm dráhy, kterážto probíhá již od roku 1845 jen nepatrnou část ostrova Jamajky. Kdybych měl říci, co na dráze té je nejlepší, byl bych v rozpacích velikých. Vozy jsou bídné: první třída jest dřevěná haluzna s dřevěnými okénky na způsob žaluzií, druhá má sedadla pouze střechou krytá, a třetí sestává jen z podlahy a střechy. Parní stroje jsou ještě bídnější, neboť přicházejí do Jamajky jen takové, které na anglických drahách poctivě již si byly zasloužily pensi svou, a jízda jest již to nej-

bídnější. Není Spanish Town příliš vzdálen od Kingstonu, však zůstali jsme po dvakrátě hodnou dobu státi, poněvadž lokomotiva pojednou vypověděla poslušnost. „To jinak nejde“ — smál se černý náš konduktor, „však my tam dnes přece přijedeme.“

Dráha je vystavěna podél břehu mořského, od něhož arci stále více se uchyluje, poněvadž Spanish Town není městem přímořským, a vede krajinou sice plochou, ale přece příjemnou, neboť divoké ananasové ploty s dlouhými ostrými listy a nespočetné kvetoucí kaktusy urputně rvou se s bavlníkem a s ostatním tropickým stromovím, mezi nímž nejvíce vynikají stromy přímo placaté, o ten kus půdy, jehož mají k životu potřebí. Chvillemi otvírá se háj po levici, a všetečně hledí na podivné ty vozy, jež uprostřed tropické flory tak prazvláštěně vypadají, moře zelenavým svým zrakem, a schovává se již opět v nejbližším okamžiku za listnatou tu hráz, jako by bálo se dýmajícího toho netvora, jenž pyšně kleští si dráhu staletými houštinami.

As v polovici cesty jest veliký močál. Veškerá vegetace vyráží tu z vody, kteráž stojí na několik palců po obou stranách železničního náspu, a života dává sice nespočetnému vodnímu hmyzu, za to však ho ubírá lidem, kteří nuceni jsou na blízkou tohoto, jedovatými výpary naplněného vzduchu žít. Zastavovali jsme se chvílemi uprostřed močálu, hemžícího se živočichy, kteří sráželi se v hloučky, a blížil-li se někdo, hluboce zarývajíce se do bahna, zkalili pojednou vodu tak, že nebylo viděti nic jiného více než bahnité zrcadlo. A zdlouha jen míjeli jsme pak stanici za stanicí, kdež všude obklopovaly nás dotíravé černošky, k prodeji nabízejíce ananasy a jiné ovoce tropické, až konečně po dlouhé jízdě dorazili jsme do nádraží Spanish townského, stavení to, podobného onomu v Kingstonu.

Spanish Town, neboli, jak původně za dob španělských se jmenoval, Saint Jago de la Vega, jest slušné městečko as se 7000 obyvateli, avšak neposkytuje nic zvláštního.

Byl kdysi hlavním městem celého ostrova, a jest jím dle práva posud, avšak dávno již soustřeďuje se celý život jamajský v šťastnějším Kingstonu, a to zcela jednoduše z příčiny té, že tento leží na moři, a onen hluboko v zemi. Obchod, jenž vyžaduje bezprostřední polohu města na nejpřirozenějším a nejdůležitějším komunikačním prostředku, jemuž se moře říká, podětnul slávu Spanish Townu žílu, a učinil z bujného toho mladíka jedním rázem starce, jenž žije jen v upomínkách na svou pěknou minulost.

A přece ubohý ten starce za to nemůže. Flibustýři, mořští loupežníci, kteříž měli v 16. století hlavní sídlo své na západním

pobřeží haitickém a na sousedních menších ostrovech, byli strašnými nepřáteli španělských osad v Západní Indii, a pustošili pomocí loďstva svého hlavně pobřežní města jejich. Město Saint Jago de la Vega, byvši počátkem 16. století založeno Diegem Kolumbem, leželo as půldruhé míle od břehu mořského a stalo se jedině proto, poněvadž následkem toho nebylo útokům flibustýřů tak všanc vydáno, okolo r. 1523 hlavou celého ostrova. Z dob těch pocházejí také ještě ohromné a masivní stavby španělské, tvořící jádro města, kteréž čítalo r. 1672 více nežli



Černošky nesoucí banány.

dva tisíce domů. Malé náměstí, opatřené tropickou zahrádkou, jest obklopeno čtyřmi ohromnými stavbami, z nichž jedna jest palác guvernérův, druhá parlament jamajský s okrouhlou kolonádou, třetí starý kostel a čtvrtá dům veškerých úřadů, v jehožto soudních úřadovnách, starobylých to síních se starými obrazy a s bohatou právnickou bibliotékou, úředník jeden nás velmi ochotně provedl.

Avšak toť vše, a i toto jedině jest s celým městem vůbec jako vymřelé, mrtvé.

Prázden jest ten guvernérův palác, v němž jindy ozývaly se jásavé výbuchy bujných slavností; málokdy oživí se síň parlamentu; po špičkách takřka kráčejí úředníci síněmi, v nichž bývalo

kdysi tak živo, a v ulicích sotva potkáš člověka. Ano, v době pobytu mého v Jamajce jednalo se právě o to, aby jak sídlo guvernérovo tak parlament přenesen byl do Kingstonu. Šťastný Kingston! Hrozné zemětřesení, jež zničilo roku 1692 nejdůležitější přístavní město jamajské, Port Royal skoro úplně, obrátilo pozornost Angličanů na místo, kde dnes se rozprostírá. Již pouhým svým založením rozhodl Kingston osud posavadního hlavního města. Neboť jak může také ostrov reprezentovati město, k němuž loď nemůže, jež narozením svým již vylučuje takové prosaické zaměstnání, jakým jest obchod?

„Podrž si své jméno, svůj titul,“ zvolali Angličané, „my přidržíme se jiného, jenž titulu sice nemá, ale k práci se hodí jako málokterý.“ A Spanish Town zůstal majitelem jména, aristokratem, kterýžto však, poněvadž nemohl postavit se na stanovisko práce, s titulem svým hyne, a nečinností svou v nicotu klesá, kdežto Kingston vyšinul se pojednou, a stojí a zůstane v popředí západoindického obchodu.

Nejkrásnější jest na Spanish Townu ještě okolí. Krásná stromoadí vrubí rozličné ty cesty, jež vedou k městu, a v nich zastoupen jest kaktus jako košatý strom velmi četně. Jest to zvláštní pohled na košatý takový kaktus, jenž dosahuje šířky a výšky úžasné, a sestává jen ze samých masitých větví, z nichž vyrážejí bohaté květy. A řízní do něho kdekoliv, ihned vyprýští se z něho bílá šťáva jako mléko, krev to jeho žil.

Okolo města táhne se malá říčka, mělká sice, avšak s lesnatými a divokými svými břehy plná nejkrásnějších motivů pro malíře. Vysoko pnou stromy listnaté větve své nad řekou, a v příjemném tom chladu bylo plno čilých děvčat při práci. Ohnivě pohledy a špinavé košile lítaly, veselý smích zazníval z velkých úst „spanilých“ pradlen — avšak stín stromů připomínal, že blíží se hodina odjezdu.

Zpět do Kingstonu jela dráha lépe. Připadala mi lokomotiva jako kuň, jenž věda, že se vrací k domovu, nemůže již dočkat se své konírny a svého korýtka.

Jamajku objevil Kolumbus na druhé své cestě 3. května r. 1494. Nalezl tam indiánský národ velmi mírumilovný, jež ponechal prozatím v pokojném držení ostrova. Avšak po jeho smrti nastaly ubohým Indiánům doby zlé. R. 1509 obdrželi Alfonso d'Ojeda a Diego Nicuesa plnou moc, nakládati s Jamajkou úplně dle svého náhledu za účelem tím, aby západoindické ostrovy co nejvíce vynášely, a ti uchopili se plné moci té s takovou rázností, že po p a d e s á t i letech bylo praobyvatelstvo indiánské s k o r o

úplně vyhubeno. Následek toho byl, že ostrov stále scházel, neboť nastal pak citelný nedostatek pracujících sil; k tomu přistoupily ještě kruté boje s francouzskými flibustýry, a ostrov byl na pokraji záhuby.

R. 1580 přivodil obrat k lepšímu. Následkem přenesení panství ostrova na portugalský královský rod bragancký přistěhovali se četní Portugalci, kteřížto příčinností svou a hlavně chovem dobytka povznesli zemi na tak vysoký stupeň, že vzbudila choutky Angličanů. Avšak první dva vpády těchto r. 1596 a 1635 minuly se s úspěchem, až konečně vyslal Cromwell malou armádu několika tisíc mužů do Západní Indie, aby pomstila mnohé urážky, jichž se Španělsko proti Anglii dopustilo. Výprava, jež nemohla prvního cíle svého, totiž dobytí Hispanioly, dosáhnouti, vrhla se na Jamajku a zmocnila se jí r. 1655.

Pokoušeli se Španělé sice několikráte, aby vyrvali zase ztracený ostrov vítězům, avšak nadarmo. Důkladná porážka jich na Rio Nuevo vedla k úplnému odstoupení Jamajky Angličanům.

To stalo se roku 1659. Leč pokoj tím nově nabyté anglické té kolonii nenastal. S počátku škodili jí velmi Španělé, kteří utekli se do hor a odtud osady znepokojovali, jakož i otroci, kteřížto, jak jen mohli, pánům svým utíkali. Avšak ponenáhu se to zlepšilo. Lord Windsor počal ihned po nastoupení úřadu guvernérova r. 1662 pracovati k tomu, aby ostrov dostal samosprávu, a snaha ta nesla dobré ovoce. Osady se zmáhaly, cukrovary se množily, a země prospívala. Arci utrpěl ostrov ohromných ztrát povstáním černochů r. 1690, jakož i strašným zemětřesením dne 7. června 1692, jež kvetoucí město Port Royal s 3000 obyvateli úplně zničilo, avšak přes to vše, jakož i přes rozličné vpády Španělů zlepšovaly se poměry neustále, takže Jamajka stala se jednou z nejdůležitějších kolonií anglických.

Válka Anglie se severoamerickými osadami pomohla Jamajce ke skvělému vítězství, jehož dobyl Rodney dne 12. dubna 1782 nad spojeným loďstvem Francouzů a Španělů. Jamajka zůstala Angličanům, avšak nyní objevila se okolnost, jež hrozila velikým úpadkem veškerému polnímu hospodářství. Země byla rozdělena většinou ve veliké statky, jichž majitelé žili v Evropě. Správu statků vedli správcové, kteřížto, aby hodně vytěžili, vyssávali příliš půdu, aniž by hleděli škodu tím hrozící napravit. Následek toho byly neúrody, jež nutily majitele k dluhům, kteréž se stále množily. Roku 1807 zapověděla vláda přivážení nových otroků, a zrušila 1. srpna 1834 otroctví zcela. Tou dobou nalézalo se v Jamajce 340.000 otroků, kteřížto měli průměrnou cenu po 598

dolarech. — Zrušivši otroctví odškodnila vláda majitele jen 131 dolary za každého otroka, a tím zkrátila kolonii as o 158 milionů dolarů. Statky byly beztoho zadluženy, a příliš náhlé zrušení otroctví celé zemi dodalo. Pracovních sil nyní nebylo, kvetoucí plantáže stály opuštěny, plantážníci byli na mizině, a osvobození černoši složili ruce v klín, živíce se prabídně, aneb pracující jen tolik, kolik nevyhnutelně bylo třeba, aby nezemřeli hladu.

R. 1845 chtěla Anglie pomoci tím, že z cukru anglických kolonií, do Anglie přivezeného, platilo se jen 4—7 dolarů cla, kdežto ostatní podléhal clu 20 dolarů, avšak to pomohlo jen slabě, a i nepatrná pomoc ta vzala za své r. 1854 prohlášením svobody obchodu. Scházelo zcela jednoduše dělnictvo, a v ohledu tom ani přivážení Číňanů — kuli — nepomohlo. Neosvědčili se v namáhavé polní práci.

Sucha, americká válka a clo 12% z přívozu zhoršily stav kolonie ještě více, ano vše to vedlo přímo k povstání černochů r. 1865, kteréž ale záhy bylo krvavě potlačeno. Od doby té však se poměry značně lepší. Černoši, nevidouce jiné spásy, počínají přece již trochu chápat se práce, četné školy přivádějí je polehounku arci, ale přece na lepší cesty, a přísná vláda anglická k pořádnějšímu životu, výroba se vzdmáhá, země počíná se zotavovati, cesty jsou v stavu výborném — a tak podaří se snad Jamajce vybřednouti z propasti, do níž uvrhlo ji špatné hospodářství a náhlé, nepřípravované zrušení otroctví.

* * *

Jamajský nigr jest nepopoměrně lepší haitického svého bratra. Neschází mu sice nejhlavnější ona vlastnost, bez které mysliti si nigra, není takřka ani možné, totiž nejdokonalejší lenost, již dovede sotva přemoci hlad, nelze sice tvrditi, že by měl více citu pro právo, více ohledu pro majetek cizí, nežli černoch haitický, avšak jest přece jen člověkem zcela jiným, člověkem, s nímž možno žiti třeba i pod jednou střechou, což arci jest ale zásluhou Angličanů, nikoliv jeho.

Jamajka dokazuje takřka makavě nezlomnou pravdu, že jen vzdělání jest tvůrcem lidí, bez něho že člověk není člověkem. Mnoho lze jamajskému černochu vytýkati, avšak jisto jest, že nyní není nigr nikde lepeším, nežli v Jamajce. Proč? Protože je v rukou lidí, kteří zvykli nezřízenou mysl jeho pořádku, kteřížto přivádí znenáhla ducha jeho na dráhu jinou, na dráhu vzdělanosti.

Rozumějž mi každý dobře. Nechci tím snad říci, že jest nigr jamajský člověkem vzdělaným — tam má ještě daleko. Ale usilovné namáhání Angličanů přivedlo ho na dobrou cestu, namáhání, jež nevyžadovalo ničeho jiného nežli škol. Avšak chyba veliká leží v tom, že nezačali Angličané se zakládáním škol již dříve. Dokud panovalo otroctví, udržovali plantážníci otroky své zúmýslně v duševní temnotě, a když pak pojednou vláda otroctví beze vší přípravy zrušila, nebylo arci divu, že sprostý, ne-



Černošky dopravující dřevěné uhlí.

vědomý a zúmýslně zanedbaný ten lid barevné pleti užíval svobody tak, jak mu to polozblbělý mozek jeho kázal. Jeť zcela přirozeno, že otroka nutno na svobodu připraviti a sice především duševně vštěpováním mu oněch základů osvěty, jež vynášejí člověka nad zvíře, kteréžto přivedou ho k poznání, že jest také člověkem, a že jako takový má povinnosti. Jinak nelze od něho žádati, aby hledal podstatu svobody v něčem jiném, nežli v zkázyplné zahálce.

Ale dále jest též třeba, aby mu byl upraven i tělesně jakýsi přechod z celotýdenní tuhé práce k úplné libovůli. A nejen to, otrok musí připravovati se též na vlastní hospodářství, a sice tím, že se mu popřeje kus pole, a že se mu ponechá náležitěho času, aby mohl je spracovati, a aby takto uvykl živiti sebe a rodinu vlastní prací.

Zrušení otroctví připadá mi jako operování slepce. Operujte ho třeba sebe šťastněji, a dejte mu hned hleděti v plné světlo denní — a zrak jeho ztracen. Volným jen zvykáním očí světlu může nabýti zraku a zdraví, a stejně jest tomu u otroka. Jest to tak přirozené, leží to tak na dlani, že musí uznati každý pravdu toho. Mimo to i zkušenost tomu nasvědčuje. V Jamajce vedlo náhlé zrušení otroctví k strašnému úpadku celé země. Kuba bude tím dnem na dlouhá léta zničena, jakmile tato nejnaléhavější nutnost devatenáctého století tam v život vstoupí, a jedině dánské ostrovy, jak jsem k tomu již při líčení Sv. Tomáše poukázal, dovedly vyhnouti se skalisku tomu tím, že zavedly jako přechod jakýsi druh roboty. Mnohý se lekne slova tohoto. Nelekejž se nikdo. Poměry ty dovede posouditi jen, kdo je poznal z osobního názoru, a vůči smutné skutečnosti přestávají všechny krásné fráze.

Ale lepší se věci na Jamajce. Z bezmála 400.000 černochů jest již přes 60.000, kteří mají své vlastní, arci nevelké polnosti, a skoro 40.000 barevných dětí navštěvovalo r. 1870—71 školy. Avšak velká část nigrů trvá posud v bídném svém dřívějším stavu.

Mateřtina nigrů jamajských jest angličtina, arci tak hrozná, že jen kreolčina haitických černochů se jí vyrovná. Mnohdy by ani člověk nevěřil, že jest anglické, co mluví. Jak se pak cizinci vede, je-li na venkově jen na ně poukázán, nemusím ani teprv vypisovati. Jeden nerozumí druhému, a kdo takovou rozprávku poslouchá, válel by se smíchy. —

Co do povahy jest jamajský nigr stále ještě, jako nigr haitický, plný klamu a prázden všeho svědomí. Přisahá falešně, krade, šidí, jak jen může, což arci dovedou nečernoši také. Ale on činí vše proto, poněvadž to má za zcela přirozené, ano v čas potřeby za nutné. Pověřivost jeho jest až báječná. Potmě bojí se vyjiti z chalupy, neboť má strach před duchy, kteří počínají v noci dle náhledu jeho své rejdy. Ví také, jak duchové ti vypadají. Hrozný duch je na př. „válející se tele“, kteréžto, majíc ohnivé oči a táhnouc řetěz za sebou, navštěvuje v noci města. Běda tomu, kdo by je oslovil neb dotknul se řetězu: roztrhá ho okamžitě. Jedině ten mu unikne, kdo vrazí nůž do země, a uteče aniž by se ohlédl.

Mrtvé své pochovává nedaleko své chalupy v sadu, v němž nebožtík za živobyті pracovával.

Křesťanství, jež má na Jamajce dosti stoupců, nedovedlo ještě podrobti si obyvatelstvo celé, naopak, trátí spíš půdu, neboť mnoho přes 100.000 černochů drží se ještě pohanského náboženství svého. Sporé jsou jen zprávy, jež jsou mi v ohledu tom po

ruce, ale jest nepochybně, že záleží, tak jako u nigrů haitických, ve zbožňování hadů. Nejvyšší božství nazývá se O b e a h, a po celém ostrově potloukají se Obeahovi mužové a ženy, osoby to, jež vydávající se za jakési zasvěcence jeho, lid v temnotách a pověrách udržují a potvrzují, k zlému jen ho pobádají, a všemožných prostředků mu poskytují jak k vykonávání zločinů, tak k dosažení rozličných zvláštních cílů. Chce-li míti žena dítě, chce-li dívka poznati svou budoucnost, chce-li mladík získati lásku nějakého děvčete, obrátí se jen na čaroděje, a za peníze je všem pomozeno. Chce-li kdo pomstíti se na někom, shladiti nenáviděnou osobu se světa, zbaviti se obtížných osobností, „Obeahman“ je vždy po ruce, a za peníze poskytne všeho, i jedu, a podá ho za dobré zaplacení oběti i sám. Vliv lidí těch jest ohromný. Co rozkážou, stane se, čeho žádají, dostane se jim, a pokynutí jich činí z nigrů slepé nástroje.

Vedle rozličných jedů dovedou dle náhledu lidu usmrcovati také — hlinou z hrobu, v němž byla již pochována mrtvola. Nigr aspoň je přesvědčen, že ten, na nějž hodí Obeah-man hrst hlíny takové, musí zemřít. Jako zevnější odznak své moci nosí takový čaroděj hůl s otočenými hady, knihu se zvláštními znameními atd., kteréžto zvláštností svou budí tím větší hrůzu v ubohých nigrech. Ano i za zástupce před soudem berou si je, jsouce přesvědčeni, že jim za peníze pomohou, což arci nevdá, aby je anglické soudy přece neodsoudily, dokáže-li se jim vina.

Zajímavé jest, jak velký postrach budí zmínění čarodějové odnímáním stínů. Vytáhnou malou rakvičku a chřapnou do ní stín dotyčného člověka. Nigr je přesvědčen, že člověk takový musí nyní zemřít, a stalo prý se, že zemřeli následkem toho již také lidé zcela zdraví, což arci novým by bylo důkazem, že pouhé domýšlení se zla dovede působiti jako zlo samo. —

Takový je nigr u velkém počtu posud na Jamajce. Patrně, že v Západní Indii má osvěta ještě velikou úlohu!

* * *

Vylíčil jsem obšírně již nejen zevnější, nýbrž i duševní stránky nigrovy, a protož myslím, že zajímavým k tomu bude doplňkem ukázka milostných listů černochů, kteréžto tvoří snad jedině jich „literaturu“, a jež podává nejmenovaný spisovatel anglický v cestopisném díle*) o Jamajce.

*) Lettres from Jamaica, the land of streams and woods. Edinburgh, Edmonston and Douglas 1873.

Že černoch dovede také v lásce zahořeti, není nic divného, aspoň pokrokem to zajisté není. Že však chápe se již také papíru, aby strašným svým pravopisem vyjádřil své milované, co pro ni cítí, toť zajisté „nezvratným“ důkazem, že není v rukou evropských civilisátorů nadarmo. Podávám ukázky své co možná věrně podle originálů.

„Drahá láska —

já ti psal psaní, v němž prosil jsem tě, abys učinila mne svým milovníkem, ale tys mi neodepsala. Já jsem každodenně láskou mrtev, když tak krásně vypadáš. Nemohu spáti, nemohu jísti. Nevím, jak cítím. Prosím tě, přijmi mne co milovníka. Růže není tak sladká jako tvá hubička, má láska. Sejdí se se mnou dnes v noci u zadních dvířek a věnuj mi svou lásku. Panny Lucy zuby jsou tak žlutavé, jak to mám rád, ouško masité, a oko její jest tak krásné. Bože, přál bych, abych se nebyl narodil. Já ubohý Garg*). Miluji pannu Lucy k zbláznění. Tvůj věrný

G a r g P l u m m e r.

Odpověz mi brzy, drahá.“

Ubohý Garg miloval, jak se zdá, nešťastně; následující, ač patrně ještě velmi mlád, byl šťastnějším, a proto snad pln tak smělých obrazů:

„Má drahá láska —

učinil jsem si tu radost psáti tobě, doufaje, že když přijde list do tvých rukou, nalezne tě v tak výborném zdraví, v jakém opouští mne. Poznal jsem z tvého listu, že si přeješ zvědět ode mne, je-li to pravá láska z mého srdce. Nejdražší láska, kdyby to nebyla pravá láska z nehlubší části mého srdce, což bych si sedl, abych ti psal psaní, má drahá? Když vidím tvou drahou tvář, chce mé srdce uvnitř shořeti; když vzdálen jsem a o tvé tváři slyším, toužím po tvém návratu. Ale jednu věc nerad ti říkám ještě jednou, neříkej nic lidem, než-li doopravdy začneme. Důvod, proč to povídám. Jistý hoch vypravoval mi všechno o tom, a to jen proto, poněvadž* jsi to řekla svým přítelkyním**), kterýmžto nic to nemůže pomoci; toto jediné tajemství musí zůstat tvým, neboť věc ta není známa živé duši nežli mně, tobě a tvému švakrovi. Protož chyba je s tvé strany. Nečiň, abych slyšel takovou věc zas od někoho. Má drahá láska, přeju upřímně, abych si tě mohl vzít za ženu nyní, ale bude-li živobytí mé zachováno, promluvíme o tom spolu více. Má drahá, pros boha, aby zachoval můj život, abych

*) Garg jest George čili Jíří.

**) Patrně, že „přítelkyně“ jsou v celém světě stejny.

stal se mužem, neboť upřímně přeju, abych já a ty byli jedno maso a jedna krev. Nebudeš tomu ráda, má drahá láska? Jestliže ne, dej mi to vědět svým listem. Má drahá holka, ty neznáš ani lásku, kterou ja cítím pro tebe. Kéž by se bůh dotknul tvého srdce, abys poznala ty věci, kteréžto kladu před tebe v tomto psaní. Avšak musím říci, že činím ti zármutek, poněvadž dodávám si smělosti psáti tobě psaní jako jest toto. Je-li to smělost, dej mi to prosím vědět v budoucím svém psaní. Nepošli mi zase ale malou cedulku místo psaní. Nemohu býti spokojen, když vidím psaní, kteréž nemohu vzít si často do rukou, aby je četl. Nemáš-li papír, dej mi to vědět v budoucím svém listu, a já ti nějaký papír pošlu. Má drahá láska, teď jest láska má pro tebe tak silná, že nemohu to ani vysloviti. A přece píšu, abys to mohla vidět. Jest povinností každého muže, aby psal zřetelné psaní. Pero mé jest špatné a můj inkoust bledý, avšak má láska nezklame nikdy. Král Šalomoun*) praví, že láska jest silná jako smrt, a žárlivost jest nemilosrdná jako hrob. Miluj mne trochu, návid mne déle. Náhlá láska není žádnou láskou. Jest to po prvé co si sedám, abych ti o tom psal. Miluji svou holubici. Tvá láska jest černá a červená**). Tvá hlava jest velmi čisté zlato. Tvé kadeře jsou husté a černé jako havran. Tvé tváře jsou jako postýlka z koření(!), jako sladké květiny. Tvé pysky jako lilie(!). Tvá ruka jako zlaté ždimadlo***). Tvé nohy jako mramorové sloupy na podstavci z jemného zlata†). Tvá ústa vypadají ještě sladší. Tys sladká celá. Nemám více času dále psáti, neboť jsem tak zemdlen, a již je nejvyšší čas, abych šel do postele. Nyní chci uzavřít psaní své s láskou††). Zůstávám tvůj věrný —“.

Že sebevědomí a opatrnost neopouští syny tropů ani v lásce, to dokazuje list zas tento:

„Drahá láska —

mám tu smělost, psáti tobě několik řádek, doufaje, že to nalezneš zcela v pořádku. Píšu, abych uslyšel od tebe, chceš-li mne učiniti bláznem. Nemáš-li to v úmyslu, přijď dříve nežli bude pozdě. Chceš-li, můžeš se povznést, neboť já nejsem žádná loutková komedie, abys myslila, že najdeš lepšího nežli jsem já. Má matka praví, že nechápe, proč chodíš vždy k námi, a neřekneš jí nikdy

*) To slyšel ubohý milovník snad v některém kázání.

**) Obraz to bezpochyby, že mu působí žal i radost.

***) Milovaná byla bezpochyby pradlenou.

†) Tato znalost poměrů vysvětluje se jen vzdušnou toaletou, v níž černé pradleny konají své povinnosti.

††) Snad nigerský pečeti vosk?

nic o mně. Rád bych ti poslal „y a m“^(*), ale nevím, budu-li s tebou sklízeti jeho úrodu. Láska je silná jako smrt, zárlivý je krutý jako hrob. Růže v červnu není tak sladká, jako setkání se s tebou a líbatí tě. Prosím pošli mi odpověď co možná nejdřív.“

V den sv. Valentina jest mezi nigry zvykem, rozepisují milostná psaníčka. Na konec jedno z nich:

„Slečno Agostiss R—.

Já doufám, že víte, že je svatého Valentina. Chci si připravit tu rozkoš, že napíšu vám toto: mé srdce je vaše i vy jste má; ale vy to nevíte. Já vás miluju, jako miluje včela květinu. Květina může zvadnouti, ale pravá láska nikdy. Má láska k vám jest láska, která nemůže nikdy zvadnouti. Vy budete mou láskou zde i v nebi na věky. Růže v červnu není tak sladká, jako když dvou milujících políbení se setkají. Polibte mne rychle a jděte, mé sladké dítě. Zůstávám stále věrný milující.“

Vybral jsem z listů ty nejzajímavější a odevzdávám je milujícím mužského pohlaví k volnému použití. Dámám našim bohužel posloužit nemohu, neboť listů děvčat nejmenovaný spisovatel neuvádí. Ti Angličané jsou přece jen galantní lidé! myslil jsem si, když jsem na lodi, která mne po nedlouhém pobytu na Jamajce unášela na Kubu, spatřil náhodou ukázkou písma a slohu dvou černých slečinek.

Ale vlastně je přece škoda, že jsou tak galantní!

* * *

Opouštím Západní Indii, to souostroví krásné, kdež příroda činí pro člověka v š e, člověk pak pro přírodu n i c; to souostroví zvláštní, kdež uprostřed přírody divoké, rukou lidskou netknuté, člověk, také skoro netknut rukou spásonosné civilisace, vede život stejně divoký, avšak oproti životu přírodnímu, život odpudivý, nepříjemný; to souostroví podivné, kdež střídá se nejskvělejší světlo s nejdopornějšími stránkami temnými; to souostroví divoké, v němž nutno vybojovati si každý požitek, každou rozkoš přemožením stonásobných nepříjemností a nebezpečí; to souostroví báječné, do kteréhož vábí tě člověka kouzlem tajemným, z něhož ho to však vyhátní takofka proti vlastní vůli jeho.

Vylíčil jsem, co krásného i špatného poznal jsem v Západní Indii. Nebude škoditi, podám-li i několik praktických pokynů

*) Čti: jam; jest to kořen, jež vaří a jí se jako naše brambory.

pro ty, již by chtěli krajiny ony snad navštívit. A tu musím především poukázat k nemocem. S těmi jest nejhůře.

Sebe menší neopatrnost, zvláště u cizince, jenž přichází z chladného pásma, a následky bývají velice smutné, tím smutnější, čím rychleji se dostavují, a čím nedostatečnější jsou lékařské síly, jež z většiny buď pranicemu nerozumějí, aneb záhubným šarlatánstvím nemocným ještě více škodí.

Kdo odhodlá se k cestě, jako jest cesta do Západní Indie, musí býti především tělesně úplně zdrav a odhodlán, snést nejen nepohodlí, ale i nedostatek, veliká namáhání, ano nebezpečí. Při tělesném zdraví a dobré vůli přemůže však vše hravě. Již dlouhá cesta po moři má svou dobrou stránku. Z evropského mírného podnebí přichází cestující zvolna jen do pásma horkého, a přechod ten jest tak volný a jemný, že když vstoupí Evropan na půdu tropickou, jest s ním již téměř spřátelen.

Čeho však především nutno varovati se, jest slunce, nastuzení a zkažení žaludku. Po delší dobu vysazenu býti paprskům slunce, působí rozličné nemoci, z nichž jedna nebezpečnější než druhá, a jimž v čele stojí žlutá zimnice čili vomito a zapálení mozku. Nastuzení uloviti možno co nejsnadněji. Následkem horka transpiruje kůže neustále, a ve všech budovách panující průvan může náhlým ochlazením způsobiti nejhorší zlo. Proti tomu chrání arci dosti vydatně jemné trikoty, bez nichž bělocha v tropech nenalezneš. Avšak i přes to lze velmi snadno nastuditi se v dešti. Obloha je jasná; ale pojednou, v málo minutách zatáhne se mraky na všech stranách, a spořádky vody valí se na zemi. Běda tomu, jež náhlý takový dešť bez ochrany nalezne. Není-li mu možno, co nejdříve shoditi se sebe mokřý šat, natřiti pečlivě celé tělo rumem a obléci šat zase suchý, propadne vomitu bez milosti. Z ohledu toho nepodniká nikdo cestu bez polní své láhve, naplněné rumem, a proto také panuje v domech bělochů a i mnohých tuzemců pohostinnost, otvírající v době nepohody dveře domu každému.

Zkažení žaludku jest stejně nebezpečné, jak snadné. Dostačí jen jísti příliš masná jídla neb trochu více ovoce a je zle. Nejhůře je s vodou. Čistá nesmí se nikdy pít, vždy nutno vlít do ní trochu rumu, avšak i to nestačí; po jistých pokrmech nesmí voda následovati i kdyby byla žízeň sebe větší. Takž nesmí voda se pít po ovoci, po kávě, po thé a po čokoládě, sice dostaví se záhy ona zlověstná mdloba v celém těle, provázená prudkými bolestmi hlavy a v kříži, neomylní to znakové blížícího se vomita. Ulehneš ihned a třetího dne již řekne každý dobrý lékař tvým přátelům

zcela určitě, vstaneš-li zase, aneb nevstaneš-li více. Průběh ne moci je velmi prudký. Třetího dne je krize a pak jde to již rychle kupředu, arci jen s nemocí samotnou. Lehké pády odbudou nemocní v osmi dnech, těžké trvají za to několik týdnů; jenže má nemoc vždy ještě i velice nemilých následků, totiž strašnou tělesnou slabost, která rekonvalescenta po několik neděl neopustí. Avšak za to, kdo vomito přestál, je asekuován proti němu navždy: podruhé nenavštíví žlutá zimnice nikoho, nechť panuje sebe krutěji, leda když odebere se člověk takový v pásmo mírné a vrátí se po delší době zase do tropů.

Toť jsou v krátkosti nejdůležitější okolnosti, jichž nutno dbáti, a kteréžto jsem uvedl, poněvadž mají též jistého všeobecného interestu a platí pro horké podnebí vůbec. Do jiných podrobností se pouštěti, není zde místa. — —

Za svěžího rána opustil jsem jednoho dne Habanu. Zvolna prolétala se loď směsící korábů a člunů, oživujících přístav, šroub počal se rychleji otáčeti, záhy minuli jsme imponantní pevnost habanskou, a za nedlouho tratil se rozkošný obrázek hlavního města Kuby v mlhách, z nichž vystupovaly jen míhavé obrysy obrovského majáku. Krátká ještě doba, a se všech stran obklopovaly mne vody nepokojného, věčně se čeřícího a v dobách bouřlivých velice nebezpečného zálivu Mexického. Pět dní na moři znamená pro člověka, jenž s mořem již obeznámen, pět dní dlouhé chvíle, tím delší, čím méně je cestujících na lodi. Na naší lodi bylo jich pramálo, a proto uzná zajisté každý, že plným právem nemohl jsem se dočkatí zase pevné země, a zvláště ana země tam, kde jsem chtěl opět na ni vstoupiti, nazývá se Mexiko.

Ale dlouho hleděl jsem do modré dálky nadarmo. Konečně as třetího dne objevil se temný pruh, jenž posléz tak se přiblížil, že pomocí skla rozeznati jsme již mohli na něm stromy a domy. Loď zastavila, rána zahřměla, a teď jsme čekali. As hodina uplynula. Tu vyskytl se na bujných vlnách černý puntík, jenž stále se blížil, až se konečně vyklubala z něho kocábka s pěti lidmi. Na tyče zavěšen byl trojbarevný špinavý prapor s orlem, sedícím na kaktusu a držícím hada v drápech, a pod ním usmívala se na nás osmáhlá tvář přistárlého muže. S namáháním jen přiblížila se kocábka, pomocí provazů, jí s parníku hozeného, přitažena ke schůdkům, a v okamžiku byl mezi námi přístavní kapitán mexického městečka Progressa na poloostrovu Yukatanském.

Oznámili nám, že zdržíme se tu aspoň půl dne. Na to spustili vlastní lodičku do moře, a jelikož lodní lékař a správce zároveň odebral se do města, aby nakoupil nějakých potravin, připojil

jsem se k němu. Krásný výlet! Lodička houpala se jak skořápka, a vypadala, jako by se městečku ani blížiti nechtěla. A to městečko, do něhož jsme konečně as po půl druhé hodině dorazili! Kryté molo, u něhož jsme přistáli, bylo ještě to nejlepší. Když jsme vstoupili na břeh, rozprostírala se před námi ohromná rovina, na stopu pokrytá pískem, do něž slunce strašně pražilo, a z horkého písku toho vyčnívaly as čtyři slušné domy, obklopené houfem, bídných chalup. Po pravici dlouhá bouda z větví zrobená, kasárna to několika mexických vojáků, po levici podobná chatrč celníků.

Horko a žízeň jsou siamská dvojčata, kde první, tam druhý; ale jak obtížná cesta do hostince, jenž nalézá se skoro na konci Progressa. Nohy zapadaly po kotníky do rozžhaveného písku, při každém kroku zdvíhaly se kotouče dusného prachu, a o stínu ani památky. Konečně jsme dorazili do hostince. Palmová střecha, dřevěné stěny a udupaná podlaha! Dali nám několik divných mas, špatné víno a hroznou vodu. Byla teplá, ale nedivilí jsme se, neboť v Progressu a v okolí není žádného pramene, a voda musí se přinášeti z Meridy, as osm mil vzdálené. Žádná vegetace, žádná voda, ale za to písku a slunce dost — v Progressu nechtěl bych býti ani po smrti! Ještě štěstí, že tam prodávají mnoho zelených melounů s krásným růžovým masem. Ty aspoň na chvíli občerství.

Na zpáteční cestě zahrál si s námi trochu záliv Mexický. Vlny házely lodičkou, že až hlava šla kolem, a rozpustile přeskakovaly brzy předeck, brzky zádek její, křtíce nás nemilosrdně. Jest to zvláštní projížďka v malé kocábce po moři, když jest jen poněkud rozčleno! Jedna vlna žene ji vpřed, druhá hodí ji zpět, všechny hučí úsměšně, a člověk čeká každou chvíli, že se kocábka již musí převrhnouti. Možná, že je to romantické, ale příjemné to není.

Konečně jsme šťastně dorazili; vytáhli lodičku, a Progresso zmizelo. Ve dvou dnech na to zakotvili jsme před Verakruzí, před nejdůležitějším přístavním městem republiky mexické.

* * *

Krásné ráno vívalo mne po několikadenní plavbě v přístavě verakruzském. Přístav jest otevřený, poměrně mělký a lodím nebezpečný, neboť nechrání před severními větry, jež zuří tu počátkem zimy a hrozných působí škod. Avšak pohled na něj je překrásný. Uprostřed vypíná se na nízké skále masivní pevnůstka San Juan de Ulúa s vysokým majákem a s ohromnými zdmi, jež zdají se vyrůstati z moře, a po pravici táhne se Verakruz, kdys nejdůležitější a zároveň nejnebezpečnější přístavní

město mexické, jemuž dobytí poslední posice španělské, zmíněné právě pevnůstky San Juan de Ulúa mexickým generálem Donem Miguelem Barraganem roku 1829 opatřilo pochlebné jméno „h r d i n n e“ Verakruzi.

Stavby s plochými střechami rozkládají se po nízkém břehu, z nich vynikají četné kopule chrámové s krásnými mosaikami, a nad tím vším pyšně k nebesům zvedají čela svá prazvláštní čtyřhranné věže stále užší a užší, natřené rozličnými světlými barvami, mezi nimiž světlozelená převládá. Břeh ovrouben je silnou baštou, jež končí se na obou koncích v pevnůstky, uprostřed vybíhá daleko do moře molo, přístavní to hráz ze žulových kvádrů, a za ním vypíná se pyšné a pěkné stavení s ohromnou branou, celnice verakruzská, jíž jediné možno vejíti do města se strany mořské.

Okolí nevypadá, hledíme-li na ně z lodě, příliš vábně; nanesloť moře během mnoha století ohromnou spoustu písku na břeh, avšak pozadí jest za jasného dne velmi zajímavé. Na západě táhnou se temné lesiny k hornatině, jež vystupuje stále výš a výše a vždy šířeji se rozkládá, až končí v horstvo mohutné, z něhož usmívá se skvělý, sněhem krytý vulkán Orizaba, ohromným, kuželovým temenem svým dotýkající se oblaků.

Na skále pevnůstky San Juan de Ulúa vkročil dne 20. dubna 1519 Hernan Cortéz po prvé na půdu mexickou, aby odtud vstoupil na pevnou zemi, jejížto dobytí učinilo jej tak slavným.

Pevnůstka sama pochází z r. 1569, kdy bylo se stavbou započato, a hrála ve všech válkách mexických důležitou úlohu klíče takořka k celé zemi. Dnes nevzdala se sice posud úlohy té, avšak hlavní účel její jest, poskytnouti ve svých zdech svobodného bytu nejpodarenějšímu výkvětu mexických — banditů. Mexiko hemží se čeládkou tou, ale San Juan de Ulúa je spravedlivou na ně metlou. Největší darebáci přicházejí tam, a tím jaksi jest již podána záruka, že nebudou svět dlouho přítomností svou obtěžovati. Jeť Verakruz a celé její okolí velice nezdravo dílem pro nízkou svou polohu, dílem pro četné ty lagunky a močály, jimiž je tak bohato. Byty pak nedobrovolných těch hostí san-juanských, tesané většinou ve skálu, pod vodou ležící, jsou následkem vlhkosti své a nezdravého klimatu tak škodlivé, že žlutá zimnice, kterážto vždy v letě ve Verakruzi nemilosrdně rádí, vybírá si z nich nejčetnější oběti.

Nesměli jsme po příchodu svém ihned opustiti loď — panujeť mnoho, většinou oprávněných formalit, jimž přichozí lodi jsou podrobeny. Krátili jsme si tedy čas, jak jen to možné bylo. A dvě

ty hodiny, jež bylo nám čekati, uběhly dosti rychle. Malému hošíkovi upadl kus housky do moře, a v okamžiku měli jsme divadlo rozkošné. Celé mračno nejrozmanitějších, větších i malých rybiček shrnulo se na housku a rvalo se o ni. Míhalo se to jako stříbrné šipky — jeden však druh vzbudil náš obdiv. Dlouhé, štikovité rybky, světle modře a žlutě pruhované s jinými ještě pestrými skvrnami prorážely šik ostatních rybiček a mocně vždy zaryly ústa svá v rozmočující se housku, rybky to, jakých jsem nikdy před tím a potom neviděl. A jako střela vyletěla pojednou z hlubiny hnědá, silná ryba se žlutým bříškem, a opisujíc polokruh, s prohnutým tělem vrhla se k housce a zmizela s ní opět v hlubinách. Na všechny strany rozletli se hosté ostatní jako by hledali, co tak náhle ztratili, avšak v tom již sypal se celý dešť housek a chlebů s paluby, a tichou tu vodní plochu opanoval náhle jako zázrakem život přebujný, v kterýžto hnědé ony ryby diktátorsky zasahovaly, přicházejíce počtem stále větším.

Konečně dáno dovolení k opuštění lodi. Sestoupili jsme v malé kocábky, jež oblétały koráb jako jepice, a za několik minut vylézali jsme po žulových schodech na verakruzské molo.

Jaký to pestrý život! Po děli na obou stranách četné jeřáby k vytahování a k spouštění zboží, okolo nich celé hromady sudů, dřev, koží atd., a mezi tím jako mravenci četní dělníci, černí, bílí, žlutohnědí, vše v jedné směsici, vše v v plátěném, jednoduchém obleku se širokými, někdy velmi silnými plstěnými klobouky, jichž střecha, troj- až čtverásob složená, spočívá na levém rameni, jež dovede pak unésti bedny ohromné. Ve vysoké bráně zastavili nás, prohlédli dopodrobna zavazadla a pasy a propustili nás posléz blahosklonně. Několik kroků a octli jsme se na dosti velkém prostranství, na půl stopy jemným pískem pokrytém, jehož dvě strany tvoří vysoké a prostranné kolonády celnice, přeplněné takřka vším možným zbožím. Jaký to rej lidí a dvoukolých vozů s třemi mezky neb koňmi!

Bedny a sudy litaly, nakladači vinuli se s malými svými vozíky jako hadi hustou směsicí tou, a kopyta tažného dobytka zahalovala vše v oblaka prachu, jež zpříjemňovaly velice vzduch, ohnivými paprsky slunečními beztoho již nesnesitelný. Spěchali jsme, abychom již byli pryč z tohoto předpekli.

Jediná jen ulice a nalézali jsme se na roztomilém náměstí; a za málo minut stoupali jsme do svých pokojů v nejlepším hotelu verakruzském: Hôtel de las diligencias,*) v ohromné a

*) Čti: hôtel de las diligencias.

krásné budově, zaujímající celou jednu stranu dosti prostorného náměstí toho.

* * *

Veracruz není městem velikým. Jest hlavou státu veracruzského a nechová více než 10.000 obyvatelů,*) kterýžto počet as tak brzy valně nevzroste, neboť bašty, celé město obklopující, vadí jeho rozšíření, a žlutá zimnice, tato kletba všech nízko ležících měst mexického zálivu, odstrašuje i cizince i tuzemce od usazení se. Avšak město samo je velmi slušné a dosti výstavné. Rovné a pod pravým úhlem se křižující, široké ulice vybíhají od náměstí na všechny strany, a domy, z části prostornými podloubími opatřené, jsou vesměs kamenné. Nejroztomilejším místečkem však celého města jest náměstí.

Veškerá města v Americe, Španěly stavěná, jeví příjemnou tu zvláštnost, že náměstí jich opatřena jsou uprostřed zahradami, jakož i snahu, aby strany čtyřhranův těch sestávaly pokud možno jen ze čtyř dlouhých stavení, aneb i z více, avšak tak upravených, že vypadají zevně jako stavení jediné. A tak i zde. Střed je opatřen rozkošnou tropickou zahradou, plnou pestrých květů a krásolistých stromů, jež řadí se symetricky okolo ohromného kovového vodotrysku, jehož četné figury vodu z úst metají. Cestičky v zahradě, jakož i široká, kamennými sedadly ovroubená cesta, jež vede kolem, jsou asfaltovány a slouží krásnému světu veracruzskému z večera jako procházka, kteréžto velkého půvabu dodávají časté večerní hudby.

Domy mexické opatřeny jsou na náměstích a v hlavních ulicích podloubími, jež jsou zhusta zároveň kavárnami, a okna jejich jdou skoro vesměs na balkony. Vnitřek je velmi zajímavý a bývá u zámožných upraven překrásně. Čtyřhranný dvůr je obehnán na všech stranách otevřenou galerií, sloupy nesenou, a vyšperkovan uprostřed nezřídka roztomilou zahrádkou, v nížto pyšný vodotrysk vysílá ochlazující své paprsky do výše, aneb je dlážděn mramorem, o něž se paprsek vody, zpět dopadající, rozbíjí a takto vzduch ještě více ochlazuje. Verandy pak a hlavně sloupy jich jsou obrostlé bujným zelením, což působí tím krásněji, je-li dům vysoký a architektonicky pěkně stavěn. Z galerií jdou dvéře do všech pokojů, jež mají takto zvláštní vchody a přece mimo to ještě mezi sebou jsou spojeny.

*) Guía del viajero de México a Veracruz. Mexico 1873.

Zvláště vynikajících budov mimo zmíněnou již celnici ve Veracruzu není. Katedrála, zaujímající skoro celou jednu stranu náměstí, neposkytuje mimo krásnou svou mosaikovou kopuli nic zvláštního, až na to, že je poseta takřka zopiloty, těmi černými ptáky, jichž červenohlavé bratry jsem již v Jamajce byl poznal. Zopiloti patří k inventáři města a zaujímají tam místa velmi důležitého, neboť zastávají službu zdravotní policie. Všechny mršiny a odpadky zmizí ihned v důkladném jich žaludku.

Kostel sv. Františka s vysokou čtyřhrannou a zeleně natře-



Ulice ve Veraeruzu. Zopiloti jdou za povozem metařským a sbírají odpadky. Za tuto zdravotnickou službu jsou zákonem chráněni.

nou věží byl zrušen a věnován městu, jež zařídilo v něm obětovností svého občanstva veřejnou čítárnu, chovající již přes 10.000 svazků, mezi nimiž mnohá vzácná díla. Velmi vzácnou památku má bibliotéka ta v mapě hlavního města Mexika a celého distriktu, kteroužto r. 1534 jakýs Indián na tkanině, arci velmi primitivním způsobem namaloval.

Parno panuje ve Veracruzu v letě hrozné; proto vypadá také město jako vymřelé, zvláště od 11 do 3 hodin odpoledne. V hodinách těch odpočívá všechna práce, a lidé i zvířata hoví si v chládku. Teprve k večeru ožíví se okna a ulice, a vše spěchá na náměstí neb na „alamedu“, asfaltovanou to procházku, pal-

mami a jiným stromovým vroubenou, kterážto nachází se mimo město a ozdobena je uprostřed nevyhnutelným v Mexiku vodotryskem.

V horkých těch hodinách jsou kavárny velmi hledány, nejvíce pak „café des las diligencias“ na náměstí, kdež pod širokým podloubím průvan smiluje se někdy nad potícím se lidstvem. Led — led — volá tu vše jedním hlasem, a ledu dost, neboť každého odpůdne přiváží vlak veliké balvany ledu, kterýžto zdobí skvělé téměř vulkánu Orizaby přes 17.000 stop vysokého, drahou jen několik hodin vzdáleného. Led je tvrdý jako kámen a přiváží se zaobalen v sušenou a rozkouskovanou kůru. Drahý je dost, ale kdo chce se ochladití přirozeným a nikoliv uměle vyrobeným ledem v krajinách tropických, ať za to pořádně platí. Toho náhledu jsou aspoň páni kavárníci.

Nedostaví-li se někdy vlak s ledem, je Verakruz pohroužena v bolný smutek, neboť musí zůstat po celou noc a den bez ochlazení, což jest nejhorší pak pro nemocné vůbec a pro ty zvlášť, jež popadla žlutá zimnice.

* * *

Zvony verakruzké katedrály rozhovořily se hlasem truchlivým, žalostné zpěvy zněly z otevřených dveří kostelních, a za nedlouho vyšel nevelký průvod, soustřeďující se okolo rakve šesti muži nesené. Tiše bral se ulicemi, každý smekal a znamenal se křížem, a sem tam ozvalo se dušeně: „První letošní oběť žluté zimnice.“

Připojil jsem se k průvodu z pouhé zvědavosti. Neznal jsem nebožtíka, ale chtěl jsem poznati, jak pochovávají Mexičané mrtvé své. Za nedlouho prošli jsme branou, dosti rozsáhlé předměstí z dřevěných většinou budov otevřelo nám hlavní třídu svou, a v několika minutách stáli jsme před campo santo, velikým a podlouhlým to čtyřhranem, obehnaným bělostnou zdí, z kteréžto vystupují v rozích a nade vchodem štíhlé obelisky, činíce pohled na celek velmi zajímavým. Vešli jsme.

Mohl jsem sotva zatajiti překvapení své. Podél tří stran hřbitova táhla se asi 12 až 15 stop vysoká kolonáda, tvořící stinnou chodbu před plochým, stejně vysokým a stejně hlubokým stavením, jež ve třech odděleních nad sebou chovalo šestihrané otvory pecím podobné a tak velké, co by se tam rakev pohodlně vejít mohla. Většina otvorů těch byla zazděna a nesla ozdobnou tabulku, kdež stálo jméno a stáří zemřelého.

Přiložili dva žebříky k jednomu z nejvyšších těch hrobů, postavili as tři stopy od něho spojené dva žebříky jiné, vytáhli s namáháním rakev do výše, všoupli ji do výklenku, zedníci započali ihned práci svou, a ze chvíli byl nebožtík na sedm roků zazděn.

Pecovitě hřbitovy tyto jsou rozšířeny po celém Mexiku a děkují za původ svůj Španělům, kteřížto jich doma všeobecně užívají. Půda mimo kolonádu je pokryta sporou travou, a uprostřed nalézá se kaplička s kopulí, obklopená několika stromy. Toť vše, a hřbitov vypadá při tom tak chudě, tak fabričně, že cizinec se strachem jen pomýšlí, že by mohl zde jednou snad také odpocívati. Žádných pomníků, žádných květin a žádných skoro stromů, jež činí ze hřbitovů našich místa tak tklivá — jen ty tabulky nad sebou, jež chladně oznamují, kdo čeká v té které peci na zpráchnivění. A ty tabulky byly mi ještě tím nejzajímavějším, neboť nalezl jsem na nich mnohé české jméno, jehož majitel kdys následoval císaře Maxmiliána do nové jeho říše, a na prahu jejím již zchvácen byl statným spojencem Mexičanů: vomitem čili žlutou zimnicí.

Hřbitov tento jest určen pro obyvatelstvo zámožné, jež je s to, aby platilo dosti vysoké nájemné z posledních obydlí svých. Chudý lid pochovávají na druhém oddělení hřbitova do země jako u nás. Jednoduchá zeď bez kolonády ohrazuje prostor dosti veliký, a na něm křížek vedle křížku, křížky to většinou chatrné a bídné, třebas i jen svázáním dvou větví napříč urobené. Málo kde jest nápis, za to ale na mnohém hrobu plno květin, živý to důkaz lásky pozůstalých k zemřelému, pěstovaný a a opatrovaný pečlivě.

Dlouhá planina, rozkládající se mezi hřbitovem a mořem, jest porostlá hustými křovinami a táhne se i po druhé straně hřbitova dále až k malé laguně, kterážto poskytuje sice úkrytu všemu možnému vodnímu ptactvu a chová i malé aligátory, avšak jest hlavní příčinou nezdravosti Verakruzi, neboť vody její rozlévají se za deštivého počasí po celé planině a otravují výpary svými vzduch. Na konci jejím jest krásná, divoce porostlá zřícenina, a odtud vede rozkošná úzká cesta přehustým mladým lesem na protější břeh laguny, po kterémžto se táhne dráha, dělící jaksí planinu od ostatního pahrbkovitého okolí.

V 16. století bylo to všecko ještě rovné; ale od té doby naneslo moře tolik jemného písku, že dnes je okolí Verakruzi protkáno řetězem pahrbků, do nichž přivaly nanesly tak mnoho prstí, že ujala se na nich bujná vegetace.

*

Avšak jak hrozný boj musí tu vésti proti písku.

Na podzim panují severní větry s takovou prudkostí, že rozmetají pahrbky a tvoří nové, takže celá krajina nabývá každoročně jiné tvárnosti. Jen tam, kde podařilo se stromoví a hustému křoví zapustiti kořeny své hluboko a zameziti větru přímého přístupu k půdě, tam vzmáhá se vegetace ohromně; avšak všude jinde jest jen bělostný písek, z něhož vyčnívá sem tam polozasypaný strom neb keř, a jenž boří se hluboko pod nohama krácejícího. A kde rostlinný svět se udržel, zdržuje se ohromné množství živočišstva, chráněné neproniknutelnou houští, již činí četné kaktusy a bodlákovité akáty tím nepřístupnější. Zopiloti, orlí, krásně bílé volavky, pegasíni, ibisové, pásovci, divoká prasata, jeleni a jiná četná zvíř nalézá se půl hodiny za městem v množství tak obrovském, že jest to skoro až nepochopitelno, a tím více, ana honba v Mexiku jest úplně volna.

Za severních větrů není, rozumí se, možno vyjítí za město. Větry ty přihánějí tak jemný písek, že nelze se proti němu uchrániti. Ani sebe lépe zavřená okna nepomáhají, a proto jest doba ta ve Verakruzi nejnepříjemnější, ač ne nejnebezpečnější.

Z procházek do okolí nutno vrátiti se záhy. Slunce nejen že pálí nemilosrdně, ono přivádí také vomito, a s tím nelze žertovat. Seděti v poledních hodinách doma je zdoluhavé; lépe jest, uvelebiti se v café de las diligencias pod podloubím u některých dveří, kde malý průvanek se nad tebou chvílemi smiluje.

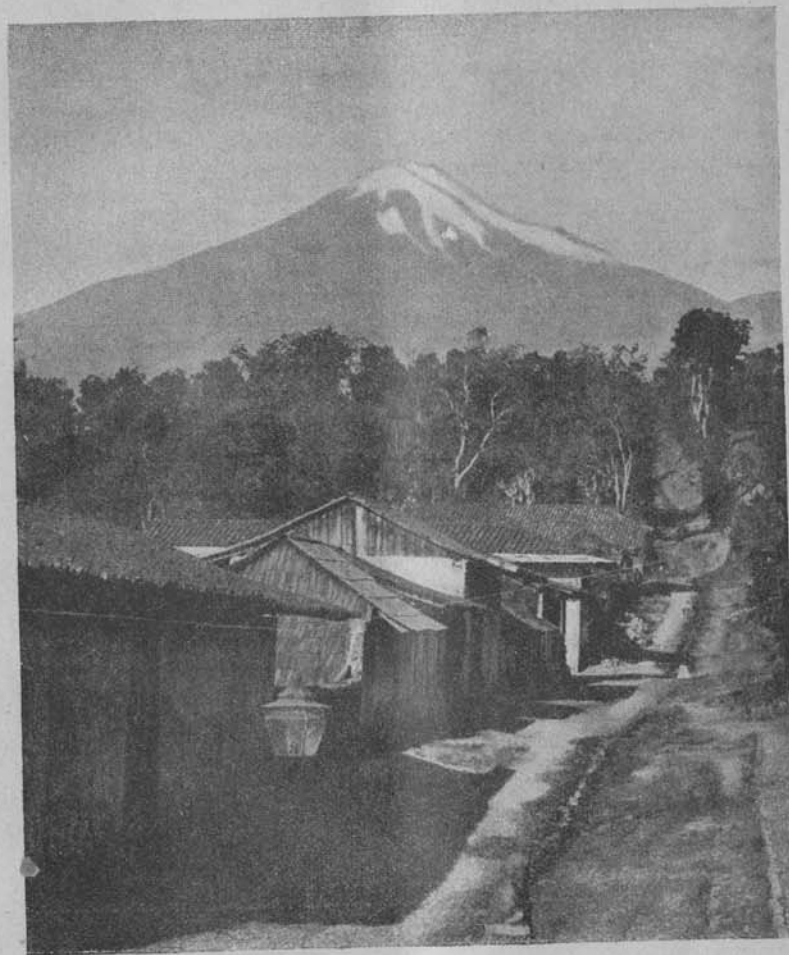
A sotva sedneš, již hrnou se k tobě jeden za druhým prodavači losů. Hra vůbec je vášní lidu mexického a bez loterie by nemohl býti snad ani živ. Celé Mexiko je zaplaveno všemi možnými losy, a Verakruz má vedle všech ostatních ještě také loterii vlastní. Po realu prodávají se losy, a dvakráte za týden jest na náměstí pod podloubím vedle zmíněné kavárny tah. K páté hodině shromáždí se u stolu, červeným sukrem krytého komise městská, dvoje osudí stojí po obou stranách a v pozadí před velkou černou tabulí hoch.

Nejdříve vytáhne schválně k tomu ustanovený chlapec číslo z menšího osudí — číslo to losu, a pak druhý z většího výhru, která na los ten dopadá. Obojí napíše se ihned na tabuli, odkudž houf majitelů losů si to může přecístia druhého dne nalezne to každý tištěné na místě, kde obdíván tah. Výhry nejsou veliké; největší obnáší 300 pesos.*)

V kavárně plyne čas přece trochu lépe nežli doma. Obe-

*) Peso = dolar = 2 zl. r. č.

censtvo se stále střídá, nejpodivnější figury všech barev a ve zvláštních krojích míhají se tu jako v kalejdoskopu, a duševní



Pohled na sněžný štít Orizaby.

stravu obstarávají četné mexické časopisy, plné pikantních novinek, vražd, loupežných přepadů a krádeží.

Horké ty hodiny ubíhají při ledu, pozorování a rozprávce

dosti rychle, a doutník rozplývá se tu v dýmu za doutníkem, že ty kovové mísky, jež s řevavým dřevěným uhlím na každém z těch malých kulatých stolků stojí, sotva zapalovati stačí.

Jednoho odpůldne vyrušila nás z neškodné naší zábavy strašná událost. Slyšíme výkřik mladíka, jenž zděšeně ukazuje na věž katedrály; vyskočíme, a v tom již letí s ohromné výše člověk, jenž rozdrčen ležel v okamžiku u našich nohou. Doktor z naší společnosti přiskočil a poznal nešťastníka. Byltě to chudás, ježž stihla tak zvaná siciliánská nemoc,*) kterážto záleží v tom, že vyrostle na rukou tak silná rohovitá kůže, že ztratí ruce úplna veškerý cit, tak že není možno něco dělati, ba i držeti sebe nepatrnější věc. Ubožák hleděl se uživiti jak bylo jen možno; když však nemohli ho nikde potřebovati, a i to poslední mu sklaplo, k čemuž jej přibráli, totiž biletářství v cirku pro zápasy s býky, poněvadž nebyl s to udržeti lístky, svrhl se s věže a ukončil takto své trápení.

Byla to maličkost, které si obecenstvo sotva povšimlo.

* * *

Člověk jest velice vynalézavý, jedná-li se o to, aby se pobavil. Blížní jeho a zvíře, nebe i země musí sloužiti mu k ukojení této potřeby, a veškeré ohledy ustupují stranou vůči vyhlídce na dosažení cíle, jenž jest mnohým lidem cílem jediným celého života. A jako jednotlivci, vytvořili si i národové zvláštní své hry a zábavy, jež jsou výhradným jich majetkem, v nichž nalézají největší svou rozkoš, třebaš i zábavy ty u národů ostatních oprávněný budily odpor.

Možno-li souditi ze zábav takových na povahu národa, a já myslím, že možno to vším právem, pak nelze Španělům zajisté podnes upříti jakousi skoro až divokou ukrutnost, kterou nedovedlo s nich smýti ni osvícené devatenácté století. K nejhorznějším zábavám jejich náleží tak zvané zápasy s býky, také, ač ne příliš správně býčí boje nazvané, kteréžto udržely se podnes v celém Španělsku. Není snad města španělského, jež by nemělo svého cirku pro zápasy ty, a zápasník, jenž obratností svou zvláště vyniká, má pro rodáky své tentýž význam, jako pro nás slavný některý umělec dramatický.

Zábavy své a hry přinesli Španělé také do naší, do nichžto Kolumbus je uvedl, a v nevzdělaném, v divokém obyvatelstvu

*) Elephantiasis.

ujaly se tak, že udržely se částečně až po dnes. Avšak tam, kde Španělé půdu trati, klesají také jich zábavy a sice především zápasy s býky mírou takovou, že mimo pravé Španěly nenaleznou znenáhla více zástanců.

Mexiko zalíbilo si v zápasech s býky velice. Každé větší městečko mělo zvláštní budovu pro ně, a v neděli a ve svátek jásal tu lid umírajícím lidem a zvířatům vstříc. Avšak po osvobození ode jha španělského zapověděly mnohé ze spojených států mexických zápasy ty, dobře uváživše, že ukrutné zábavy takové ducha, beztoho surového, zušlechtovati nemohou, a od těch dob vyskytují se někdy jen sem tam v státech méně přísných, až vezmou, a za nedlouho snad již, úplně za své. Kolosální cirkus hlavního města, poskytující místa několika tisícům lidí, jest již na spadnutí, neboť je nadobro uzavřen, zato však cirkus verakruzský žije posud, ač ne příliš skvěle. Zde jsem byl také svědkem zápasů těch, a dle toho chci o nich vypravovati.

Zápasy jsou dvojí a sice buď na život a na smrt, aneb jen na menší nebezpečí života. Při prvních mají býci, již vybírají se z nejděvějších a nejsilnějších, rohy uměle v ostrou špičku vypilované, což jest v užívání v Španělsku, na Kubě a v Puertoriku, a vyžaduje vždy několik životů lidských a koňských, v druhých pak jsou rohy obroušeny a opatřeny na koncích svých mosazným knoflíkem, aby býk nemohl tak snadno probodnouti, a to jest předepsáno v těch státech mexických, kdež zápasy jsou posud dovoleny. Zvláště v tom vyvíčení lidé dráždí divoké zvíře rozličnými barbarskými prostředky, až konečně, když rozzuřeno je nejvíce, musí životem svým zaplatiti milost, že smělo pobaviti lidi.

Jednoho nedělního rána přivábila mne ve Verakruzi hlučná, ale zároveň strašlivá hudba k oknu. Ve dvou řadách kráčelo několik, z plných plic namáhajících se postav s tureckým bubnem a s rozličnými troubami ulic, a za nimi koňmo zajímavá společnost. Nejprve dva jezdcí v mexickém bohatém obleku s dlouhými oštěpy v rukou, pak silný mladý muž v červeném hedvábném španělském obleku národním po boku dámy v jezdeckém šatě šarlatovém, a za nimi čtyři mladíci v národním kroji taktéž španělském, jeden v modrém, druhý v zeleném, třetí ve fialovém a čtvrtý v žlutém hedvábi se stříbrným a zlatým třepením a s kusem křiklavé látky přes rameno. Tak táhli se ulicemi, několik sluhů rozdávalo loketní programy, a vesele hledělo na ně a pokřikovalo na sebe obyvatelstvo, neboť po několika měsících mělo spatřiti zase zamilované své divadlo.

„Plaza de Toros. — Gran corrida de toros“ — velký zápas býků atd. oznamovala bombasticky a dryáčnický sepsaná návěštní cedule, zakládající si velice na tom, že společnost pochází z nejlepší školy španělské, a že člen jeden je rodákem verakruzským. „Čtyři býci budou předvedeni slavnému obecenstvu,“ hlásala dále, „a sice z pověstného plemene mandingského — tři budou zabiti, čtvrtý pak ponechán milovníkům toho k volné zábavě.“ Seznam členů i s postavením, jakéhož který zaujímá, následoval, a na konci oznamoval ředitel a zároveň nejdůležitější osobnost celé společnosti, neboť on byl *espada*, tedy tím, jenž v rozhodném okamžiku jediným píchnutím dlouhého meče býka má skoliti, don José De La Luz Gavidia, co stojí místa v cirku a sice co místa v slunci a co v chládku.

Rozumí se, že určená hodina nalezla mne před kulatým, dosti obsáhlým cirkem za branou se nalézajícím, jenž vystavěn jest z pouhého dřeva. Lidu se tu hemžilo tolik, že s tíží jen dopracoval jsem se kasy a dvířek, jež vedly mne po schodech na galerii, odkudž měl jsem výborný přehled celé místnosti. Uprostřed nalézal se veliký osmihran ohražený dřevěnou stěnou asi 10 stop vysokou, s dvojitým vchodem: s velkými totiž vraty uprostřed a s malými dvířkami po straně. Napříč každého z osmi koutů byla silná stěna, uzavírající kout tak, že propouštěla po obou stranách člověka a nic silnějšího, zejména pak ne býka, neboť zahražené kouty tyto slouží k tomu, aby utekl se za ně zápasník, nemůže-li jinak již býku uniknouti, a okolo osmihranu táhla se amfiteatrálně sedadla, jež končila v zmiňované galerii, chráněnou na jedné straně plachtami proti slunci.

Cirkus plnil se zvolna, a hudební kapela začala připravovat obecenstvo na počitky, jež ho očekávaly, strašnou hudbou. Kapelník bubnoval vztekle a dával tím zároveň takt, což však nevadilo, aby ti ostatní o nějaký ten takt si přispíšili neb se opozdili; býci bučeli v blízké stáji; kluci zpívali a pískali s sebou — byl to souzvuk tónů, že až vlasy se ježily. Za chvíli přestala hudba, a již spustilo také obecenstvo pekelný hřmot, žádajíc počátek představení.

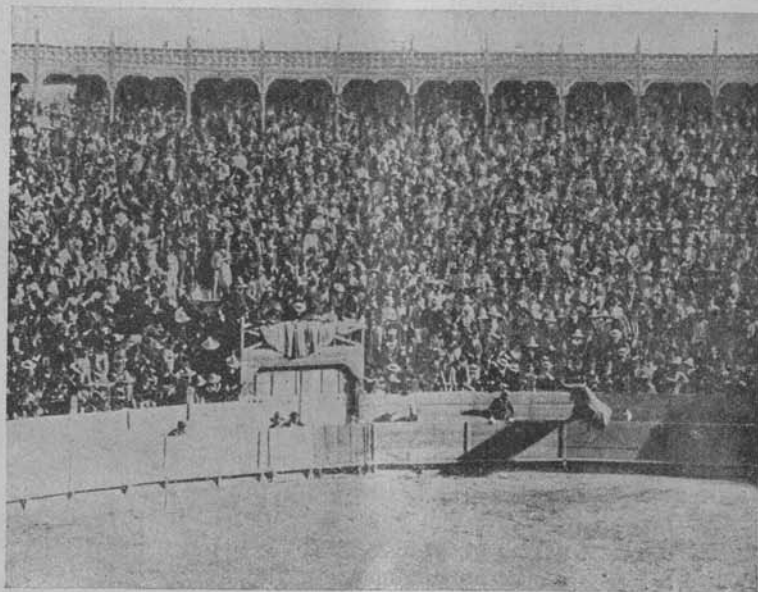
Avšak posud bylo červeným kobercem vyznačené místo pro komisaře prázdné, a hudba musela ještě vypomáhati dále.

Konečně objevil se komisař v průvodu jednorukého trubače, obecenstvo se utišilo, trubač dal znamení, a představení započalo.

Velká vrata se otevřela, a za zvuků hudby vcházel pestrý průvod. V čele hopkoval paňáca s pomalovaným obličejem, za ním čtyři tak zvaní „banderilleros“ v hedvábných oblecích,

v nichž účastnili se již průvodu ranního, pak „espada“ s mečem, na to dva „picadores“ se svými dlouhými oštěpy na bídných herkách, jež jsou napřed již obětovány nemilosrdným útokům býkovým, a konečně tři, mexickými praporci a národními barvami křiklavě vyšperkovaní mezci, jichž úlohou jest, zabitého býka odvléci.

Průvod obrátil se čelem ke komisaři, pozdravil nejprve jej,



Nebezpečný okamžik při býčích zápasech.

pak ostatní obecenstvo, a obešel jednou celé prostranství, načež vzdálili se mezci. Banderilleros rozestavili se se svými pestrými šátky na rozličných místech a jeden picador stanul vedle zmíněných již malých dvířek a druhý naproti.

Veškeré zraky byly nyní plny napětí upřeny na jednoho z banderilleros, jenž vyřinuv se na výstupek podle dvířek, jednou rukou stěny se držel a druhou chystal se, aby vbíhajícímu býku na přivítanou vrazil „rosetu“ do čela. Roseta tato jest krátké dřevě, vyzdobené na jednom konci pery, fábory a barevnými papíry a opatřené na druhém silným a ostrým bodcem, jenž se

svým haklicovitým koncem šípu jsa podoběn, zarazí se do kůže neb do masa tak, že nelze ho více leda násilně vytrhnouti. První tuto rosetu musí mu banderillero vraziti právě mezi oči do čela. Sluha otevřel dvířka a v tom také již vyrazil zuřivě silou kypící býk, avšak — bez rosety. Sykot a hlasité spílání odměnilo neobratného banderillera, avšak to přestalo brzy, neboť býk vrhl se ihned na nejbližšího picadora..

Úkolem tohoto jest, aby oštěpem svým dráždil zvíře. Špička oštěpu jest as půl palce dlouhá, a pak vyvstává silný kraj, jenž zamezuje další vniknutí oštěpu do těla a zároveň slouží k tomu, aby silná ruka picadorova držela býka stále v patřičné vzdálenosti. Picador zarazil mu oštěp do zad, avšak špička vyklouzla zase a strašnou silou vrazil nyní býk ubohému koni jeden ze svých rohů, jichž špičky byly upilovány, přímo do prsou. Zděšeně vzepialo se zraněné zvíře, proud krve vyrazil mu z rány, picador spustil potupný smích, a obecenstvo — jásal.

Býk hnál se ihned po druhém koni, jež poranil taktéž, ač ne tak těžce, a nyní teprv započal za zběsilého řvaní děsný rej. Picadoři nutili krví zbrocené a vyděšené koně své strašnými těmi mexickými uzdami k útoku a bodali býka, že krev z něho tekla malými potůčky, a banderilleros dráždili jej svými šátky. Zuřivě lítal býk od jednoho k druhému, ale vždy uhnuli se mu obratně. Nyní však počali poranění koně klesati, a proto zazněla trubka komisařova ukončující první výjev.

Odvedli oba koně, a jeden z banderilleros vzal do každé ruky dlouhou a bohatě vyšňořenou rosetu. Úloha jeho záleží v tom, běžeti rozdrážděnému býku vstříc, vraziti mu s obou stran do znaku rosety, a uskočiti ihned stranou. Vše to musí se státi v jediném okamžiku, s ohromnou silou, neboť kůže býkova je silná, a s nesmírnou rychlostí — opozditi se o sekundu a rozšlapán může ležeti banderillero pod kopyty vzteklého zvířete.

Banderillero dostál úloze své výborně. Druhové býka rozdráždili, s krátkým bučením hnál se po něm, on čelem proti býkovi, a v okamžiku seděly tomuto rosety v šíji. Ohlušující jáсот obecenstva mísil se s bolestným řvaním býkovým, avšak to byl pro býka jen počátek, neboť ještě třemi páry ozdobených roset vyšperkoval mu obratný banderillero krk a záda.

Nyní chopil se espada pravíci meče, levíci červeného šátku a chystal se za pomoci všech ostatních zasaditi mu smrtelnou ránu. Espada musí býka rozdrážditi, že se po něm rozežene, a vraziti mu náhle meč pod lopatkou tak do těla, že zasáhne srdce, píchnutí to tedy, jež vyžaduje obratnosti a síly vskutku báječné a to

tím více, anto díti se musí čelem proti čelu. To se espadovi arci nepovedlo. Vrazil mu sice meč do zad, avšak na místo nepravé, a nemohl ho mimo to zase ihned vytáhnouti. Sykot a klení ozývalo se ze všech úst, neboť dlouho to trvalo nežli býk, z něhož krev jen srčela, počal tratiti sil svých. Trubka zazněla, popadli býka za ohon, strhli jej k zemi, a jeden přistoupil s dýkou, aby jej dorazil. Čtyřikráte musel píchnouti, než ubohé zvíře za nového jáсотu publika dokonalo. Pak přihnali zmíněné již mezky, chytili nohu jednu do oka a odvezli mrtvolu tryskem z bojiště ven.

Hrozné toto divadlo opakovalo se ještě po dvakráte, a tím odpornejši působilo, ano za ohlušujícího klení neb jáсотu surového obecenstva společnosti nic se nedařilo nežli zarážení roset. Tři býci již dokonali, půda byla pokryta na četných místech krvavým blátem, a lid nedočkavě hleděl okamžiku vstříc, kdy otevrou se dvířka čtvrtému, jenž určen byl pro „činnou“ zábavu obecenstva. Nejprve rozdráždili jej, nasadili mu rosety, a pak přijel jeden z picadorů s lasem v ruce, aby býka jím porazil. Obratně hodil mu kličku na rohy, jiný, pěší, chytil jej za zadní nohy, a již leželo ubohé zvíře na zemi, funíc a darmo se namáhajíc, aby povstalo. Divoce hleděly oči jeho na vítěze, z úst tekla mu pěna, a nohy rozrývaly hluboce zem, kdežto krátké, vzteklé bučení otrásalo ledvím nezvyklého tomu posluchače — avšak malomocně ležel tu zuřivý obr, a musel strpěti, že sešněrovali mu tělo silným provazem.

Pád býkův byl znamením celému houfu odvážné luzy, aby přelezši ohradu, dostavila se na zápasiště. Běloši, černoši, mesticové, — žádný nemaje na sobě kus poctivého hadru, každý pro sebe již jsa rozkošným předmětem malířské tužky, obskakovali býka a chystal se na vzácný ten okamžik, až bude upraven. A již byl. Nigr, chlap jako hora, s prsoma jako tur, mající na hlavě více vlasů nežli na těle nití, sedl si pak býku na záda, arci prozatím jen jednou stranou a zachytil se pevně za důkladně zeshněrovaný provaz.

Nyní rozvázali jedno laso, pak druhé, a již stál býk na nohou. Byl to pohled věru k popukání. Býk lítal a vyhazoval zuřivě, aby se zbavil břemene, ale nigr držel se jako klíšťák a zubil se na jásající obecenstvo a obskakující ho soudruhy. Jest k tomu skutečně potřebí odvahy neobyčejné, sednouti tak divokému zvířeti na záda. Ale brzy toho měl dost. Býk se náhle zastavil u ohrady, přátelé podali nigrovi ruce, a v okamžiku byl nahoře. Vesele zabučel býk, a hnál se nyní po ostatních pánech, kteřížto kapesními šátky, klobouky atd. mnohdy velmi obratně

napodobili banderillos. Nejvíce vynikal opět jiný nigr. Ač skoro nejmenší ze všech, byl přece nejobratnější a prováděl své skoky za hlasitého souhlasu obecnstva. Avšak pojednou rozehnal se býk, on neuhnul se dosti rychle a plnou silou přirazilo jej zvíře oběma rohy k bariéře. Býka odlákali, černocho sklesl bez sebe na zem, a obecnstvo — chechtalo se a jásal, jako by to bylo bůh ví jak k smíchu.

Odnesli černocho, ale ostatní to neodstrašilo. Házeli po býku, chytali jej za ohon, štouchali jej, avšak neštěstí nestalo se již žádné, až na to, že nabral jich několik na rohy, jiné že pošlapal, což vše, rozumí se, budilo vždy všeobecný jásos. Pak býka pomocí lasa zase porazili, a mezci vytáhli jej za nohu právě tak ven, jako před tím mrtvé tři jeho bratry.

Byl konec, a obecnstvo živě rokujíc o tom, co bylo vidělo, opouštělo cirkus. Bylo se společností spokojeno až na espadu, a těšilo se již na budoucí neděle, na které sliboval ředitel nové dodatky, „koření“ abych tak řekl k „zábavám“ těm, o němžto budoucně promluví. Na mne působilo to hrozně. Tak rafinovaným způsobem týrati zvířata a lidi, jásat při smrtících ranách, a jásat tím více, čím více lidí a zvířat běže za své, k tomu potřebí povahy skutečně zdivočilé, ukrutné. A v obecnstvu bylo četně zastoupeno pohlaví ženské, ano i děti tu bylo dost. A ženy i děti plesaly a chechtaly se, když těžce raněn klesl onen černocho na zem, a když valila se z ubohých zvířat krev. Arci nedivno pak, že vzrostlým to takovou zábavou, když již děti zvykají tomu v nejtěplejším mládí.

Vyšel jsem ven všecek ustrnut. Stranou stahovali právě zabité býky, jichž maso nesmí se prodávati, jelikož jest následkem vzteklosti býkovy před smrtí nezdravé, a protož musí se dle předpisu — rozdati chudině, již to bezpochyby neškodí; nedaleko od toho pak ležel na trávě poraněný nigr. Oči byly obráceny v sloup a slabé jen zdvihání se prsou svědčilo, že ještě žije. Nikomu nenapadlo, aby mu opatřil pomoci. „Nebude beztoho dlouho dělati,“ vylouval se každý — věru, a nežli přišla druhá neděle, a s ní druhé představení, byl již šest stop pod zemí.

* * *

Don José de la Luz Gavidia, ředitel a zároveň espada společnosti, měl velké ředitelské vlohy. Každé z následujících představení poskytovalo něco nového, čím lišilo se od předešlého,

něco, co dle výpočtu páně ředitelova působilo vždy velikou zvědavost obecnstva a následkem toho velikou návštěvu.

Následující neděle dodala celé produkci zvláštní pikantnosti — dáma. „Doña Josefa Ayala de Mejia,“ oznamovala cedule, „bude míti čest, ukázati slavnému obecnstvu, že není ruka ženy tak slabá a odvaha její tak malá, aby nedovedla zraziti býku tři páry roset.“ Dáma banderillerem — toť něco nového, a cirkus jak by nabil.

Představení bylo, mám-li mluvit ve smyslu znalců, rozhodně lepší nežli první. Čtyři býci byli obětováni, všem zarazila doña Josefa, nepříliš mladá více a nevalně hezká kráska v červené krátké sukni za nadšeného řvaní obecnstva dosti obratně rosety do krku, a všichni padli skoro první ranou espadovou. Nelze upříti, že jest v tom jakýsi arcí ukrutný půvab, viděti vzteklého, ohromného býka hnáti se proti člověku, s jehož strany dostačí jedině trnutí mečem, aby mu klesl mrtev k nohám. Meč se zaleskl, zmizel, pln krve objevil se opět v pravici espadově, býku vyrazil v tom okamžiku proud krve z úst; nohy počaly se trásti, a bez života svalilo se na zem tělo, jež před minutou ještě kypělo životem. Bouře potlesku otřásala cirkem, a se všech stran lítaly stříbrné dolary, jež espada s velikým patrně uspokojením do čepice sbíral.

Jeden z býků obdržel při vstupu rosetu právě mezi oči, býk obecnstvu věnovaný vyhazoval velké i malé pány kluky statečně vzhůru, ubozí koně byli několikrát tak důkladně nabráni na rohy, že na několik kroků odletěli neb na zem sklesli, a krve teklo dost; ale obecnstvo se bavilo, a o to se jediné jednalo.

Třetí neděle nemohla se Veracruz ani dočkati. A věru vším právem. Nejen že doña Josefa zarážela zase rosety, ale smrtící ránu obdržel býk tenkrát s koně. Na koni sedě, rozehnal se vždy jeden z banderillos proti býkům a píchal mečem jako řezník — jenom ne tak obratně. První tři byli pravými mučedníky, neboť až i čtyřikrát, ano jednou i pětkrát musil ponořiti se meč do zad ubohého býka nežli klesl. Vysýčeli sice a vypiskali nového espadu, avšak ten pokrčil rameny, což obecnstvo ještě více popudilo a býkům nepomohlo. Čtvrtému přál osud, padl na ránu první, a prokletému dříve espadovi hrnuly se nyní se všech stran dolary. Usmíval se. —

K poslednímu představení přichystal don José zas něco nového, podržev vše posavadní. „Rosetu vrazí býku do krku banderillero — ústy“ šeptala si lepší společnost ve městě, a býk

obecenstvu věnovaný bude mít čelo ověšené stříbrnými penězi, jichž dostane se tomu, kdo dovede jich utrhnouti“ — provolávala plna rozkoše verakruzská luza.

A věru. Po pikadorech předstoupil banderillero, uklonil se na všechny strany a ukazoval dlouhou ozdobnou rosetu, kteráž na konci tvořila křížek, s příčným ramenem as dva palce dlouhým. Hoření část křížku vstrčil do úst tak, že raménko příční opíralo se o pysky, rozdrážděný byk hnal se proti němu, on běžel mu vstříc — skok, a býk uháněl dále s rosetou v týle. Cirkus otřásl se v základech, avšak co bylo to luze, jež nemohla již dočkat se stříbrem ověncené své kořisti? Konečně odpravili jednoho býka za druhým, a do ohrady vběhl veselý býk s dolary a půldolary na čele.

Za peníze udělá člověk vše, jest patrně zásadou mexického proletáře. Co dbáno tu výletů do povětří a ne právě jemného šlapání býkova po poražených bojovnících, z nichž ne jeden s bolestnou tváří sotva k vratům se dokulhal — býk byl stále obklopen houfem penězochtivých, jež neodstrašovalo žádné nebezpečí. Podařilo se sice některému urvatí dolar, avšak pak začal teprv boj o něj, neboť nejbližší sesypali se na šťastného lovce a prali se s ním tak horlivě, že zapomněli na býka, což arci mělo nejednou špatný následek, neboť býk vida takový chumáč před sebou, pustil se chutě do něj, a z houfu byla hnedle hromada.

Rvaní, klení, smích a jásot pojily se v tak hrozný celek, že bylo mi až nevolno. Krev a nezřízená rozkoš, smrt a srdečný smích — protivy to tak hrozné a přece tak úzce tu spojené vyhnaly mne takřka ven a pudily mne na blízkou „alamedu“, roztočilou to asfaltovanou promenádu, palmami vroubenou, kdež krásný svět verakruzský živě hovořil o dnešním představení.

„To není nic,“ vyprávěla mi tam známá dáma, „ale v Durangu viděla jsem zápas mnohem zajímavější; zápasil býk s kalifornským medvědem. Bylo to zvíře obrovské — vždyť jsou známi ohromnou svou silou. Pustili nejprve jej do arény. Se spokojeným bručením usadil se skoro v prostředku a rozhlížel se. V tom vrazil k němu býk. Upřel na býka zraky, vyhrabal si rychle díru a usedl, čekaje na útok. Býk, skloniv hlavu, rozběhl se, a v tom již zachřestilo to, jako když kámen láme: vrazil mu roh do tlamy a vylomil mu celou jednu řadu zubů. Uskočil a znova hnal se po medvědu, ale tento se náhle pozdvihl a přední tlapy jeho padly býku na hlavu. Zuřivě vzpínal se býk, avšak nadarmo. Zvolna sahal medvěd dále, již zarazil se mu do krku, zoufale opíral se býk předními nohama o zem — neodolal; nohy

povolily, tělo celé klesalo polehounku pod tíží medvědovou, až po několika minutách skleslo zcela. A mezi tímto porážením cenil medvěd zbylé mu a zkrvácené zuby na nás, bručel spokojeně a vypadal, jako by se usmíval. Ach, to bylo rozkošné.“

Vyprávěla to se zářícím obličejem, a haněla sice společnost dona José, ale litovala přece, že již odchází, a vyslovila naději, že snad uspořádá ještě aspoň jedno představení.

„Jen že nevím,“ podotkl jsem, „co nového mohl by ještě poskytnouti, ač nepřiběře-li do programu kalifornských medvědů?“

„Inu kdo ví?“ odvětila dáma čtveračivě. „Tací páni jsou vynalézaví.“

Čtrnácte dní na to, když jsem se byl vrátil do Verakruzi z rozličných výletů, čtu na rozích sáhové plakáty, v nichž oznamuje don José, že poněvadž doña Josefa a banderillero Francisco Orostia měli vomito čili žlutou zimnici, nemohli opustiti Verakruz. Nyní však, ani přestáli veliké nebezpečí života a jsou již zdraví, uspořádáno bude na rozloučenou ještě jedno, ale už jistě poslední představení. —

Věřu, don José byl by hozen, státi se v Čechách divadelním ředitelem.

* * *

Krásná a stinná cesta vede z Medellinu, z těchto mexických „lázní“ do Tejaru, farmy to, jež náleží jistému Angličanu.

Veliká pole, pokrytá cukrovou třtinou a bavlnou, rozprostírají se na břehu slušné říčky okolo dvou podlouhlých stavení, obklopených s jedné strany malým hájem kokosových palm a jiného tropického stromoví, kdežto s protějšího břehu usmívá se roztomilý lesík.

V průvodu verakruzských přátel blížili jsme se za parného odpůldne prvnímu a delšímu z obou stavení.

Před domem velká váha a mnoho ohromných balíků, jež dva nakladači dávali vždy na váhu a pak odnášeli stranou.

U váhy stála postava s krátkými vlasy a se slaměným kloboukem na hlavě, v ruce majíc černou štětku, kteroužto balíky znamenala. Stála za balíkem, a proto bylo lze vidět jen hořejší část těla, kterážto zdála se náležeti muži.

Blížili jsme se nepozorovaně a slyšeli již zdaleka hrozné spílání a klení, v němž Španěl je skoro nepřekonatelným mistrem. Nejsprostší nadávky jen sršely na oba nakladače, a hrozivě klátila

se ruka se štětkou v povětří. Náhle zaštěkal pes, postava se ohlédla a před námi stála — žena.

„Ah, don Frederico!“ zvolala, „vítám vás; počkejte, jsem hned hotova, jen co tady domluví!“ A již zase stačil sotva jazyk, aby všem nadávkám pomohl na svět. Mezi spíláním poznamenala ještě tři balíky a pak se obrátila k nám.

„Mizerná čeládka,“ pravila, štětkou šermujíc, „hned bych to všechno vyhnala — diví se, že v sobotu nic nebere, když celý týden po reálech vybírá; aby hrom do chlapů! — Ale teď, done Frederico, vy míváte dobré a silné doutníky, sem s nějakými.“

Don Frederico sáhl do kapsy, a již ukousla špičku jednomu doutníku, zapálila a bafala.

„Tak,“ pravila spokojeně, „teď pojdte si sednout, přinesu vám něco k pití. Pánové,“ obrátila se k nám, „jste mi jako přátelé Fredericovi vítání.“

Uvedla nás do slušně zařízeného pokoje, plného papoušků, dýmek, parohů a zbraní, a v pozadí s dveřmi do zahrady, a zmizela.

Hleděli jsme tázavě na Frederica. „Je to, jak vidíte, nepříliš hezká Američanka, která přišla před několika lety, jako mnohé jiné, do Verakruzi, aby tam hledala své štěstí,“ vyprávěl dušeným hlasem. „Tam přilepila se na pána tohoto statku, a od těch dob žijí zde spolu, však uslyšíte a snad též uvidíte, jak. Jmenuje se Emilie.“

„Tak, zde je víno,“ ozvala se v tom Emilie. Služka nalila do obyčejných pivních sklenic červené víno, a postavila na stůl cukr. Emilie uvelebila se v houpací stoličce a bafala.

„Frederico, vy jste vlastně nezdvořák,“ započala ihned, když jsme jí na zdraví připili. „Předevčím jsem musela odejti z Verakruzi do Tejaru sama.“

„Nebyl jsem doma,“ omlouval se Frederico.

„Toť právě nezdvořilé. Když tam přijedu, máte býti vždy doma.“

Frederico se ušklíbl. „Vždyť máte výborného koně.“

„Mám,“ odvětila zlostně, „ale ta luza, jež mne potkávala, smála se mi.“

Frederico spustil též hlasitý smích. „Proč pak sedíte na koni jako muž?“

„Mám snad seděti na něm jako nějaká evropská slečinka? Mám býti takovou buchtou, jako jsou ty ostatní? Já měla být vlastně mužem a proto koriguju přírodu. Ať žijou mužové, ale ti praví!“ a sklenice stála na stole již prázdná.

„Pánové,“ pokračovala po chvíli, „vy jste baby, pardon, ale baby jste přec. Vždyť nic nepijete — nuže ať žijú!“

Vyprázdnili jsme sklenice, a Emilii počaly oči svítiti. Frederico jí zase nalil.

„Fredy,“ zvolala pojednou, „že vy nejste mým mužem místo toho pitomého Tobyho.“

„On je vaším mužem?“ smál se Frederico.

„Myslíte, když nás flandák nesvázal, že nemůžeme býti dobře a šťastně spolu živi?“

„Nepochybuji,“ usmíval se Frederico; „ta boule na čele a ty modřiny jsou toho důkazem.“

„Aby hrom do Tobyho,“ zvolala vztyčivši se. „Jen si pomyslete, včera se opil tak, že nemohl státi na nohou. Víte, co dělá, když je opilý? Natluče mi! Včera mi natloukl až běda — ale má to schováno.“

„Že se Toby nestydí, tlouci ženu,“ prohodil náš přítel.

„Však já mu natluču taky,“ odvětila Emilie. „Dnes jsem při kuráži. Včera jsem držela já, dnes může držeti on. Pojdme, podíváme se, kde je.“ Vyskočila, rozhlížela se bojechtivě, a prsty se jí kroutily jako drávcí drápy.

„Ukážeme pánům těm hned také připravování bavlny a cukru,“ navrhol Frederico.

„Tam toho uvidí! Ale pojdte,“ odvětila, a kráčela napřed. Vstoupila do dveří protějšího domu, „casa blanca“ nazvaného, a v tom již ozvalo se mlaskání jako slýcháme při fackování. Vešli jsme.

V síni, kdež pracoval nejnovější anglický stroj, bylo několik polonahých dělníků, kteří nenadávše se bezpochyby své paní, do práce se příliš nehnali. Rázná pravice Emiliina je zase povzbudila, neslýchané nadávky hrnuly se na ně, a oni, chlapíci jako skály, poslouchali a trpěli klidně vše od ženy, jež vypadala vedle nich skoro jako dítě.

„Nevíte, kde je Toby?“ tázala se pak.

„Ne.“

„Však já ho najdu.“

Šli jsme do sousední síně, kdež malý parní stroj vyváběl cukr, a vstoupili do nepatrné zahrádky. Tam stál o strom podepřen muž

Byl prostřední postavy, zavalitý, silný, s obličejem zarudlým.

„Aha, tu je,“ zajásala Emilie. „Co tu děláš, Toby?“

Toby zdvihl hlavu.

„Mně je nanic,“ pravil bolestným hlasem.

„Jsi ještě opilý anebo jsi již vystřízlivěl?“ tázala se opatrně.
„Bohužel, už nejsem.“

A sotva to vyřknul, již byla Emilie u něho, a počala tak do něho mlátit, že Tobbymu přešel záhy sluch i zrak.

„Mně — je — na — nic —“ volal zajikavě.

„Však já tě napravím,“ odpovídala ona, a pracovala jen což. Konečně ho popadla za krk a porazila na zem.

„Tak a teď se podívejte, že má také bouli a modřiny,“ smála se. „Já je mám na pravo a on na levo.“ Nato popadla Frederica a zpívajíc, táhla ho zase do domu.

Ale my měli toho divadla již dost. Hodina, kdy vlak měl odejti, se blížila — rozloučili jsme se tedy s Emilií.

„Budete mi vždy vítáni, pánové,“ volala, „přijďte zas. Škoda, že nejedete zpět koňmo, byla bych — vás — doprovodila.“ Poslední slova již jen zablkotala, a zvolna klesla do stolice.

Opuštěli jsme dům, a řekli jsme služce na dvoře zevlující, aby šla svou paní opatřit.

„E, ta je tomu zvyklá, a my také,“ odsekla a zevlovala dále.—

„Hezká známost,“ pravil jsem k donu Fredericovi.

„Ano, roztomilí kolonisté,“ odvětil on. „Pozejtří je sobota, den výplaty dělníků, a proto je dnes ve čtvrtek již na krev sužuje, aby jí z práce bez platu utekli. Nu a Tobby je také roztomilý člověk, jak jste viděli.“

„Ale tak silný muž a ani se nebránil.“

„To je zvláštní,“ vysvětloval Frederiko. „Když je opilý, tu by vše rozbil; především musí být Emilie bita. Ta stojí, nechá se mlátit a ani nemuká. Ale běda mu, když je střízliv a ona opilá. Pak drží on jako malé dítě a ona mlátí, co jí ruce stačí.“

„A což když jsou oba opilí?“

„Pak je to hrozné; pak mlátí oba, jeden zuřivěji než druhý, a krev teče pak po každé.“ — — —

Pěkná idyla, že ne?

* * *

Do Medellinu vychází pobavit se lepší třída obyvatelstva verakruzského. Nižší třída obyvatelstva, „plebs“ verakruzská, má také svůj Medellin: vesničku Vergaru, a té platí tyto řádky.

Z Verakruzi vede do severně a nedaleko moře ležící Vergary jediná kolej, po které rozjede se vždy šest zcela otevřených a jen střechem krytých vagonů, z nichž každý tažen jest čtyřmi mulami

Jeden odjíždí za druhým, a žádný nemůže a nesmí se vrátiti dříve dokud nejsou všechny vozy ve Vergare.

Jednoho nedělního odpůdne usadili jsme se v jednom z nej-přednějších vagonů a ujížděli, když vagon byl naplněn, bídnou pláží, jejížto vše umořující písek nedovedla ni jediná travina prorazit. Smutné okolí; všude bělavý písek, jen po pravici rozpěněné vlny mořské, a na nejzazším obzoru mlhou polozakryté horstvo s lesknoucím se temenem Orizaby.

Půl hodiny prudké jízdy, a byli jsme v chudoučké vesnici, jejížto chatrné chaloupky většinou jsou na spadnutí. Okolo chalup sice zeleň, ale před chalupami samé smutné ano hrůzné postavy obyvatelů. Vergara jest strašně nezdravá, neboť leží uprostřed několika močálů, a proto vypadají obyvatelé jako umučení. Každému kouká celá nemocnice z očí. A taž se jich, proč neopustí bídné to hnízdo, a udiveně na tě pohlédnou, že můžeš i jen pomysliti, že by byli s to, aby opustili to jediné, co mají.

Uprostřed vesničky, na trochu vyvýšeném místě, nalezá se „salon“. S popisem salonu toho jsem hnedle hotov. Veliká podlaha, nad tím vysoká palmová střecha, toť vše. Pod střechou tou se buď hraje nebo tančí.

V den, kdy jsme přijeli, tančilo se právě. Lidu bylo všude množství ohromné, a salon byl stále obklopen hustým houfem zvědavých, kteří divokým křikem svým a surovými žerty tanec provázeli. Na jedné půli tančilo se po evropsku, na druhé dle tuzemského mravu. Všiml jsem si hlavně tohoto. Dvě kytary a housle břínkaly monotonní arii, a proti sobě stály dvě řady děvčat, nigerek a mesticek a oddávaly se rozkošem tance z a p a t e a t o. Rozkošný to tanec! Ženštiny stojí proti sobě, dupají podle hudby a otáčejí se na podpatcích. To má býti ohnivý tanec lidu, jenž má v žilách ohnivou španělskou krev! Neslyšíš nic jiného nežli dupání, a jen chvílemi ozve se jeden z hudebníků neb některá z tanečnic a zpívá bez rytmu a bez melodie monotonním hlasem nějaký verš.

„Neplač pro mne,“ vřeští vyzáblý kytarista, „neboť pláčeš-li pro mne ty, nepláču pro tě já.“

Zase jen dupot nohou; v tom spustí jedna z tanečnic, a ostatní chápají se ihned svých kapesních šátků.

„Letí moucha, letí, nechte ji letět, ať uletí!“ a děvčata vlají při tom svými šátky, jako by mouchu zahánět chtěly. Opět chvíli jen dupot, a druhý hudebník zvolna otvírá ústa a pje líným hlasem:

„Matičko, pojď se mnou ke dráze, jsou tam čtyry panny za real, pojď se mnou ke dráze.“



A děvčata spustí veselý smích a volají: „Pojď, matičko!“

Tak to jde stále, až hudebníci nemohou dál. Pak rozběhnou se děvčata, pátrají, kde by se mohly zadarmo napítí neb najísti, a za nedlouho svolá je zase bříknutí kytary. Večer přikvapí záhy. Hostinský pověsí na strop jedinou petrolejovku, jež slabé jen světlo vrhá na divokou tu směsici prapodivných lidí, děvčata tančí dále, sem tam vplete se do řad jich napilý hoch, na nějž se však ihned s křikem shrnou, a v tom také pozoruješ, jak se tiskne na tebe několik podezřele vypadajících postav. Netrvá to dlouho a již cítíš, že vkrádá se ti zvolna do zadních kapes kabátu cizí ruka. Ani se nehýbáš, ale sotva se zdržíš smíchu, neboť připraven jsi na podobné případy, vyprázdnil jsi opatrně všechny kapsy a vstrčil jsi nejvyš z bujnosti do jedné nezralý pomeranč zaobalený do papíru. Najednou se ti uvolní: dva chlapi, již se na tebe tak tiskli, zmizeli náhle v temnotách i se zaobaleným pomerančem. Usměješ se spokojeně — ale v tom obdržíš ránu do zad, že se až prohneš; ohlédneš se uleknut, spatříš něco se kutáleti po zemi — jest to tvůj ukradený pomeranč.

Těšíš se na tu modřinu na levé lopatce a rozhlížíš se dále. Ty dvě postavy, jež před chvílí zmizely, jsou tu již zase a tisknou se drze k silnému mladému muži, po evropsku ustrojenému. V tom spatříš, že se tento jako blesk obrací a jednoho z obou za prsa popadá. Rána za ranou, provázená rázným klením, a chlapík leží na zemi.

„Málem by mi byl vytáhl tobolku,“ obrací se mladík k tobě. „Holota! Umím s ní však zacházet.“ A vytáhne revolver a zkouší, je-li nabit. „Je čas k návratu.“

Počal pískati písničku a odešel. Bylo již hezky tma, šel jsem tedy za ním.

U koleje čekal ohromný houf lidí na vagony. Sotva že se objevily, již byly obecenstvem přeplněny. Jeden seděl druhému na klíně, schůdky byly plny, a i na střechu někteří vylezli. Náhoda svedla mne zase s oním mladým mužem. Oslovil mne, ale nevím, co pravil, neboť právě rozběhly se muly, a obecenstvo spustilo takový hluk, že nebylo vlastního slova slyšet. Jásot, smích, zpěv, pískot, mňoukání, hrochtání a všechny možné zvuky ozývaly se se všech stran, a z levice znělo chvílemi šumění moře. Vagon a celá okolní krajina byly pohřbeny v tmu, ale četné ty doutníky mocné dýmajících výletníků dodávaly rychle se pohybujícímu vozu, z něhož vycházel tak divoký křik, příšerného rázu.

Konečně jsme byli na místě. Vagon se vyprázdnil, obecenstvo se s báječnou rychlostí rozuteklo, a já bral se tmavou cestou do

města. Zahlédl jsem, že onen mladý muž jde přede mnou. Zrychlím kroky, v tom zaslechnu výkřik, padne střelná rána a ozve se smích. Pospíším blíže, a mladík právě rozsvěcuje sirku.

„Jen si pomyslete,“ volá na mne, „ten darebák mne přepadl“ — sirka zhasla — „u všech ďáblů — což to nechytí? — Ale dal jsem mu!“ Škrkl znova, svítí na zem, a u našich nohou leží onen chlap, jež mladý muž ve Vergaře byl přistihl při kradeži tobolky, beze hnutí.

„Má dost,“ pravil, a kráčel dále. „Budete tak laskav, pane, a dosvědčíte, jak se to stalo.“

Slíbil jsem. Doprovodil mne domů, a druhého dne jsme šli spolu na policii. Tam již o mrtvole věděli. Zavedli protokol a za pět minut bylo vše odbyto.

„To je dobře, že jste ho hned zastřelil,“ pravil jeden z úředníků radostně. „Zbavil jste nás starého lotra a uspořil jste si tím veškeré potahování k soudu.“

A zanášel do knihy: „Miguel N., mnohokrát trestaný bandita, zastřelen včera od muže, jež v loupežném úmyslu přepadl.“ —

Nebylo to po prvé, co stála Vergara lidský život. Myslím však, že také ne naposledy.

* * *

Ve Verakruzi poznal jsem zajímavou osobnost. Podávám tuto její fotografii.

Kdo by byl tvrdil, že je v celém Mexiku ještě jednoho stejně obratného a dovedného kočího, jako byl Roberto, tomu by se byli všichni ti, kteřížto i jen jednou cestu z Verakruzi do hlavního města jeho vedením konali, důkladně vysmáli. Není to maličkostí, řídit 16 až 18 divokých mezků, zapřažených k vozu, jenž se jmenuje sice diligence, avšak není nic jiného, nežli mexické vydání našeho většinou již v pánu zesnulého dostavníku. Držeti osmnáct otěží v rukou a řídití rachotící tu almaru na kostrbaté, vymleté a mnohdy velmi příkré cestě tak, aby ani jednou se nepřevrhla, k tomu věru zapotřebí nejen neobyčejné síly a zkušenosti, to vyžaduje i nadání, ano geniálnost kočovskou.

Roberto byl geniálním kočím, či lépe, kočovským geniem. Pyšně seděl na převysokém kozlíku svém, úsměšně hleděl na divoká ta zvířata, jež vztekle letěla dále, jako by útekem zprostiti se chtěla tisícího toho řemení na těle — arci nadarmo, neboť uzdy mexické jsou strašně ostré a ruce Robertovy železné — a radostně zářilo jeho oko, když diligence, vyskakující přes vyční-

vající z cesty kamení, házela sebou jako lodička na vlnách rozbouřeného oceánu. Co záleželo mu na tom, že uboží cestující strop diligence hlavami svými otloukli; hlavní věc a největší pýcha jeho byla, že ve svém živobytí nikdy ještě nezvrhnul, a to znamená v Mexiku skutečně mnoho.

Roberto byl Irčan. Podnikatel jízdy diligencí mezi Verakruzi a Mexikem přišel také z Irska, a poněvadž znal odtamtud Roberta, psal si pro něj, neboť i v Irsku druhého Roberta nebylo. Irčané požívají v Americe prabídné pověsti: co Irčan, to ochlasta a sprosták. Roberto však v ohledu tom byl a nebyl Irčanem. Chlastal sice tak, že z opice nevyšel, avšak nikdy nebyl sprostým; lil do sebe nejsilnější lihoviny tak nemírně, že zdál se býti bezedným, avšak nikdy nezapomněl se tak, aby stal se neslušným. V Americe panuje nepřijemný zvyk častování. Jakmile se dva seznámí, častují se vespolek, až nemohou státí na nohou, a Roberto dovedl i padesátkrát po sobě přijmouti nabízený „truňk“, aniž by bylo lze pozorovati nejnepatrnějšího kolísání. Že pak jej častovali rádi, vyplývá již z toho, že budila obdiv všeobecný okolnost ta, že nelze jej tak opítí, aby bylo opilost na něm viděti. Co sázek prohráno na neocenitelnou tuto vlastnost Robertovu, co hádek povstalo k vůli ní! A Roberto byl při tom šťasten. Píti bylo jeho slastí, zadarmo píti jeho ideálem, a poněvadž pil pořád zadarmo, mohu směle říci, že žil v samých ideálech. Protož žádný div, že nos jeho za těch třicet let takové neúnavné činnosti zrudl tak, že zářil více nežli slavný, sněhem krytý mexický vulkán Orizaba, když spočinou na něm první krvavé paprsky vycházejícího slunce.

Avšak nejen s opicí měl Roberto štěstí, on je měl i vůči banditům. Mexiko se bandity jen hemží, nu a že diligence byla vždy a je podnes zamilovanou jich hračkou, rozumí se samo sebou. Vždyť byla a je diligence ráda, přepadnou-li jí na jedné cestě jen jednou; stanet se jí to zhusta několikráte. Roberto byl nescísněkráte přepaden, avšak mimo dvě kule, jež mu jednou zabloudily do těla a z kterých se vylízal, vlastně v y p i l zase brzy nestalo se mu nic nepřijemného. Co záleželo mu na nějaké té kuli, ta pýše jeho nemohla ublížiti; avšak pojednou přihodilo se mu něco, co jej zabořilo hrozně, něco, co jej trápilo až do smrti, co ztrpčovalo mu i tu nejkrásnější opici.

Jednou přijela z hlavního města do Verakruzi vznešená jakás osobnost, tuším že nějaký ministr, a odbyvši své záležitosti chystala se k návratu. Podnikatel jízdy chtěl ukázati sebe a do-

vednost Robertovu, a zavolal si ho tudíž den před odjezdem. „Roberto,“ pravil, „zítra pojeděš s ministrem.“

„Dobrá,“ odvětil Roberto lhostejně, a šilhal po láhvi výtečného koňaku, z něhož mu „pán“ vždy naléval, kdykoliv jej k sobě povolal.

„Pan ministr,“ pokračoval pán, „musí poznati, jak dovedli jsme zaříditi a zdokonaliti jízdu odtud do hlavního města.“

Roberto kýval spokojeně hlavou. „Pozná také!“ prohodil rozhodně.

„K tomu však,“ pravil zvýšeným hlasem nyní pán, „je zapotřebí, abys byl zítra střízliv.“

Roberto zbledl jako stěna a hleděl uděšeně na podnikatele. „Já, pane?“ zvolal pln ustrnutí.

„Ano, ty.“

„Pane, nežádejte toho ode mne!“

„Musíš mi to udělat k vůli, milý Roberto!“

Zoufale hleděl Roberto na svého pána, jehož prosba jej dojímala. „Nemohu, pane,“ zaštkal, „já jsem se v ohledu tom příliš rozmazlil a nemám tolik síly, abych —“

Podnikatel přistoupil ke skříni, kdež, jak Roberto věděl, visely jeho zbraně, otevřel a vytáhl — čtyry láhve nejjemnějšího francouzského koňaku, onoho, na nějž se Roberto vždy těšival, a postavil je na stůl. „Roberto,“ zvolal jemně, „tyhle čtyry jsou tvé, budeš-li zítra střízliv.“

„Pane, tu je ruka!“ zajásal Roberto a odešel. —

Ale jak mu bylo téhož večera a téže noci! Usadil se doma, poručil odnést všechny lihoviny, jež měl v zásobě, a se slzou v oku dával ženě rozkaz, aby ho zavřela a neotvírala, i kdyby prosil, a nedala mu ničeho, i kdyby vše ve světlici rozbil. A jak to jím trhlo, když přiběhli uděšení z hospody, proč Roberto nepřichází, zdaž snad neumřel?

Avšak komu čest, tomu čest. Roberto sice proklel ministra, pána, sebe, svůj slib, ženu, celý svět a všechny ty ostatní, avšak dostál slovu. Druhého dne lezl na kozlík střízliv.

Celá Verakruz se sběhla, když se to rozneslo.

Diligence vyjízděly z Hotelu de las diligencias několikráte již zmíněného na kostrbaté dláždění městské. Se zuřivým a nešťastným obličejem vyjízdel Roberto ze vrat, a udiveně hleděl na obecenstvo, z něhož ozývaly se výkřiky: „Věru, takhle nevypadal nikdy!“ V tom však prudce zahnul za roh, a prásk! — diligence ležela i s panem ministrem v blátě.

Roberto třásl se jak osyka. Obyčejná jeho energie a odhod-

lanost byly ty tam, a žádný div, vždyť nebyl dnes svým. Stál tu jako zahanbený školák.

Zuřiv přiběhl pán. „Člověče,“ zvolal, „cos to učinil?“

„Pane,“ nařikal Roberto, „proč jste mne nenechal v mém obyčejném pořádku — tohle by se nebylo nikdy stalo.“ —

Zdvihli diligenci a ministra, otřeli oba, a bylo po malé mrzutosti zas dobře. Avšak Roberto nemohl na tuto svou hanu zapomenouti; byloť to největším neštěstím, jež ho kdy potkalo, neštěstí to způsobila střízlivost, a proto na tuto tak zanevřel, že se s ní ani na smrtelném loži nesmířil.

Zemřel právě v dobu, kdy jsem byl ve Verakruzi. Doprovodil jsem ho ke hrobu, a umínil jsem si, že památku jeho musím zachovati.

Což jsem tímto učinil!

* * *

V Mexiku je mnoho věcí, kteréžto cestování, zvláště cizinci velice zpříjemňují, na př. nedostatek komunikace, mizerné cesty, nebezpečné podnebí, množství hmyzu atd. Avšak největší radost působí mu jistě panující tam vzorná osobní bezpečnost.

Jel jsem drahou z Verakruzi do hlavního města Mexika. Jeden celý vagon byl naplněn vojskem — patrně jenom náhodou, myslil jsem s počátku. Přijeli jsme však na první stanici — tam stálo oddělení kavalerie, na druhé nejinak, na třetí též, ano i na každé následující, a mimo to byl také každý z vlaků, jež jsme potkali, provázen oddělením vojska jako my. Nyní přestal jsem arci považovati všechno to za pouhou náhodu; ale teprve v hlavním městě dostalo se mi dostatečného vysvětlení. Dráha zmíněná byla v celosti své dne 1. ledna 1873 odevzdána obecnstvu, a během tří prvních měsíců, tedy až do konce března, bandity přepadena po třikráte. Tlupa as 60—70 jezdců zastavila vždy vlak buď vytržením kolejí neb jiným způsobem, a kdežto jedno oddělení hotovo bylo, potlačiti se zbraní v rukou všechen odpor, bralo se druhé od vozu k vozu, od cestujícího k cestujícímu a sebralo, kde co bylo. Na to vyskočili všickni na kůň a opatrně zmizeli. Třikráte v tak krátkém čase, to bylo i Mexičanům příliš mnoho. Opatřili tedy vlaky řadovou eskortou, a zařídili na každé stanici oddělení dobrovolníků, lidí to z okolních statků, kteří v případě přepadnutí by ihned loupežníky pronásledovati se jali.

Toť první příjemné překvapení, jež na cizince čeká; sprovázeno bývá ovšem dobrou radou, nebratí na cestách s sebou nikdy

hotových peněz, nýbrž toliko poukázek. Avšak jiná věc je ještě pěknější. Neboť ani za mák lepší nežli v divokých lesnatých horách, jimiž jde dráha, není bezpečnost před loupežníky ve městech, ano i v samém hlavním městě Mexiku. Ubytoval jsem se po příjezdu svém v elegantním hostinci, jenž jest v nejživější ulici, v životní to tepně mexického obchodu nedaleko hlavního náměstí. Ihned upozornil mne a přátele mé správce hostince, abychom, půjdeme-li večer do divadla, při návratu šli hned s vytaženým revolverem, poněvadž prý by se nám mohlo snadno státí, že nebudeme mítí více času teprve ho vytáhnouti. „Požádá-li vás někdo zdvořile za toholku, strelte ihned,“ končil své otcovské napomenutí; „neboť jen ten vyhrál, kdo dříve střelil.“

Ve Verakruzi radili nám ještě rázněji. „Sejdete-li se s takovým pánem, strelte ihned, avšak tak, abyste jej zabili nadobro,“ kladli nám na srdce, „neboť jen tím máte vše odbyto. Poraníte-li jej pouze, může se vám snadno státí, že vás odsoudí k placení doživotní pense, poněvadž učinili jste ho „k práci neschopným“.

Ilustrací k radám těmto nescházelo. Tu nalezli půl hodiny za Verakruzi mladého kreola, jenž nesl dělníkům sobotní mzdu, 100 pesos, s podříznutým krkem. Druhého dne zase přepaden evropský obchodník, vracející se as o 9. hodině z večera domů, třemi chlapy, z nichž jednoho zastřelil; brzo na to opět zastřelili časně z rána 11 banditů — a nikdo si toho ani nevšimnul, jako vůbec nikoho nevyrušují ze stoické chladnosti nesčíslné zprávy o loupežích, jichž se v denních listech jenom hemží. Čte a zapomíná se to, jako věc, na které nezáleží.

Nejhůře v tom byly však a jsou posud přece jen mexické diligence, nejoblíbenější to předměty něžné pozornosti všech banditů. Dráha jde pouze z Verakruzi do hlavního města a do Puebly; veškeré ostatní spojení, pokud vůbec nějaké jest, zprostředkuje diligence. Ta vyžaduje — mimochodem řečeno — kočího, jakým dovede býti jenom Mexičan. U voje zapřažení jsou dva mezci, před těmi čtyři, tři, zase čtyři a opět tři, tak že bývá jich obyčejně 16—18, počet to, jenž byl u verakruzských diligencí tím nutnější, poněvadž cesta do Mexika jest náramně příkrá. Jen mezci u voje zapřažení jsou tahání naučení, ostatní jsou obyčejně ještě polodivoci. Když po dlouhém namáhání jsou konečně vpraveni do nevyklého toho fomeni, musí je držeti několik silných mužů tak dlouho, až vůz je docela v pořádku a k odjezdu připraven. Kočí, uvelebiv se pak na vysoký kozlík, běře do obou rukou otěže všech 16—18 mezků, vedle něho sedá si kluk s košíkem, ti, kteří dosud divoké mezky s namáháním byli drželi, pustí je konečně, uska-

jíce rychle stranou, a jako vítr uhání teď diligence s kopce, do kopce, přes kamenitou, vymletou cestu stejně jako přes cestu dobrou. Běda diligenci, která ztratila kolo — na zastavení není pomyslení, leč by přední mezky postříleli. Stalo se nejednou, že některý mezek klesl. Ploužili jej tak dlouho po zemi, až řemení se zpřetrhalo.

Samo sebou se rozumí, že by k pohánění lenivějších mezků nestačil ani sebe delší bič; předních řad by kočí sotva dosáhl. A kdyby konečně stačil i bič, nestačily by kočímu ruce, jež musí obě dosti namáhati, aby jen udržel otěže — a třetí ruky pro bič nemá. Mexický ostrovtip pomohl si tu velmi jednoduchým prostředkem. Právil jsem, že vedle každého kočího sedí kluk s košíkem; kluk tento jest živým bičem. Na každé stanici nasbírá do svého koše kamení, a ochabuje-li některý mezek, mrští po něm kamenem tak obratně, že trefí tělo jeho, kdekoliv si byl umínil.

Jak je ubohým cestujícím při jízdě takové, dovede si každý snadno představit. Vůz je zcela obyčejný, nepolštářovaný, primitivní dostavník, a ubozí cestující lítají sem tam, div že jej nerozbijí. Mnohem větších rozkoší, než cestujícím, poskytuje mexická diligence ovšem loupežníkům. Přepadnutí takového vozu jest věc poměrně pohodlná, jednoduchá. Nejdříve dlužno zastřeliti přední spreženi (po případě i kočího), aby povoz ve své rychlé jízdě se zastavil. Pak se drancuje. Ke cti mexických banditů musím však podotknouti, že se to děje se vši možnou zdvořilostí a způsobilostí, kteréžto vlastnosti vůbec jsou pěknou stránkou národní povahy Mexičanovy, a ani tenkrát ho neopouštějí, když se byl věnoval banditství. V ruce maje natažený revolver přistupuje k vozu šetrně — aby se dámy nelekly, — a prosí co nejdvořněji cestující, by laskavě vystoupili a neobtěžovali si odevzdati mu vše, co vůbec mají. Nebrání-li se nikdo — a Mexičan nebrání se skoro nikdy — odbývá se všechno v nejkrásnějším pořádku, aniž by se prolila jediná kapka krve. Každý dá, co má, načež musí se položit jak je dlouhý na zem, obličejem dolů, aby bandité mohli nepozorováni zmizeti v několika okamžicích. Výjimka z tohoto pořádku stává se jen tenkrát, má-li některý cestující příliš málo při sobě. V Mexiku jsou lidé praktičtí; každý, kdo musí cestovati, bere s sebou jen několik dolarů a ty odevzdá pak ochotně banditům, když tak pěkně a zdvořile za to prosí. Avšak nemá-li nic více než 2—3 dolary, vezmou mu je sice také, ale — natlukou mu za to pořádně. A tu dozajista si po druhé vezme o něco větší sumu na cestu.

Jsou-li bandité zdvořilými již vůči mužským — pakli jim tito

jenom neodpírají, čeho si byli přáli — musí býti dvojnásobně galantními vůči dámám. A je-li dáma náhodou mladá a krásná, přepínají někdy svou zdvořilost a galanterii tak přílišně, že na př. manžel, je-li právě přítomen, musí se ovšem státi velice žárlivým, a někdy docela i na hlavní zásadu všech přepadených zapomíná, kterážto zásada zní: nebraň se! V takovém případě mají bandité jednoduchý prostředek; přivazují žárlivého k nejbližšímu stromu.

Ostatně nesmíme mysliti, že by snad bandité mexičtí neměli žádného svědomí. Stýská-li si „obraný“, že daleko jest ještě cíl jeho cesty, že musí přece na nejbližší stanici také jísti a pít, pak vrátí mu velkomyslný bandita, jenž právě kapsy jeho vyprázdnil, ochotně dolar. Ale jak mrzce zneužívá někdy nevděčný svět této šlechtnosti srdce banditského. Stává se totiž, že spekulativní hlavy opatřují si na cestu peníze falešné, odevzdávají je ochotně loupežníkům nic zlého netušícím, a žádají pak, aby jim přece něco bylo ponecháno na večeři nebo oběd; obyčejně dostává pak cestující místo svých falešných dolarů dolary jiné, dobré.

Každá diligence může tomu býti velice povděčna, pakli ji na celé cestě přepadla toliko jedna banda. Někdy stává se však, že se vyskytnou dvě bandy současně; pak o „právo“ vyloupení buď zuřivě spolu bojují, neb zcela mírně — losují. Byla-li nějaká diligence již jednou oloupena, a přepadá-li ji pak banda druhá, s onou první v nepřátelství žijící, je to právě štěstí pro cestující; neboť pak ujme se jich banda poslední dozajista již ze zášti k bandě první. Podobně má se to i s jednotlivými pocestnými, jimž někdy nepřátelství mezi loupežníky poskytuje znamenitou ochranu. Tak přišel kdysi cestující do vísky, kdež právě byla v hospodě tlupa banditů. Prchnouti již nemohl, vyptal se tedy vesničanů, kteří ho byli varovali, jakého jsou lidé ti smýšlení. Řečeno mu, že jsou velmi bigotní a že na život a na smrt nenávidí jinou bandu, která jim v sousedstvu dělá konkurenci. Zaměřil tedy rovnou cestou do hospody a nalezl tam as 9 osmahlých chlapíků hrajících rozumí se v karty. Pozdravil — poděkovali slušně, žádal za dovolení, aby si směl přisednout — přivolili. Objednal si kuře pečené — avšak nikdy nejedl prý s tak bídným apetytem. Mezi jídlem počal rozprávěti, rozhovořil se o panence Marii a o všech svatých, prohodil sem tam nějaký bolestný vtíp a tázal se konečně, je-li v krajině té bezpečno.

„Máte mnoho peněz?“ tázal se kvapně jeden z hráčů.

Studený pot mu vyvstal na čele, ale přece nutil se do smíchu.

„Peníze?“ pravil, „ne, těch nemám, ale mám krásné mapy,

pánové, mapy slavného Coltona — nekoupíte? Jsou výtečné a ne drahé, cestují s nimi.“

Všichni přítomní vypukli v hlasitý smích, a jeden z nich ho ujistil, že v krajině této je velmi bezpečno a že může bezstarostně se vyspat. Druhého dne mu řekli, kdo jsou, a čtyři ho vyprovodili hezky daleko, aby mu sousedé nic neudělali, kteřížto prý jsou náramně „sprostí“.

Mnohdy najímají si cestující ozbrojený průvod. Není to však vždy radno; alespoň stalo se již dosti často, že průvodci sami cestující okradli a oloupili. Ano v hlavním městě varovali mne přímo, abych se nikterak nevydával na Popocatepetl, poněvadž prý tamější průvodci cestujícího s uzounkých horských stezek sami někdy vrhají do propasti, aby ho mohli oloupiti, a vymlouvají se pak, že spadl vlastní neopatrností. —

* * *

Zdá se, že bohyně honby Diana nepožehнала šťastnou tu kolébku, v kteréžto ztrávil jsem spokojeně — tak aspoň myslím — první dobu mizerného tohoto života, sice by byl ze mne lepší myslivec. Proč bych neřekl upřímně, že mnohem raději srnce, zajíce, koroptve, bažanty atd. jím nežli stílím, když je to pravda. A je to také lepší, neboť bez namáhání ve vši pohodlnosti „trefí“ člověk arci jen vidličkou, ale za to vše, co chce, třebaš ty nejlepší kousky, neschvátí se a nemůže udělati patronu všech katolických myslivců, svatému Hubertu ostudu, jakou jsem udělal mu v Mexiku já.

Na stráni dosti příkrého pahorku v okolí Verakruzi byl jsem jednoho dne na čekání. Slunce počalo nehorázně pražiti, jelen nepřicházel, vlezl jsem si tedy zcela jednoduše pod stinnou křovinu, kteráž tak starostlivě roztáhla nade mnou ochranné své větve, že jsem — svatý Huberte, odpusť — sladce zdřiml. Pojednou se probudím a zahlédnu jelena jako krávu, an kráčí pomalu as deset kroků okolo mne, a posměšně se ohlédnuv na křovinu, jež mně kryla, mizí v houštinách, kteréžto na návrší se rozprostíraly. Vyskočil jsem arci ihned a popadl ručnici; ale kde byl jelen, než doběhl jsem temene návrší! Přál jsem mu sice kus toho bídného života, jež patrně jen „náhodou“ upráníl zákazonosnému mému olovu, neboť takový ubohý jelen na tom světě nic jiného nemá; ale co úsměšku jsem snéstí musel od ostatních myslivců, kteřížto přes všechno horko ani se nepohnuli, aby jelen jen přišel,

a přece ho nezhlédli, o tom bych mohl zpívati celé žalozpěvy, kdybych vůbec také zpívati uměl.

Avšak vše to nevadilo, že jsem uvítal s jástem návrh krajana, jež jsme ve Verakruzi našli, abychom šli střílet kajmany. S mizerných koroptví, králíků a zajců, jimž jsem někdy v Evropě arci bezdůvodný nahánival strach, přijítí na amerického bratra afrického krokodila, vyhlídka taková rozplamení zajisté každého, i když nenáleží k potomkům Nimrodovým.

Okolo páté hodiny odpoledne vyjeli jsme jednoho dne koňmo do Bocca del Rio, vesnice to as dvě hodiny od Verakruzi vzdálené. Rozkošná, úzká a klikatá cesta, hustě zelením překlenutá, vede stále krásným mladým lesem a uchvacuje vonným vzduchem a čarovným svým životem. Zvolna jen jeli jsme dále, byloť nám líto, pobídnouti koně a proto dorazili jsme do Boccy za úplné tmy. Zaměřili jsme k jistému Francouzi, jenž za příčinou honeb na kajmany zařídil si hostinec pro myslivce, neboť nutno vyplouti na cestu časně z rána. Avšak osud nám nepřál. Francouzovi se to nevyplácelo, zavřel tedy před krátkým časem, a nám nezbylo, nežli ohlédnouti se jinde. Jakýsi mestic nabídl nám kůlnu, v níž přechovával náčiní koňské, vůz a podobné věci, postavil tam čtyry polní postele, dal nám ryby a vejce s rejží k večeři a poslal nás spat.

Zažil jsem na cestách svých mnohou příjemnou noc, ale tahleta byla také velmi pěkná. V jednom koutě kůlny byla kachna s kačaty, reptající neustále bezpochyby k vůli našemu světlu; v druhém roztahovala kvočna křídla svá nad četnými, pípajícími kuřaty; pod mou postelí chlácholila čubka bohudík jen jedině své štěně, kteréž neustále pištělo; a nad námi po trámech procházeli se škorpióni, jež jsem tu po prvé spatřil ve společnosti našich starých milých přátel: pavouků a švábů. Ale nejen to, po posteli lezly štěnice, okolo světla bzučeli moskytové — věru krásnější společnosti nemohli jsme si přát. Rozumí se, že nebylo na spaní ani pomyslení. Leželi jsme ustrojeni a krátili si chvíli rozličnými výlevy svých citů. Konečně uhodila třetí a již jsme byli připraveni. Každý popadl dvojku, revolver a — nízkou stoličku bez lenochu a šli jsme.

Na břehu dosti široké řeky, tuším že Cotastla nazvané, jež několik set kroků doleji vlévá se do moře, očekávala nás indiánská loďka, as dvacet kroků dlouhá a ne celé dvě stopy široká. Loďky takové jsou zde všeobecně v užívání a tesají se z jednoho kmene. Rozestavili jsme své stoličky, jeden usadil se za druhým, a s napomenutím veslujících Indiánů, abychom střežili se všeho

pohybování se, poněvadž by mohla loďka se překotiti, jeli jsme napříč proudu do laguny, jež po pravém břehu řeky s touto splývá. Tma byla posud jako v pytli. Ze zdáli ozývalo se silné šumění moře, a před námi metaly oblaky blesk za bleskem, ale bez hromového průvodu.

Nejeli jsme dlouho a spustil se ohromný liják. Měli jsme arcigumové pláště a stáhli jsme kapuce přes hlavu, ale v kocábce bylo brzy vody po kotníky a proto as po půl druhé hodině nezbylo než přiraziti ke břehu. Indiánská chaloupka na pobřežní mýtině, jejížto obyvatelé právě chystali si prostičkou svou snídani, poskytla nám ochranné své střechy po celou dobu, co liják trval.

Konečně, když se zdařilo prvním paprskům slunce proraziti hustý ten závoj mračen, mohli jsme jeti dále. Vybrali jsme vodu z loďky, a Indiáni započli opět svou práci, k níž je vedle obratnosti také zapotřebí opatrnosti, aby žádný hluk neupozorňoval zvěř na blízcího se nepřítele. Laguna je jako široká řeka, jež místy se rozstupuje v ohromné basény, má slanou vodu a tak rozkošné břehy, že člověk, jenž po prvé cestu tu koná, skoro zapomene střílet po četných ibisech, volavkách, holubech, orlech atd. S počátku je stromová tak vysoké, že vypadají břehy jako skály, porostlé hustým zelením, kteréžto zdání podporuje neobyčejná hustota stromová, pro kterouž není možno dostoupiti břehu. Dále pak je stromová nižší sice, ale neméně krásné. Stromy sahají daleko přes vodu, dotýkajíce se buď těsně větvemi svými povrchu jejího, neb tvoříce nad ní příjemnou střechu, pod nížto možno v krásném chladu s loďkou projeti; aneb vysílají tak husté pletivo silných kořenů, jež v jemných obloucích do vody se zahýbají, že pln obdivu hledíš na rozkošnou tu hračku přírody. Na některých místech je přístup ke břehu, loketní, chumáčovitou travou porostlému, velmi pohodlný, a na místech těchto rozšiřují se ohromné basény skoro v malá jezera.

Pojednou zahlédli jsme na několik set kroků něco bílého ve vodě: zaměříme k tomu, lámajíce sobě hlavy, jaký to as pták, avšak pták se nehýbal. Přirazíme až k němu — arci nemohl se hýbat, neboť to byl mladoučký, as čtyry stopy dlouhý kajman, do polou užraný. Některý hladový strýček snědl ho půl k snídani, a břich, jenž jest u starých žlutý, u mladých bílý, vynikaje z povrchu oklamal i zkušené naše Indiány.

První tento kajman, jež jsme spatřili tam, kde je domovem, naladil nás jaksi trochu elegicky. Bylo nám ho líto, že tak hanebně musel skonati za nejkrásnějších „dnů své mladosti“. Ale záhy objevovali se, arci v patřičné vzdálenosti, jiní, již přerýchle

plavající, málo jen poskytovali příležitosti k útokům. Bystrého oka jest k tomu třeba, spatřiti jej třeba na několik set kroků.

Voda jest nepohnuta, a jediné dva rychle ubíhající černé body, vypouklé to jeho oči, prozrazují svého pána. Avšak tu střelit jej jest velmi těžko. Jeť bezpečná rána jenom okem neb pod nohama tam, kde vystupují z těla, a to na takovou dálku takřka nemožno vyměřiti.

Zcela jinak to vypadá, napadneš-li jej na břehu, kamž vychází velmi rád, aby se slunil. K tomu musí být jediné zřetel myslivcův obrácen. Jeli jsme tudíž tiše podél břehu a napínali zrak. Pojednou ukázal jeden z Indiánů mlčky na břeh. Stromová bylo tu zcela řídké, as 8 stop vysoký břeh tvořil slabý svah, a na svahu tom odpočíval kajman hlavou obrácen nahoru, tak že konec těla byl od vody as na stopu vzdálen. Dvě tempa veslem přiblížila nás na dvacet kroků, z několika pušek zablesklo se jednou, po druhé, a s hlavou, mezi očima takřka úplně rozbitou počal se kajman nyní namáhati, aby dosáhl vody. Omamující zápach mošusový rozlil se po celém okolí. Kajman šlehal silným svým ohonem, krev hrčela po svahu, činic jej okluzkým, nohy povolovaly, náhle dosáhl ohon vody, tato počala stříkati na všechny strany, a nežli propracovali jsme se větvemi, jež nad vodou se táhly, sjel pojednou kajman do laguny a neobjevil se více. Toť největší vada při ráně, kteráž nejdouc okem neb pod nohou, jej okamžitě nezabije. Kajman sjede ke dnu, zakousne se do vodních rostlin, a zůstane tam tak dlouho, až dodělá. Pak vyplave mrtvola jeho na povrch.

Ale tak, jak nám byl první tento vzácným, tak zevšedněli nám kajmani průběhem další honby. Devět hodin pluli jsme rozkošnou lagunou, a každou chvíli našli jsme jich někdy i několik na břehu. Mnohému podařilo se arci s důkladnou ranou utéci, avšak nebyl každý tak šťasten. Několik mrtvol, z nichž jedna střelena byla okem, plavalo po vodě, všetečně ohledáváno četnými kajmany, kteříž se zajisté divili, co as ti bratři jejich vyvedli, že byli zastřeleni. Neboť v praktickém Mexiku, kdež stojí libra prachu osm zlatých stříbra, málokdo mimo cizince pouští se do tak nevděčné honby. Co počíti s kajmanem?

Na konci laguny je písčina velmi zajímavá. Slunce se o ni opírá, a na sta kajmanů až i na 16 stop dlouhých sluní se tu a skáče o překot do vody, jakmile ohlásí se blízcí se loďka nějakým šramotem neb ranou. Písčina vypadá jako bys rozházel po ní klády; střel do nich, klády oživnou, a za několik minut je písčina prázdna.

Honba na kajmany není nebezpečna leda, když překotí se loďka, a myslivec padne do vody, takže nucen je plavati ke břehu. Pak může snadno přijít kajmanu „na zoubek“, a ty vydají; jsou kulaté i špičaté, a viděl jsem nejednu tlamu loket dlouhou.

Tolik hodin částečně v slunci a stále v napjaté pozornosti, zemlí nesmírně. Vrátili jsme se tedy a zastavili v rybářské chatrči na břehu. Posnídali jsme pod košatým mangem po myslivecku, pak, poněvadž nebylo karet, hleděli jsme též po myslivecku si odpočinouti. V chaloupce, sestávající z několika netesaných kmenů, rozřezaným mladým bambusem propletených, a kryté listy z cukrové třtiny, roztáhl nám rybář Indián rohožky u obou dveří, práh sloužil za polštář, a rozmazlení Evropané spali na té indiánské „posteli“ výborně.

Zpáteční cesta byla rozkošna. Za noci vrátili jsme se do Bocy, kdež následkem odlivu mořského nemohli jsme pro písek z laguny do řeky. Museli jsme vyléztí a strkat lodičku pískem. Pak to šlo.

Hostitel očekával nás již s večerí, a teprve nyní poznali jsme krásnou jeho dceru, jež nám ji připravovala. Pojedli jsme, nabídli jí doutník, stiskli jí ruku, poděkovali za přičinění její, což přijala s uzarděním a jeli jsme domů.

Krásná jízda. Úzká ta překlenutá cestička v lese, temná, že dlaně před očima nespátříš, je tichá jako hrob, sem tam mihne se ohnivý cucuio, kůň, jemuž pustíš uzdu, kráčí zvolna ale bezpečně, a jezdec, kolibán jemně, upadá v snění. Jeden sní o těch, kteří mnoho tisíc mil jsou vzdáleni, jeho snad právě také vzpomínají, jiný honí se v myšlenkách za kajmany, a třetí je v duchu třeba — u té krásné mesticky, Jesusity,*) jež nám večerí připravovala. — —

As za týden navštívila nás doña Jesusita ve Verakruzi. Tázala se, nepřijdeme-li brzy zase na kajmany.

Proč bych neřekl, že jsme slíbili a brzy zase šli? —

* * *

Kdo chce poznati Mexiko se všech stránek, nesmí obmeziti se pouze na krajiny, kam doveze jej dráha. Pozná způsobem tím arci mnoho: velkolepé horstvo, jež nese na temeni svém vysočinu mexickou; skvělé, světoznámé vulkány sněhem pokryté; zajímavá města; pozná kreola, mestice a částečně i mexického Indiána;

*) Čti: Chesusita.

nahlédne do poměrů, jež novostí svou ho právě tak překvapují, jako zpustlostí a hnilobou svou odpuzují; zří bohatství, jakéhož uštědřila příroda málokteré zemi, ale vidí vše to přece již dotknuté cizími vlivy, vše s jakýmsi cizím již, třeba i jen částečným nátěrem.

Kdo však chce poznati přírodu v plné její neporušené divokosti, kdo chce poznati bezprostředně život ubohého Indiána tam, kde jest jen mezi svými, musí nevyhnuteně vylétnouti do krajín, kamž bídna a nejistá komunikace málokterého cizince zaneše.

Arci nutno počítati s mnohými faktory při výletu takovém, jež čtrnácte dní až tři neděle pohltí snadno. Výletník nesmí zapomenouti na nemoci, jež podnebí snadno přivádí, a proti nimž v divokých krajínách těch lékařské pomoci nenalezne; on nesmí zapomenouti na osobní nejistotu, jež v Mexiku vůbec panuje, a musí býti připraven na tělesné útrapy, jež dovede snést jen ústrojí skutečně otužilé. Z četných cizinců, v Mexiku za svými obchody se honících, málokdo odhodlá se k výletům takovým; zdá se jim příliš vysokou cena, již musí se poznání ono zakoupiti, a proto zrazováno nám se všech stran důtklivě, abychom výletu nechali. Ale byli jsme v Mexiku, věděli jsme, že po druhé se tam sotva dostaneme, a proto nedali jsme si úmysl svůj vymluviti. Laguna Catemacská, kterážto vyhovuje skvěle v každém ohledu požadavkům výše zmíněným, stala se cílem našeho putování.

Jednoho nedělního rána o půl čtvrté, za úplné ještě tmy, seděli jsme již na koních. Bylo nás několik, a vůdci celé výpravy byli: roztomilý krajan, ježž nalezli jsme v Mexiku, p. Kählich, a jistý Francouz, don Pedro, ježž ztrávív v Mexiku přes 15 roků, stal se již takořka Mexičanem. Pod jménem „Pedro el cazador“*) znají jej v celé zemi. Don Pedro je všechno: výtečný myslivec, výtečný jezdec, výtečný kuchař a při tom duše tak upřímná a věrná, tak oddaná a spolehlivá, že nalezneš podobných jen mezi severoamerickými trappery v románech Cooprových.

Vypadali jsme hrůzně. Na hlavě ohromný slaměný sombrero, ježž chrání proti slunci i proti dešti, na těle jen oxfordská košile, lehké spodky a vysoké boty s velikými mexickými ostruhami, za pasem revolver, po levém boku pádný nůž mexický, macheta, po pravé straně sedla, v pouzdru, dolů visícím, dvojka, a k sedlu vzadu přivázán plátěný vak s trochou prádla, gumový plášť a plaid. Po obou stranách sedla konečně dlouhé tašky z tigřiny, „vaquerillos“, v nichž všelijaké zásoby a prášky, a

*) Pedro myslivec.

vpředu, koni přes krk s obou stran visíc, mexická „calzonera“, kožené to spodky s dlouhým vlasem, jež navlékají se v čas nepohody. Kůň můj musel o něco více nésti nežli ostatní. Hodlal jsem totiž sbírat motýle, a protože vězelo v mých vaquerillos několik k účelu tomu již upravených bedniček od doutníků a sífka, již jsem si sám byl urobil. —

Verakruz ještě spala, když vyjížděli jsme z brány a brali se mladou lesinou do městečka Bocca del Rio. Bohatá rosa ovlažila stromoví, a vše lesklo se okolo nás, jako by dýmanty to poseto bylo, když slunce rozlilo první své paprsky po nízkém pomoří. A paprsky ty vzbudily zároveň v lesíku rozkošný život. Sem tam mihla se přes cestu srna, nescíslní pestří ptáci vítali s jásotem den, chvílemi ozval se ostrý výkřik některého dravého ptáka, a zvolna se batolíce, počali krásní, ale líní motýlové svou denní pouť.

Za dvě hodiny byli jsme v Bocca del Rio, přejeli v kocábkách dosti širokou řeku, kteroužto museli koně přeplavati, a pak započalo putování, jež dalo nám již trochu poznati příjemnosti výletů v Mexiku. Sjeli jsme na břeh mořský a na písčité, bujnými vlnami stále omývané, kdež jedině široký klobouk poskytl nám trochu stínu proti palčivým paprskům slunce, jeli jsme po celých šest hodin. Uleknutě uskakovali s počátku koně, kdykoliv rozlila se zpěněná vlna po cestě, jižto jsme kráčeli, ale brzy zvykli tak, že chutě šlapali v ní, až voda stříkala na sedla. Celé houfy racků a jiných vodních ptáků poletovaly před a za námi, sem tam vznesl se daleko do moře pelikán, a po pravici kroužili četní orlové a sokolové, hledající, na co by se vrhli.

Břeh, na nějž vlny mořské neustále dorážejí, vypadá velmi zajímavě. Vlna se vyhrne, v okamžiku ale stéká zas a zanechává ohromné množství krabů, kteří s báječnou rychlostí ubíhají zpět do moře. Nescíslné mušle zůstávají na břehu, mezi nimi traviny mořské, mořské hvězdy, malinci ježkové plní ostrých jehel, větve, ovoce, ano i celé stromy, jež voda někde urvala, a často dosti velké ryby, jež ihned na horkém písku ležají, záhy v hnilobu přecházejí. Tu je několik prken z lodí, již moře rozbilo, tu stěžeň, tam polorozbitý sud, onde z troskotané lodi kus uhlí, jenž ležel tak dlouho již ve vodě, že počaly na něm růsti červené korale. S chutí by člověk kráčel pěšky a sbíral mezi zajímavými těmi dary mořskými, ale vedro jest tak nesnesitelné, že popoždě každý raději chvílemi po bořící se půdě koně, aby již jen měl břeh za sebou.

Šest hodin na břehu takovém bez ochrany, bez napití, mimo několik kapek rumu, toť na ponejprv tak pro chuť právě dosti.

K tomu ještě to, že písek tam, kde voda k němu nemůže, jest bílý, a vodní plocha tak blýskavá, že kdo nemá modrých brejlí, musí občas zavírat oči!

Kolem dvanácté teprv zahrnula cesta konečně od břehu, a za chvíli byli jsme v mladé lesině. Jaká to rozkoš pro zrak! Jak slastně dmou se prsa! Člověk zase oživne, kůň jako by nabyl nových sil; ale není to zadarmo. Tisíce a tisíce moskytů padnou na koně i na člověka, a za chvíli je puchýř vedle puchýře.

Po jedné hodině otevřela se pojednou lesina, a na rozsáhlé louce nalézala se vesnička, sestávající asi z osmi chaloupek. U jedné jsme zastavili. Koně přivázání pod palmovou stříšku, rodina mesticů, známá donu Pedrovi a našemu krajanovi, přijala nás přívětivě, a v okamžiku již protahovali jsme se v chaloupce s dvou stran otevřené, v níž jemný průvan ulevoval horku. Vejce, káva, rýže a teplá voda byly ihned na stole, ale lepší na nás čekal oběd. Don Pedro zastřelil na cestě dvě divoké kachny a upekl je tak znamenitě, že jsem, tenkrát jsem byl o tom aspoň přesvědčen, nikdy posud lepších nejedl.

Salinas — tak se vesnička jmenovala — jest roztomilé, idyllické místo. Velká louka je obehnána půlkolem lesinou, jež vypadá jako krásný park, proti moři chrání ji as 2—3 sáhy vysoký nános, porostlý hustým křovím, kaktusy a četnými palmami, a za ním, tam, kde nános je nižší neb prorván, krásně zelená hladina mořská. Chaloupky jsou velmi jednoduché. Několik hrubě otesaných kmenů, mezi nimi slabší stromky, vše propleteno palmovým listím, na tom palmová střecha — toť vše. Na celé chalupě není jediného hřebíku, vše svázáno ohebnými ale pevnými kořínky, jež pak srostou takofka s dřevem v jedno.

Rozkošný odpočinek v stínu a před obrazem takovým! Po celou cestu nebyli jsme potkali ani živé duše. K večeru, když vyšli jsme vystřelit si na nějakého králíka, jichž tam množství ohromné, setkali jsme se s pastuchy. Každý na koni, v ruce bič, po boku machetu, a na sedle kalabasu, nádobu to na vodu ze sušených turků. Hnali stáda svá okolo nás, na sta krav, volů, býků, telat, koní a mezků.

Na noc dali nám polní postele. Pod hlavu přišel plaid a jen boty se svlékly. Spali jsme v otevřené té chaloupce a spali jsme výborně, po prvé na výletu našem na nataženém plátně, ale také již naposled.

* * *

*

Srdečně loučili jsme se druhého dne časně z rána s mestickou rodinou, u nížto jsme byli noc ztrávili. Sestávala ze stařeny a z dvou mladých, hezkých žen, jichžto mužové byli někde v práci, kamž odcházejí vždy na celý týden. S počátku byly velmi chladné, ač úslužné, ale jakmile pohladili jsme několik hezoučkých dětí, jež se nám mezi nohy pletly a tichou samotu nelíbezným zpěvem oživovaly, byly jako vyměněny. Oči zářily, ústa se usmívala a vesele švitořice vinuly vášnivě k sobě dítky, jako by pyšny byly, že zalíbily se „takovým pánům, kteří přicházejí tak zdaleka“. To srdce mateřské! Jeť stejně vřelé v paláci a v prosté chyši, v zemi vzdělané i v zemi divoké!

Přejeli jsme louku, přestoupili nános a byli jsme zase na břehu, o nějž opíralo se slunce ještě zuřivěji, možno-li, nežli včera. Krásné vlnobití! Jako smetana rozlévaly se rozpěněné vlny po písku, a houfně zanechávaly na něm darů svých. Zlé jest asi moře mexické, neboť památek po ztroskotaných lodích na břehu množství ohromné. Celý předek slušné lodi pobřežní i s dřevěnou tou postavou, jež zdobí obyčejně každé průčelí lodní, zahrabán tu v písek a vzpurně obrací se hlava k oblakům, jako by kletby vrhati jim chtěla v tvář; kus stěny lodní se stopami jména, jež loď kdysi nesla, zaražen do břehu, ano i celá, železným plechem pobitá lodka as na deset osob zaryta tu do tří čtvrtí v písek a tak rezem již rozežrána, že asi za nedlouho rozdělí se vlny o její zbytky. Hruzné parno, ale cesta přece mnohem zajímavější nežli včera. Vypínáť se totiž po pravici ohromná, několik hodin táhnoucí se řada pahorků, jež vypadají jako řada zcela pravidelných pyramid. Jsou as osm až deset sáhů vysoké, vybíhají do špičky a stranu k moři obrácenou tvoří stěna skoro kolmá. A v stěnu tuto vyryly deště a snad i vlny rozbouřeného moře tak zvláštní tvary ano i hrubé figury, že na první pohled vypadají tak, jako by, umělou rukou vytvořeny jsouce, památníky byly dob, o nichžto nemáme již ani tušení. A že bylo kdysi živo na i v pahrbcích těchto, tomu nasvědčují patrné stopy obydlí praobyvatelů. Nalezl jsem mezi pahorky četné zbytky arci velmi porouchaných stěn, z cihel a škeblí zcela pravidelně sestrojených.

Trvala-li včerejší cesta po strašném tom břehu mořském jen šest hodin, táhla se dnes skoro jednou tak dlouho. Avšak kdo vzpomene pak útrapy té, když vstoupí pojednou z písečné pouště do bujného lesa, jenž připadá pak tím více co skutečný ráj? Krátký odpočinek v stínu, a jako znovu narození brali jsme se dále jeden za druhým úzkou cestičkou lesní, jež dovedla nás za málo hodin do krásně ležícího, pěkného městečka Alvarada.

As pět minut vzdálí od moře sbíhá se mexickými básníky opěvaná řeka Tecomaolapan s Rio Blanco, a tam, kde se v jedno pojí, ležela na levém břehu po dlouhé doby nepatrná vesnička. Vyhnání Španělů ze země udělalo z ní město. Verakruz a San Juan de Ullua, byla poslední místa, jež museli osvobození Mexičané svým bývalým pánům násilně odejmouti, a proto soustředil se veškerý verakruzský obchod, jemuž válka překážela, v jižnějším Alvaradu. Obchod vrátil se později do Verakruzi, ale městečko zůstalo, a ačkoliv není více tím, čím bývalo, jest přece příjemné.



Venkovská chata mexických Indiánů.

S jedné strany dvě široké řeky, končící v nedalekém moři, s druhé krásný les, a uvnitř bohatá zeleň — jak by mohlo být jinak? Slušné domy, dlážděné ulice, přívětivé obyvatelstvo a dosti dobrý hostinec — čeho možno žádati více na mexickém venkovu?

Odpočinuli jsme si důkladně, a k večeru as o páté jsme vyrazili. Chtěli jsme v noci dále a proto museli jsme řeku odbýti za dne. Mosty jsou v Mexiku mimo města věci skoro neznámou; nezbyvalo tedy nežli podle tuzemského způsobu dostati se na druhou stranu, neboť u Alvarada není ani řádného převozu.

Do Alvarada vjíždějí menší mořské koráby: Rio Blanco jest

tedy dosti hluboký a široký neméně, neboť šířka jeho obnáší osm set loktů. Byl jsem velmi žádostiv, jak se dostaneme na druhou stranu. Vyvedli jsme koně na břeh a čekali chvíli, až připlul kanot, více nežli patnáct kroků dlouhý, z jediného kmene vytesaný a řízený dvěma osmahlými mestici. Nyní museli jsme odepnouti sedla a uzdy, což vše uloženo do kanotu, pak dostali koně ohlávku, k níž přivázán dlouhý provaz, každý z nás usedl vedle svého sedla v kanotu, drže koně na provaze, převozníci odstrčili loďku, a koně vstoupili do vody. Několik kroků, a byli tam po krk, ještě chvíli a museli plovati.

Musím se přiznati, že na této cestě, již podobné posud jsem nebyl konal, bylo mi trochu nevolno. Řeka byla prudká, ubozí koně museli napínati všechny své síly, a kdykoliv některý ochaboval, museli jsme pomocí provazu udržovati mu hlavu nad vodou. Loďka se povážlivě houpala, koně funěli, a voda, jimi rozčeřená, stříkala nám do zpocených tváří. Ale statně plovati naši mustangové; za sedmnáct minut byli jsme na druhém břehu. Sedmnáct minut! Zdálo se mi jako by to bylo sedmnáct hodin.

Několik bídných roztroušených chaloupek opodál břehu — toť protějšek pohodlného Alvarada, v němž měli jsme ztráviti půl noci, abychom o dvanácté již mohli vyraziti. Čekali jsme, až koně oschnou, pak jsme osedlali a hajdy do jedné z chaloupek, v nížto cestující obyčejně nocují.

Nocují? V celé chaloupce byla jediná světnice, a v té spal hospodář se ženou a s pěti malými dětmi. Slíbili tedy, že nám ustelou ve verandě, totiž pod palmovou střechou, spočívající na několika netesaných sloupcích. Ustlali, to je pravda, ale na mexickém venkově stelou divně. Roztáhli na udupanou zem rohožky, don Pedro dal nám pod hlavu sedla, a hospodář měl nás v podezření, že budeme dobře spáti. „Ale vždyť jsou tu tisíce moskytů,“ namítl jsem. — „Což pak moskviti — mne mohou kousat jak chtějí, já to necítím; nevšímejte si toho,“ odvětil chladně.

Ale také těch několik hodin uplynulo. Jakýs Indián se vyskytl pojednou a vykládal nám strašnou hatlaninou — gramatiku své indiánské mateřštin. Když nás to počalo nudit, spustil indiánské národní písně, písně to, mimochodem řečeno, jež i ty moskyty málem by byly poplašily, a ukončil koncert svůj velmi dovedným troubením na list, ježž z nejbližšího stromu utrhl. Nic nebyly platny naše prosby, aby již přestal. Sedl dvacet

kroků od nás a spustil znova. Teprv když don Pedro vyskočil a notným klackem za ním se rozehnal, zmizel v lese.

V devět hodin jsme se roztáhli na rohožky a v jedenáct již jsme sedlali koně. Pěkné dvě hodiny — samá hudba: zdáli šumělo moře, a okolo nás bzučeli moskyti. Ale zdířiml jsem si přec.

* * *

Dvanáct hodin, tma jako v pytli, a my seděli na koních. „Pojedete touto cestou,“ pravil mestický náš hospodář, kmitavým světlým ukazuje na cestičku, jež tratila se za chalupou; „as za pět minut jste v lesíku, a nežli mine čtvrt hodiny, na břehu mořském. Jest to dobrý nápad, že hroznou tu cestu poděl moře odbudete v noci, neboť časné z rána dorazíte již do pralesa.“

V tom zhasilo náhlé zahouknutí větru lojovku. „Ahá, bude bouřka, připravte si gumáče, neboť bez deště se neobejdete,“ smál se mestic a hmatl potmě, aby stiskl nám ruku na rozloučenou.

Seřadili jsme se a jeli jeden za druhým, s donem Pedrem v čele. Pustili jsme koním uzdu, a jen don Pedro chvílemi škrtl sirkou, aby se přesvědčil, nesjeli-li jsme s cesty. Jeli jsme dobře, neboť za málo minut byli jsme v lese. Don Pedro zastavil.

„Znám tuto cestu,“ pravil, „je úzká a stromovým hustě přerostlá. Kde bude strop příliš nízkým, tam zvolám „c a b e z a*),“ a tam se pořádně skloňte, ať vám větve nevyrazí oči.“ Jeli jsme hezky dlouho, a don Pedro nepřestával volati c a b e z a, což arci nevadilo, aby neztratil každou chvíli někdo klobouk. A to radostné hledání. „Můj klobouk,“ vykřikl vždy dotyčný. Celá řada okamžitě zastavila, a již byl don Pedro s koně; sirka škrtla, klobouk nalezen a hajdy dál. Ubohý don Pedro! Byl více dole nežli na koni.

Ticho kolkolem, jen chvílemi zahoukla vichřice a přinášela s sebou daleké šumění moře, šumění to, jež stávalo se stále zřetelnějším. Konečně vystoupili jsme z lesa, a tu leželo před námi moře, bělostí rozpěněných vln prorážejíc temnoty. Na nejzazším obzoru stíhaly se blesky, ale bouře byla daleko, neboť hromu slyšeti nebylo.

Koně zabořili se do písku a klopýtali stále přes ohromné spousty naplavených stromů. Ale sotva že jsme vstoupili na břeh, o němž doufali jsme, že bude v noci snesitelnějším, seznali jsme novou nesnáž. Velmi citlivě zarývalo se nám něco do kůže, o čemž jsme nevěděli, co to je. „Což prší špendlíky?“ zvolal jsem nevrle.

*) Čti: kaveza = hlava.

Don Pedro spustil hlasitý smích. „Nevinné mušky,“ pravil, „nic jiného nežli mušky.“

Byli to mušky, jež tuzemci nazývají *m u š k a m i p í s e č n ý m i*. Moskyto je dobyteček velmi nepříjemný, ale proti muškám písečným jest pravým andílkem. Písečná muška jest malinká; kouše jako by měla dvaatřicet zubů a nedá se ničím zahnat. Nic nespomohlo, že jsme dýmali jako komíny, že obalili jsme hlavu a krk hedbávným šátkem tak, že jen nos a oči koukaly — mušky kousaly v kouři a skrze šátek a trápily tak, že proklínali jsme všechno noční cestování, že zdálo se nám denní tropické horko pravou blažeností proti t o m u t o nočnímu chládku. Ale co jest zvláštní: nic je nezažene, nežli slunce. Jakmile vyše slunce první paprsky, zmizí mušky okamžitě a nevrátí se dříve, dokud slunce nezajde. O jaká to mnohostrannost tropické přírody! V noci štípají mušky písečné, a aby si mohly na příští noc důkladně odpocínouti, štípají za ně ve dne moskyti.

Avšak dlouho museli jsme čekat, nežli nám přišlo slunce ku pomoci. Abychom vyhnuli se naplavenému dříví, jež koním velmi vadilo, zajeli jsme hloub do břehu, a octli se pojednou v takové kaktusovině, že nevěděli jsme kudy kam. Kaktusy poznali jsme podle toho, že jehly jejich prorážely naše *juchtové boty*; ale na pravou cestu jsme přes všechno blýskání z houštiny té nemohli přijít. Válečná porada, co teď! Počalo pršet a my nevěděli kam. Ale don Pedro věděl rady. Měli jsme dva honěbní psy, kteří s dvěma z nás vezli se na koni jako páni. Pustili jsme je na zem, popohnali, psi vydali se na cestu, a za nimi beze všeho pobádání koně. Kdykoliv byli psi příliš napřed, nasadil don Pedro roh, psi se ozvali, a koně věděli ihned kudy kam.

Konečně se rozbřeslo. Břeh byl kmeny a větvemi jako poset, a tam, kde holý písek přestával, taková houšť kaktusů, že teprve nyní jsme poznali, jak asi vedlo se našim koňům. Ubožáci měli nohy kaktusovými ostny jako prošpikované, a hodnou chvíli to trvalo, nežli jsme je trápení toho zbavili.

Za nedlouho nabýval břeh jiné tvárnosti. Byl-li včera ovrouben pyramidami, hradila jej dnes proti moři skála dosti pevná, as dva sáhy jen vysoká, ale na temeni jako pravítkem přířiznutá, kolmá, holá, a vlnami vymletá stěna, tmavá, zamračená, hořejším okrajem krásně zeleným, na důkaz všemohoucnosti bujné mexické přírody, jež i mořským vlnám dovede se vítězně postavit.

Statná to hráz proti vše podrývajícímu, neodolatelnému moři!

As o půl sedmé posléze, právě když slunce již řádně hřátí po-

čínalo, loučili jsme se s mořem, zahruli vlevo dovnitř pevniny a byli za nedlouho v lese. S počátku les mladý, ale čím dále jsme přicházeli, tím více mohutněl, až konečně octli jsme se v pralese. Prales! Kde naleznu slov, abych popsal velkolepost a krásu jeho, abych dovedl vyjádřit to, co v prsou bouřilo, když po prvé vstoupili jsme v božský ten chrám, jehož vytvořením vítězí všemohoucí příroda nad veškerou fantasií lidského ducha. Úzká cesta, před staletími pracně urobená, a po obou stranách stěny téměř neproniknutelné, přírodní to skvělé mosaiky nejskvělejší vegetace, plné pestrých květů, na pohled nehybný to život v celé své nezřízené síle, prodchnutý ale životem jiným, možno-li ještě bujnějším. *Květena a zvířena* tu v pevném objetí, a obě čarují stejnou mocí, aby ducha lidského takřka omámily.

Hodiny míjejí v pralese takovém jako minuty. Každým krokem něco nového, něco překvapujícího, a vše jímá smysly tak, že zapomeně i těch moskytů, jež na místech, kde slunce dovede prodrati se zeleným stropem, štípají až běda. Okolo dvanácté stávala se však pojednou stezka širší, les řídkší, a za chvíli již byli jsme na mýtině, jež obklopena jsouc kolkolem lesem, pokryta byla četnými chaloupkami. Děti, hrajeící na pokraji lesa, počaly křičeti, chaloupky oživily, ale v tomtéž okamžiku nastal již také všeobecný útěk *m u š k ý c h* obyvatelů.

Teprve později jsme zvěděli, proč. Měli nás za rekrutující oddělení vojáků, a poněvadž se v Mexiku mezi Indiány rekrutuje tím způsobem, že schytá se vše, co se chytnouti dá, chtěli se mužští obvyklým způsobem vojenským svým povinnostem vyhnouti. Zaměřili jsme k chaloupce, kdež zastavuje vždy Catemacská pošta, starý to mestic na mezku, jenž má na sedle přivázaný vak s psaními.

Hospodyně, stará, scvrklá Indiánka vzezření velmi protivného, přijala nás dosti nevrle a jala se zvolna chystati oběd. Chaloupka jako každá jiná. Palmová stříška, stěny propletené palmovým listím, podlaha udupaná a dvéře žádné. Jenom as dvě stopy zvýše bylo přes příč otvoru, kudy se vcházelo, položeno prkno, aby drubež a jiní domácí přátelé nemohli do vnitř.

Asi za hodinu přinesla Indiánka oběd. Na míse ze sušeného turku bylo tvrdé kuře s rejží, k tomu chléb, totiž tortille, tenounké to placky z kukuřice, jež jedí se teplé, frijoles, černé to boby, a teplá voda k pití. Čtyři staré plechové lžice a jediná vidlička tvořily přibory.

Odpoledne se mužští poněnáhu vraceli. Procházeli jsme se vsí a nahlédli po prvé trochu v hospodářství Indiánů. Indiánky

byly za svou práci v obleku velmi pohodlném: okolo pasu štíhlého a pěkného těla kus hadru, toť vše; málokterá měla košili. Mužští vězeli jen v pohodlných světlých nohavicích.

Vzal jsem krabici, sítku a šel jsem chytat motýle. Chytil jsem několik krásných, a ihned byl jsem obklopen houfem dětí.

„Co to prodáváte, seňore?“ tázal se kurážný kluk, ukazuje na krabici.

„Prodává motýle,“ ozval se za mne náš krajan.

„A zač?“ vyzvídal opět kluk.

Jmenoval jsem nějakou cenu.

„Kdybyste kupoval,“ pravil kluk zchytrale, „dal bych vám je laciněji.“

„Koupím, sem s nimi,“ zvolal jsem vesele. Děti si něco řekly, každé zdvihlo několik kamenů, a teď počla honba na — motýle. Zpropadení hoši. Namířili na motýla, a již chudák byl rozplácnut tam, kde seděl. Přinášeli mi je, nesouce je za křídlo! Rozumí se, že jsem podivné té honbě učinil ihned konec rozhodným vyjádřením, že je takto potřebovati nemohu.

Odpůldne uplynulo velmi příjemně, a večer nás očekávala pochoutka. „Dnes budeme míti podsvinče,“ pravil don Pedro, ukazuje na houf líbezně chrochtajících těch zvířátek, jež se před protější chalupou povalovaly.

„Zač je jedno podsvinče?“ otázal se Indiána stojícího ve dveřích.

„Nejsou na prodej,“ odvětil Indián chladně. „Ty živí mne a celou rodinu.“

„Teď vám ukážu,“ pravil don Pedro, „jak se opatřuje v indiánské vesničce večere.“ Vzal pušku, namířil, bác — a jedno z podsvinčat roztáhlo nožičky, kdežto ostatní se rozutíkala.

„Vy jste zastřelil mé podsvinče,“ řval Indián; „musíte je zaplatit, to nejde jen tak.“

„Tak? A co stojí?“

„Dva reály.“*)

„Tu jsou.“ Indián spokojeně shrábl dva reály, a my pojídali za hodinu taktéž spokojeně výtečně upečené sele. Nocleh nebyl příliš pohodlný, ale spali jsme přece výborně.

V každém rohu na dvou kozách několik prken, a na tom rohožka — to byly naše postele. Ostatně, takovou postel dovede

*) 50 krejcarů

oceniti jen, kdo již celou noc nespal a dvanáct hodin v sedle se trmácel. Kdo chce, ať se přesvědčí.

* * *

Mexický prales! Těžko jest vypisovati tak vznešenou krásu: jeť nemožno, sebrati v jediný celek nesčíslné ty jednotlivosti, jež právě celkovitostí svou tak velkolepě působí, že při prvním pohledu uchvácen jsi pohledem tím a dojat tak, že nejsi schopen slova. Avšak chci se o to přece pokusiti.

Úzká jen cestička, na nížto právě kůň neb člověk nalézá místa, památka to ještě ze starých dob španělských, „el camino reale“ nazvaná, vinula se tou spoustou stromoví a keřů, překlenuta mnohdy tak hustými větvemi, že s namáháním jen prodíralo se jimi slunce, aby utvořilo místy ono rozkošné zelenavé šero, jež dovede lidského ducha tak tajemně naladiti, aneb tvořily větve tak hustou střechu, že bylo pod ní v poledne temno jako v širém poli z večera. Po obou stranách stály tu ohromné stromy tloušťky takové, že několik lidí, podajíce si ruce, nebyli by s to, obejmouti jejich pně, a sesílaly s převysokých větví svých, v závratné výši s jinými v chaos se tratících, vzdušné kořínky, jež jako provázky stále víc a více zemi se blíží. Ty dodávají tropickému lesu největší zajímavosti. Jsouť oblé, visí kolmo, a vichřici v pohyb uvedeny splítají se zhusta mezi sebou, tvoří takto celé sítě, ano pravidelná lana, jako rámeč silná, a dosáhnouce země, zapustí se do ní a počínají život samostatný. Je to rozkošný pohled na takového stromového velikána, jak vypíná směle ramena svá k nebesům, ale nesčíslnými pouty připjat jest k hroudě, v nížto koření. Vzdušné ty kořínky stanou se převysokými tenkými stromky bizarních forem, vysílají větve samostatné, živí ty, jimžto samy svůj život děkují, a nabývají znenáhla takové síly, že padne-li mateřský strom času za oběť, zanechává tu celou řadu jarých potomků, živý to pomník na hrobě, v němž tělo jeho práchniví.

A nový zase zjev poutá překvapené zraky. Okolo mladých i starých stromů vinou se krásné rostliny cizopasně s tak prazvláštními listy a ohnivými květy, že nejbujnější fantazie nebyla by s to, aby si je vymyslila. Ty vinou se jedna přes druhou po kmeni nahoru, že není ani kůry viděti, táhnou se po větvích a zakládají tu na květy, že strom vypadá jako by kvetl sám. Těsnější a těsnější pancéř tvoří kolem nich, takže mnohý v pancéři tom se udusil a mrtvé své větve, v luzný cizí šat obalené, jako zděšeně vzhůru pne — avšak nedarmo: určitě jej osud, aby

sloužil za podporu těm, jimž pomohl k povýšení a k slávě, a kteřížto za to jej života zbavili. A ne dosti na tom, na holých větvích zahlíždili se mu jiní, kaktusovití paraziti všech možných druhů, s ostrým listím a křiklavými květy, a pod nimi visí z nich dolů cizopasník jiný, bělostná to na mnoho, stop dlouhá, vláknitá travina, „vous starců“ nazvaná. Jediný takový strom jest mnohdy sbírkou nesčíslných druhů květin, a mohl by sám býti předmětem mnohahodinného zkoumání.

A vedle velikánů, pyšně vzhůru se pnoucích, jsou tu stromy mladší všech možných objemů a druhů, a mezi nimi stromy pokácené a prohnílé, z jichžto mrtvol však vyráží již bujné pokolení mladé, rovné jako řada vojáků; kmen práchniví, mladé stromky pronikají ho kořínky svými a nežli zetlí tak, že rozpadne se v prach, propracovaly se kořínky ty již skrze tělo jeho, dosáhnou půdy a stojí na svých vlastních nohou. Vůkol bují přehusté křoviny všech druhů s báječnými květy a listy, kaktusy útvarů podivných zesílují ty husté zdi, a vše to je oživeno skvělým a přehnatým ptactvem, jehož zevnějšek až oči oslňuje, a jehož jásavý křik svědčí, jak šťastno se cítí v místech, kam hubící ruka lidská vniknouti nemůže. Čtvernožci od nejmenšího počínaje až do pyšného jelena míhají se na všech stranách, jen hlasem se prozrazující, a od květu ke květu bezstarostně vznášejí se obrovští, překrásní motýlové, třepetající křídly barev ohnivých a skvělých tak zvolna, jako by to slunce mexické nezůstávalo bez účinku na tělesnou pružnost jejich.

Prales jest zosobněným životem. Všecko tu chce žít, ale všecko žít nemůže, a proto jest prales věrným obrazem toho, čím život jest, obrazem totiž v e č n é h o b o j e. Silnější strom hubí slabší, cizopasnici ničí statné kmeny, mohutnější zvěř vrhá v záhubu živočichy, již nedovedou jí odolati, vše od nejmenšího broučka a od nepatrné traviny chce žít na útraty jiného. Vše žije a zmirá v stálém vzájemném boji na život a na smrt. Tak sobecký to boj, a přece výsledek jeho pro nás tak uchvacující, tak velkolepý. Vše, co není schopno života, hyne, a před nás staví se život čistý v nejbujnějších a nejsvěžejších zjevech svých.

Jak blaze jest v pralesi takovém! Zcela jiný svět obklopuje člověka; vše dýše takovou rozkoší, takým blahem, že i on zapomíná na všechny strasti a trpkosti té pozemské pouti, že stává se také blaženým, že neví, má-li výskati jako to ptactvo aneb skákat radostí, jako ty statné srny. Všecka trpkost ze srdce mizí jako mlha před sluncem, prsa se šíří, srdce se otevírá, a duch přichází k poznání, že nejhlavnější zdroj štěstí a blaha jest přírodou

do nás vložen, že šťastným a blaženým dovede býti jen, kdo má cit. Jen ten porozumí neskonalé té kráse, jen ten dovede v ní čísti,



Americký prales.

jen ten jest skutečně tím, kým se mní, totiž pánem přírody, a sice oprávněným, jenž není pánem nadarmo.

A což, když nalezeš pak pojednou uprostřed pralesa na malé mýtině jednoduchou vesničku o několika palmových chaloupkách, v nížto bezstarostně žije ten zubožený, ale přece jen dobrý člověk: mexický Indián, nevěda nic o ostatním světě, neznaje vášní, které tím světem hýbají, nevinný mnohdy a nezkažený jako ta panenská příroda, v nížto se narodil a jež jej odchovala? Leží v tom tak všemohoucí poesie, že jí neodolá nikdo. Pošlete omrzelce do mexického pralesa, aby tam po nějakou dobu žil, a vrátí se vyhojen. —

Naznačil jsem jen povrchními rysy krásu mexické přírody. Zobraziti ji náležitě, k tomu nestačí žádná slova. Sebe živější popis jest přece jen mdlý vůči živé skutečnosti.

* * *

„El Meson“, indiánská ta vesnička, v nížto jsme ztrávili na holých prknech výbornou noc, jest roztomilé místečko. Na mnoho mil kolkolem obklopeno rozkošným pralesem, proříznuto mělkou sice ale pěknou říčkou, a obydleno Indiánem, jenž roste tu jako to dříví v lese okolo něho, neznaje nic jiného nežli přírodu, působí na člověka, jenž protloukl kus „vzdělaného“ světa, půvabem prazvláštním. Vše jest tak neobyčejné a nové, že s podivěním hledí Evropan na vše, co kolem sebe vidí, na co lehá a co do ruky běže; avšak jest to tak přirozené, že nic nedotýká se ho nepřijemně.

Jen sekeru a machetu, ten dlouhý nůž, bez něhož Mexičana nespátíš, nedovede si Indián udělati, ale pomocí těchto dvou věcí opatří si vše ostatní. Podetne sekerou několik drahocenných stromů, za něž by evropský truhlář zaplatil sta korun, oseká je hrubě, zarazí do země, opatří střechou, sváže vše pevnými kořínky a má chalupu; uplete ošatku a zavěsí ke stropu a má kolébku; sesbírá uzralou bavlnu, připraví ji pracně, a žena primitivními a zdoluhavým způsobem utká z toho hrubé plátno; zaseje kukuřici, rozemele na kameni a má chleb — toť život Indiánův, život, jehožto korunou je, dovede-li si opatřiti drátovanou starou pušku. O pohodlí, jemuž jsi co Evropan uvykl, ani pomyslení, a přece si z toho nic neděláš.

Kdepak se mám umýti? — tážeš se ráno, když vstaneš, a Indián ukáže ti na říčku, pln udivení, že se můžeš tak hloupě ptáti. Náhodou zabloudí zrak tvůj k zabláceným botám, jež tři dni již kartáč neviděly, ale Indián pohledu tomu nerozumí, neboť boty jakživ na noze neměl. Tážeš se po snídání, a on ti přinese tortilli, tu nešťastnou placku kukuřicovou a ukáže zase na říčku, v kteréžto se máš mýti a zároveň napítí. Tak to jde ve všem, ale jak

pravím, usměješ se a činíš vše, jak slyšíš, že činiti máš, bez reptání, ano s chutí, neboť jest ti, jako bys byl jiným člověkem.

Tak se nám vedlo, když jsme se chtěli ráno sami o sebe starati. Ale starost byla zbytečná. Sotvaže jsme vystoupili poloostrojeni z chalupy, již tu byl don Pedro, jenž v nedaleké, od obydlí oddělené, arci ale velmi jednoduché kuchyni připravoval masitou snídani. V jedné ruce nesl kalabasu s vodou a v druhé hadr, jež bujná fantasmie mohla míti za ručník. Mísa se položila na zem, obličej se opláchl, ořel, vlasy se pročechraly důkladně všemi desíti, vousy se dle možnosti zakroutily, a již jsme byli hotovi. Do salonu nebyli bychom arci takto mohli vstoupiti, ale zato jsme byli náramně brzy „v parádě“.

O šesté sedlali jsme již koně a opatřili vaky tortillemi a pečeným kuřetem, neboť jsme měli celý den cesty před sebou. Za chvíli byli jsme zase v lese. Opět tak krásný, úchvatný prales jako včera, ale divější a místy nepřístupnější, neboť rovná posud půda stávala se zvolna pahrbkovitou a skalnatou. Brzy jeli jsme úzkým úvozem podél strmých stěn; tu opět slézali jsme příkrou stěnu plnou ohromných a vymletých balvanů neb brodili se prudkým potokem, aneb ocitli jsme se v travnatém baňišti, nad nímž kroužily tisíce moskytů, jež ihned se vzácnou pohostinností vrhaly se nás. Zajímavá, ale divoká cesta, na nížto nepotkali jsme ni človíčka mimo dva Indiány, kteřížto nesli dva kance na zádech, ovoce to svého lovu.

As o jedenácté zastavili jsme pod mostem, jenž nemaje již zábradlí, pochází ještě z dob španělských. My pojídali svá kuřata, a Indiáni své tortille. My nabírali vodu z potoka do lahve a pili pohodlně. Indiáni pili jinak. Naklonili hlavu k potoku a stříkali vodu tak obratně pravou rukou do výše, že napili se právě tak dobře bez lahve, jako my z lahví.

Pak jsme vyrazili. My koňmo, Indiáni pěšky, a přece nám byli stále po boku, ano někdy nás i předhlonili. V tak strašném horku, s velikým divokým kancem na zádech — a přece byli dobré mysle a stále čilí. Brali se stejným, volným klusem dále, a smáli se, když jsme se divili, že to tak po celý den vydrží. „Vždyť dostaneme za toho kance osm reálů,“ odvětil jeden z nich, olizuje se. Osm reálů! Dva zlaté! Bylo by mi málem napadlo počítati, kolik bych musel já dostati, kdybych ho měl tolik mil nésti. Ale včas ještě jsem si vzpomněl, že je na matematiku příliš horko, a proto jsem takových zbytečných nápadů ihned zanechal.

O půl třetí byli jsme v pěkném a dosti rozsáhlém městečku San Jago Tuxtla, jež je obydleno většinou Indiány a částečně

také mestici a kreoly. Podivno. Leží uprostřed lesa, dosti vysoko, arci trochu v dolíku, má vodu a přece je tak nezdravé. Kdykoliv panuje v Mexiku nějaká epidemie, San Jago Tuxtla cítí to vždy nejvíce. Počátkem loňského roku zuřily v některých krajinách mexických neštovice, a v čas našeho tam přibytí, v době to, kdy epidemie byla skoro již v posledním tažení, vypravováno nám, že z tří tisíc obyvatelů padl jí během několika měsíců plný tisíc, tedy celá třetina za obět. Vypadalo to tam smutně. Všechny tváře zarmoucené, ustrašené, a ulice i domy prázdný všeho života.

Zdá se, že nezdravost ta působí také na přírodu. Aspoň několikahodinná cesta, jež vedla nás do nejhlavnějšího a posledního tábořiště našeho před lagunou Catemacskou, do města San Andres Tuxtla, byla vzdor blízkému s obou stran lesu tak holá, že jeli jsme neustále v palčivém slunci. Brzy do vrchu, brzy s vrchu vedl nás don Pedro, a cíl náš pořáde nechtěl se ukázati. Konečně jsme zahlédli v dáli vížku. Malou hodinku ještě a vyjeli jsme na návrší, u jehož paty leželo rozsáhlé město. Dlážděná silnice vedla s návrší k němu; uprostřed bylo veliké jádro domů kamenných, a okolo něho rozprostíral se daleko a tratil se v okolním lese veliký počet indiánských chaloupek. Sjeli jsme kvapně a tázali se po donu Antoniu Torrente, majiteli továrny na doutníky, jemuž jsme byli doporučeni, poněvadž v celém městě není jediného hostince. Poukázali nás k pěknému domu s velkou, kamennými sloupy nesenou verandou uprostřed města. Dojedeme a nalezneme pod verandou četnou rodinu na rozličných stolicích.

„Don Antonio Torrente?“ tázal se náš krajan, pozdraviv.

Starší muž slabého těla, s bílým vlasem a s ohnivým okem vyskočil kvapně. „Přejete si, señore?“ tázal se.

Náš krajan podal mu s úklonou list.

Don Antonio přečetl. „Pánové,“ zvolal srdečně, „budte mi vítáni. Slezte s koňů a nakládejte s mým domem, jako by byl váš.“

Uposlechli jsme; několik čiperných hochů zmocnilo se koní, a za chvíli seděli jsme za stolem, statně připijejíce španělským vínem.

* * *

Hružně řádily asi vnitřnosti mexické pevniny před statisíci snad lety tam, kde leží dnes město San Andres Tuxtla. Pahorek tu vedle pahorku a všechny sestávají z lávy! Ale zvláštní to láva, jaké jsem posud neviděl. Jest dírkovaná jako mořská houba, těžká

při tom a tvrdá tak, že jí používají jako nejdůkladnějšího stavebního kamene, a zaduní při nárazu zvukem kovovým. Odvěký to kámen na věčnost! Na několika místech proudí z něho voda od nepamětných dob, a kámen tam neomletý, nedotknutý; zdi domů jsou pevné jako stěny skalní, a ohromné základy kostela, před několika lety při počátku stavby již opuštěného, vypadají, jako by dělníci včera byli na nich pracovati přestali.

Kamenné jádro města není veliké. Náměstí a několik nejbližších ulic, toť vše, a za tím počínají hned dřevěné chaloupky Indiánův, obklopující bílý ten střed temným pásem. Jsou právě tak jednoduché, jako ony v El Meson a, liší se od nich jen tím, že svědčí o větší pobožnosti majitelů. V každé nalezl jsem oltářiček s věčným světýlkem, a na oltářičku tom figurky, o nichž jsem měl s počátku za to, že jsou to potomci aztéckých bohů, kteřížto svými strašnými mnohdy formami v Mexiku vždy hrůzu ve mně budívali. Mýlil jsem se. Byli to rozliční — svatí, a o jednom z nich, a sice o tom nejhroznějším, tvrdil pobožný Indián, že jest to sv. Josef, můj patron. „San José, señor,“ opakoval stále Indián a křížoval se. Nevěděl jsem, mám-li litovati sebe či svého nešťastného patrona.

San Andres Tuxtla čítá as 6000 obyvatelů, a 5000 z nich náleží kmeni indiánskému. Proto také potkávali jsme se stále jen s Indiány a proto mohl jsem též nahlédnouti do jejich života, do mravů a způsobů, jež zvláštností svou jakož i přirozeností překvapují. Hostiteli našemu, jehož si patrně velice vážili, měl jsem co děkovati, že odložili vůči mně aspoň částečně zdrženlivost a uzavřenost svou, kteroužto obrňují se proti každému cizinci.

Město je rozříznuto čilým potokem na dvě polovice, a skoro v středu jeho setkává se potok ten se silnicí, jež přetínajíc ho, pod kamenným můstkem průchodu mu dopřává. U můstku tohoto jest zmíněné již obydlí našeho hostitele s verandou, a tato poskytuje po celý týden, zvláště ale v sobotu velice zajímavý pohled, kterýžto musím čtenářům svým popsati. Za můstkem rozšiřuje se řečiště v zaokrouhlenou nádržku, do nížto vtéká tu z lávové půdy čerstvý a studený pramen. A v přirozené nádržce této perou Indiánky po celý týden prádlo a nabírají z ní vodu, v sobotu pak a před každým svátkem koupají se tu od rána do večera. Indiánky jsou již dávno tam, kam evropské dámy teprv znenáhla přicházejí, že totiž tím příjemnější oblek, čím méně těla přikrývá a čím méně látky na něj třeba. Indiánka otočí ten queyi, as tři stopy širokou to látku dvakráte neb třikráte okolo boků, zapne ji na knoflík a je ustrojena; v neděli oblekne košili, má-li ji totiž,

a pražili slunce příliš, přehodí přes hlavu šátek, paňo, jenž nuzně také zahalí horní část těla.

Koupají-li se, odepnou tenqueyi a obvážou boky nějakým hadrem. Pak započne koupání a sice nejprve mytím vlasů. Indiánka jde do koupele, nesouc si na hlavě mísu se zvláštní travinou. Travina tato, a m o l e zvaná, působí prý výborně na vzrůst vlasů, a já tomu věřím, neboť jsem viděl u Indiánek vesměs vlas krásný a dlouhý. Amole se na míse s vodou rozetře, a pak smáčeji se v ní vlasy. Na to se vyperou, pročešou, zapletou, a pak teprv počne pravé koupání. Děvčata, jichž jest tu v sobotu stále plno, stuchají se a škádlí ve vodě jako rozpustilé děti. Pranic jim nepřekáží, hledíš-li s úsměvem na ten rej, ano naopak, postříkají tě ještě v rozpuštělosti své a mají z toho náramnou radost, podaří-li se jim, počáknouti tě důkladně.

Obličej Indiánek není příliš pěkný, ačkoliv poznal jsem mezi nimi ženy velmi zajímavé, ale těla jejich jsou skutečně krásná. Štíhlý vzrůst, plné, pěkné formy, malá ruka, malá noha, dobré držení těla — jaký to ohromný rozdíl mezi Indiánkou a černoškou, která vyrostla s ní na tétéž půdě, pod tímtéž sluncem!

Indiánky jsou celkem mnohem přívětivější a přístupnější nežli Indiáni. Spřátelí se brzy, chováš-li se k nim přívětivě, kdežto mužové hledí na tě stále s jakousi nedůvěrou, již odloží teprv po delší době. —

Okolí města jest roztomilé. Bohatý les objímá je na všechny skoro strany, a pestrých květů tropických, jakož i zvíře všemožné důstatek všude nesmírný. Ptactva i čtvernožců nalezneš hned za městem nade vše pomýšlení, a malých zelených papoušků spatříš úžasné množství v ohromných houfech, as tak jako u nás vrabce. Jdeš s puškou na honbu, čekáš na jelena, ale nemáš času dávatí pozor, kdy přijde, neboť každým okamžikem mihne se okolo tebe nový pták neb jiné nějaké zvíře, a ty nevíš, kterému se máš více obdivovati.

Stejně se vede člověku také, přijde-li poprvé do řádně pěstované zahrady tropické. Švagr dona Antonia pozval nás, abychom ho navštívili. Skoro na konci města, kde již řady chaloupek Indiánů velice řidly, nalezli jsme ohromnou zahradu, pevným plotem ohrazenou. Jaký to ráj za plotem tím! Široká cesta, vroubená na keři růžovými sáh vysokými, jež posety byly plnými a ohnivými růžemi, a za tím v pestré směsici tamarindy, magnolie, kakaové stromy s masitým svým, žlutým a v špičku vybihajícím ovocem, jež chová kakaové boby; stromy pomerančové a citronové s plody jako lidská hlava velkými, že nechtěl jsem ani věřiti, že mám před

sebou pomeranče a citrony; manga ovocem obsypané a jiné nesčetné stromy ovocem neb ohnivými květy pokryté, jež pojmenovati nedovedu. Cesta vedla k pěknému domu, před nímžto prostranství, nevelké sice, ale osázené rozkošnými keřinami, v pozadí řady kávovníků, obsypaných začervenalými svými třešničkami, jež chovají kávová zrnka, a mezi nimi obrovské palmy, hladký a silný kmen svůj pyšně vypínající k nebesům. Na stromech ptactvo, křikem svým oživující celou zahradu, na keřích a květech motýlové, oslňující skvělostí svých barev, a v domě lidé kteří by srdce s námi rozdělili — patrně, že žádný z těch středověkých theologů, kteří až na krev se přeli, kde as byl biblický ráj, neznal Mexiko, sice by nebyli se potloukali v myšlenkách svých po himalajském pohoří, nýbrž byli by sáhli ihned po mexickém pralese aneb po mexické zahradě. Věru skutečný to ráj, jenže — mnoho Adamů a Ev a ž á d n á jablka.

* * *

„Zítřa slaví jedna z mých příbuzných svatbu,“ pravil ke mně hostitel náš don Torrente. „Vás bude zajisté zajímati, poznati takovou ceremonii v Mexiku, protož se ráno před šestou pro vás zastavím. Každý je vítán, kdo přijde.“

Druhého dne o páté klepal již don Torrente na dveře, neboť svatby konají se v Mexiku vždy časně zrána. Za chvíli byl jsem připraven, a rychle zaskočili jsme ještě do blízkého krámku, kdež kupec prodával zrána kávu a čokoládu.

„Jen si pomyslete, seňorové,“ zvolal kupec, když jsme vešli do malého pokojíka, kde se mohlo posnídat. „Vy jste tu viděli včera toho bohatého statkáře z okolí. Na večer přišel zase, pil opět čokoládu a pojednou sklesl mrtev se stolice. Ranila ho mrtvice.“

Don Torrente se zakabonil. „Hm,“ pravil, „jdeme na svatbu — to je pěkné znamení.“

Vypili jsme čokoládu a šli jsme. Don Torrente se během rozprávky opět rozveselil a připravoval mne na divadlo, jež mne očekávalo. Šli jsme celým městem a za nedlouho byli jsme před nevelkým a nevkusně, křiklavě natřeným kostelíkem. Vešli jsme. Na levé straně nedaleko hlavního oltáře klečela na zemi bíle ustrojená nevěsta mezi svými družkami, jež byly oblečeny jako obyčejně, a po pravé straně uprostřed mužských přátel a příbuzných svých ženich. Obě skupiny se dlouho tiše modlily. As za půl hodiny přišel vousatý kněz v ornátě, obě skupiny postoupily do prostřed

kostela, a nyní započala ceremonie, která skončila po dlouhém modlení a žehnutí svázáním rukou nevěsty a ženicha pomocí štoly, načež vedl kněz oba k postrannímu oltáři, kdež zasnoubenci klekli, a po ukončení obřadů přes celou mši zůstali. Na to odebrala se celá společnost na radnici, kdež odbyt ještě sňatek civilní, a pak ubíral se celý průvod do domu novomanželů. Předě dveřmi houf otrhaných Indiánů a Indiánek. Vstoupili jsme.

Celý dům byl vybílen, a cihlová podlaha ve veliké síni, do níž jsme byli uvedeni, natřena byla červeně. Na hořícím konci síně seděla mladá žínka v svatebním šatě, a kolem ní ženy a dívky. Uprostřed stál ohromný stůl pokrytý květinami, koláči a pečivem, a po druhé straně síně mužská společnost s novomanželem. Kdo přišel, mohl se stolu bráti, co chtěl a byl ihned čokoládou obsloužen.

Každý přichozí šel složit nejprve přání svá mladé žínce, kterážto je blahosklonně přijala a stisknutím ruky děkovala. Byla to hezká žena. Oko černé, ohnivé, vlas temný a bohatý a pleť bledá; usmívala se stále a toužebně hleděla po manželi, jenž statně jedl a pil mezi přáteli.

Když byli hosté obslouženi, zavolán do domu chudý lid a bohatě podělen pečivem.

Na to se hosté rozešli, aby vrátili se o polednách k obědu, načež pak večer ukončen slavnostní den tanečkem, avšak již bez novomanželů, neboť ti odejeli k příbuzným na venek.

As kolem desáté hodiny byl jsem zase doma. Naproti nám přes ulici bydlil americký doktor, jehožto dům byl obklopen houfem lidí. Tážeme se, co se děje. Mrtvola statkářova byla odnesena k doktorovi, a zároveň posláno pro rodinu. Za půl hodiny ozval se pojednou v ulici dupot koňský, a v největším cvalu letěl houfec as dvanácti jezdců k domu doktorovu. Tři mladíci byli v čele, seskočili rychle, vešli dovnitř, a v okamžiku takřka ozval se již srdcelomný nářek.

Bez nářku takového v Mexiku to nejde. Smutek tichý nemá u Mexičanů ceny, a neřvou-li pozůstalí truchlící až do ochraptění, vykládá se jim to velice ve zlé. Synové závodili s čeledí v křiku, a kdykoliv dostavil se nějaký známý neb příbuzný, započal křik znovu.

Byl to prapodivný dojem. Nejdříve svatba — samé štěstí, radost a veselí, a hned na to přípravy ku pohřbu. Uvnitř zněl žalostný nářek, a před domem činila si luza z toho úsměšky, směříc se nespořádaným oblekům čeledínů, kteří v největším chvatu časně zrána na kůň byli vyskočili.

Pojednou dosáhl nářek nejvyššího stupně, vrata se otevřela a čtyři čeledínové vynášeli rakev. Ostatní sedli na kůň, obklopili ji, a zvolna táhl se smutný průvod z města ven okolo onoho domu, kdež novomanželé chystali první oběd přátelům pod společnou střechou svou.

Chladně, s nepohnutým obličejem provázel lékař se svou rodinou průvod očima svýma. Když zmizeli, poklepal si na kapsu a kývnul na ženu. Žena se usmála, pokynula několika postavám,



Život na laguně. Pobřežní křoviny jsou hustě obsazeny plactvem.

jež s rozličným nádobím v rukou nedaleko domu čekaly, a započala spokojeně — prodávat mléko.

„Tomu se to asi vyplatilo,“ pravil don Torrente ke mně, ukazuje na spokojenou tvář doktorovu. „Ten chlapík je zde málo let, a je již boháčem. Ale mrzí mne ten případ s nebožtíkem. Víte, my Mexičané jsme trochu pověřiví — právě když slaví má sestřenka svatbu, musí se cos podobného stát.“

Vymlouval jsem mu to jak jsem mohl, a vysmál jsem se pověřivosti jeho.

„Dej bůh,“ abyste měl pravdu, odvětil vážně a odešel. —

Druhého dne po polednách vrazil don Torrente celý vyděšen k nám.

„Nepovídal jsem to?“ volal již ve dveřích. „Novomanželé byli k ránu dnes přepadeni několika chlapy, oloupeni, a muž mé sestřenky těžce raněn. Právě ho přivezli. Ó ten nešťastný statkář!“

Ubohý statkář! Ale dobře na něj, proč dal se ranit mrtvicí, když se chtěl ve městě někdo ženit.

* * *

Jedním z nejroztomilejších koutečků krásného Mexika jest bez odporu laguna Catemacská, kterážto nalézá se as dvě hodiny cesty za San Andres Tuxtla, a k nížto jsme dorazili konečně osmého dne po odchodu z Verakruzi. Jezírko as 3 laguas dlouhé a jednu široké rozprostírá tu hladinu svou uprostřed zelených a hustých lesů, jichž většinou nedotkla se posud ruka lidská, sem tam vyniká z vody skalnatý, lesnatý ostrůvek, voda hemží se kajmany, břehy a ostrovy nesčíslným vodním ptactvem rozličných barev, a na rozkošný obrázek ten hledí mezi hustým stromovím poloskruté městečko, jež po jedné straně část břehu zaujímá. Jest to koutek, pralesy od ostatního světa oddělený, v němž může žiti člověk život jednoduchý sice, ale blažený a šťastný, neboť nic z těch vášní a běd „civilisovaného“ světa neruší rajský ten klid. Jen občas zabloudí sem skrze zelenou tu zeď pozdní jakás zpráva o událostech, jež takorůzka světem hýbají, a ta připadá ti pak jako báj, již udiveně nasloucháš, o nížto nevíš, není-li výmyslem bujně fantasie. Pohíben tam takřka člověk, avšak žije přece skvěle, dovede-li býti jen skutečným člověkem.

Projížďka po laguně je úchvatná. Napneš plachtu na lodičce, jejížto přenesení přes neschůdné lesy od břehu mořského stálo několikráte tolik, zač stojí loďka sama, a dáš se větříkem volně hnáti k některému z ostrůvků, maje ručnici na klíně. Přiblížíš se, a ostrůvek oživne. S každého stromu, každé skaliny všetečně hledí na tebe nesčetné ptačí hlavičky, štěbetání a pokřiky nejrozmanitějšího druhu naplňují vzduch kolkolem, v tom vznese se skoro tři stopy vysoký sněhobílý ibis — zahřmí rána, a uděšeně prchá ptactvo na všechny strany. Chvilí je nad tebou živý takřka strop, v němž křížují se všechny barvy, rána padá za ranou a po každé klesne některý z ptáků do vody, neboť není možno netrefiti. Zavesluješ si pro svou kořist — malá to sbírka, jež by mohla zdobiti každé museum. Tu bělostný ibis, tu krásný macmac, vysoký to hedvábně šedý pták s kovově zelenými křídly, pak trojí druh divoké kachny, z nichž jeden uhločerný, pěkné volavky s rozče-

pejřeným nákrčníkem, a jiní ptáci, jež slyšíš sice jmenovati, jichž jména ale v tomtéž okamžiku také již zapomínáš.

Tak se to opakuje stále, a za chvíli nevíš, co s kořistí. Obrátíš loďku a zaměříš k výtoku laguny. Jedeš podél břehu, a všetečně vyběhá indiánské obyvatelstvo, jemuž je cizinec vzácným zjevem. Pojednou počíná laguna se zužovati, až konečně přiblíží se oba břehy na padesát skoro kroků. Přirazíš ke břehu a vystoupíš



Hejno bílých ibisů na laguně.

kvapně, neboť před tebou je most, jaký jsi posud neviděl, most, jenž je pravým dítkem té přirozené jednoduchosti, kteráž panuje tu ve všem, na co ruce lidské sáhly. Na břehu zaraženy jsou pod tupým úhlem proti vodě šikmo dva ohromné kmeny, jež tvoří jaksi bránu k mostu, do řečiště zapuštěny jsou křížem vždy tři kmeny s dvou stran proti sobě, tak sice, že to, co z kříže vyniká, tvoří zábradlí mostu, napříč křížů těch položeny jsou malé, nepřilíš tenké kmínky stromové, a vše jest pevnými kořeny jistých cizopasných rostlin svázáno a na ony kmeny na břehu zavěšeno tak, že vypadá celek jako by byl vyrostl zároveň s okolními lesi-

nami, a to tím více, poněvadž veškerých kmenů použito tu i s kúrou Most jest vyšší břehu. Po houpavém prknu dostaneš se nahoru, a s úzasem se rozhlížíš. Na celém mostě není kouska železa ni jediný hřebík, púda se ti při větru houpá pod nohama, a vpravo otvírá se rozhled do úžlabiny skutečně velkolepé. Púda sklání se trochu srázněji, vlny laguny vrhají se přes sklon ten s divým šumotem a rozrážejí se o četné balvany, jež nasilo tu kdys snad prudké zemětřesení, a nad tím rozprostírají stoleté stromy větve své, ovinuté bujnými cizopasníky.

Laguna stává se nyní řekou, ale řekou bezejmennou, neboť nenapadlo posud nikomu, dáti jí jméno. Tážeš-li se po něm, řeknou ti po krátkém rozmýšlení a s pokrčením ramen: „rio de Catemaco,“ řeka Catemacská. Břeh tě uchvacuje krásou svou; sestoupíš k němu, a ubíráš se podél něho pln obdivu a zápalu nad pestrostí té věčně krásné přírody tropické. Jdeš dlouho, ani nenapadne ti tázati se po čase, až zaslechneš pojednou šumot, jenž stále stává se silnějším. Náhle spatříš, že řeka je jako pojednou uříznuta. Několik skal vyniká z ostré čáry té uprostřed vody, a do nich zapustilo stromoví kořeny své a vzmohlo se ve velikány, kteřížto ale usilovně musí bojovati s vlnami o bytí své. Ještě kousek cesty, na nížto zakrývá ti husté stromoví rozhled, pak vstoupíš na skalinu, a před tebou tu pojednou obraz, jako by všemohoucí čaroděj vykouznil ho ve šťastném okamžiku. Stojíš na pokraji božsky krásné úžlabiny, jejížto kolmé takřka a převysoké lávové stěny nesou bujnou vegetaci, z nížto místy jen vyniká holá skála, a proti tobě padá přes stěnu zcela kolmou a zajisté přes 300 stop vysokou s ohlušujícím šumotem voda laguny Catemacské v sedmi bohatých pramenech, v kteréžto rozdělují ji zmíněné již skály na temeni, a rozbíjí se o balvanovitou půdu dole v jemný oblak, jenž vznáší se nad celým počátkem úžlabiny. První dva prameny mají as po 15 stopách šířky, celý vodopád šíří se asi na 100 stop, voda je bělostná jako smetana, kolkolem zase ta bujná zeleň — musím se přiznati, že první pohled na vodopád tento je mocnější nežli sám první pohled na Niagaru, jejížto ohromná šířka není v žádném poměru k výšce. Neopominu, až promluvíím svého času o Niagaře, poukázati ještě jednou k vodopádu řeky Catemacské.

Úžlabina rozšiřuje se pak dále v širší údolí. S nesmírným namáháním podařilo se nám dostatí se dolů, arci ne až k samému vodopádu, ale přece tak daleko, že mohli jsme teprve nyní zdola posouditi ohromnost a velkolepost jeho. Jest to zvláštní, jak cítí člověk nicotu svou vůči velkoleposti přírody. Tak jako jsem ji v prvních okamžicích poznával, když jsem po prvé spatřil moře a



Kreolská dívka.

po prvé vstoupil do pralesa, stejně též opanoval mne cit ten, když hleděl jsem na vodopád tento a později na Niagaru. — — —

Ale proto přece náleží celá laguna Catemacská k těm věcem, jež bych byl rád — vzal s sebou do Čech. Jest jí tam v Mexiku škoda, jeť pro celý svět ztracena.

* * *

Podal jsem již celou řadu obrázků z Mexika, jež věnovány byly hlavně zemi. Jest čas, abych promluvil také o obyvatelstvu.

Ta směsice lidu, kterážto jest nyní v držení Ameriky, jest nadmíru zajímavá. Celý ostatní svět poslal tam syny své, ti vyhubili buďto praobyvatele neb zatlačili je úplně v pozadí, a dali splýváním nejrozličnějších kmenů jakož i působením jednoho na druhý za účinkování zcela zvláštních přírodních poměrů život lidu, jehožto zvláštnosti nejlépe jeví se v Mexiku, kdež katolická „civilisace“ španělská praobyvatele vyhubiti nedovedla.

Obyvatelstvo Mexika skládá se z kreolů, Indiánů, mesticů a ovšem i cizinců, hlavně Evropanů. Kreolové jsou nesmíšení potomci přistěhovalců bělochů vůbec a Španělů zvláště, Indiáni jsou praobyvateli země, a mesticové povstali ze spojení bělochů s Indiány, vlastně bělocha s Indiánkou, neboť žena bílá jest příliš pyšná na čistou krev svou, než aby vešla v užší styk s opovrženým Indiánem. Počet černochů jakož i smíšenců jejich s Indiány t. zv. z a m b o s jest tak nepatrný, že do váhy nepadá.

Cizinci, mezi nimiž nalézá se mnoho Němců, mají skoro výhradně všechny obchod v rukou svých; obchodních domů, jež náležely by Mexičanům, jest velmi málo. Malý pak obchod ovládli úplně přistěhovalí Španělé, kteřížto nahrazují Mexičanům naše židy, odírajíce je hlavně lichvařením.

Vládoucí třídou, takorčka šlechtou všeho obyvatelstva jsou kreolové. Zajímavé jest pozorovati, jak působilo podnebí na tyto potomky Španělů. Neústupnost, tvrdost, vytrvalost a náboženský fanatismus otců jejich pominuly u nich, a lehkomyšlnost, zženštilost, těkavost a svobodomyšlnost v náboženském ohledu nastoupily na jejich místo.

Zevnějšek kreolek vyniká nad zevnějšek mužů. Ženy jsou roztomile rostlé, mají krásné oko a krásný vlas, a obličej zajímavý, pěkný, často krásný. Kreolové nezdáli se mi býti muži o nic krásnějšími než jsem viděl kdekoliv jinde, naopak, nemohu říci, že bych byl našel v nesčetných těch kreolských tvářích, jež jsem viděl, něco zvláště charakterisujícího. Jsouť v celku jako mužský



svět na celé zeměkouli vůbec. Avšak něco jim přece upříti nelze, co vyznamenává je hlavně před evropskými bratry, totiž přehustý vlas. Nepamatuji se ani na jednu mexickou pleš.

Není to nic jiného nežli povinná galanterie, že protřepám nejprve krásnější polovici kreolů, že vylíčím dříve ženy jejich tak, jak jsem je byl našel. Podotýkám k tomu jen, že mluvím tu o kreolu zámožnějším, jenž směle může platiti za representanta kreolů vůbec, neboť veškeré veřejné úřady, veškeré stavy, jež vyžadují vzdělání, jako stav právníký, lékařský atd., jsou takřka výhradním jich majetkem.

Kreolka nemiluje ranní vstávání. Slunce dávno již prochází se po stříbrných korunách vulkánů mexických a ona sladce spí pod lehounkými nebesy, chránícími jemnou pleť proti moskytům, a sní o tom, jak by co nejpříjemněji ubila zase den. Snídaně, obyčejně čokoláda neb káva, jest první těžká práce, která ji očekává. Odbude ji v posteli, kterou pak polehounku opouští, aby chopila se práce druhé, rovněž těžké, totiž cigarety. Kreolka kouří velmi ráda, nikdy však doutník, což je proti dobrému tónu, vždy jen cigaretu. Když jsem jel do Puebly, žádal jsem roztomilou dámu, ve voze se mnou sedící, za dovození, abych směl kouřiti. „Ó, prosím,“ zvolala s úsměvem, a vytáhla z jedné kapsy ozdobnou malou skříňku s cigaretami, z druhé škatulku se sirkami, a jala se dýmati nosem jako starý voják.

A v San Andrés Tuxtla navštívil jsem kreolskou rodinu, kdež domácí paní s dvěma sestrami přijala mne velmi vřele. Mezi rozprávkou pokynula mladší sestra služce, ta přinesla krabici tabáku a papír, ona velmi obratně zatočila několik cigaret, nabídla sestram, vzala sobě, podala nám, a za chvíli jsme se pro dým sotva viděli.

Vykouří svou cigaretu a již aby se ubohá žena oblékala a chystala k masité snídani; a sotva že tu přestála, usedne do houpací stolice v síni, v níž průvan ulevuje horku, a dřímá, nebo krátí sobě čas nějakou lehounkou ženskou prací, aneb baví se s nějakou návštěvou neb konečně jde do kostela. Pro chůzi do kostela zachoval se u kreolek skoro všeobecně zvláštní zvyk, jdouť tam celé černé; na těle černé šaty, přes hlavu i hořejší část těla krajková mantila neb černý šátek a v ruce nevyhnutelný vějíř.

V samém hlavním městě, jež těší se skoro evropskému podnebí, viděti lze málo ženských klobouků, chodíť kreolky obyčejně jen v pěkné frisúře, ale bez těch našich moderních drdolů; majíť vlasy krásné a vlasů dost, a vlasy cizí by jim už pro horko byly nesnesitelné.

Netrvá to dlouho a ubohá kreolka aby šla již zase k obědu;

šťěstí ještě, že si může poté důkladně odpočinouti, aby posílila se k poslední těžké práci, jež ji večer očekává, totiž: jíti na procházku, nebo do společnosti, neb do divadla. Nu a že pak v noci ráda se odebírá na své lůžko, nemůžeme se také diviti; celý den nic nedělá, proč by si tedy večer ráda neodpočinula?

Z řečeného především patrnó, že kreolka není valnou hospodyní; nestará se o domácnost ani v nejmenším. Jeť bezstarostnou až do výstřednosti, starosti ponechává mužovi, při čemž arci je jinou otázkou, přijímá-li je muž, a vidí úkol života jen v užívání.

Evropan v Mexiku usedlý zřídka kdy běře sobě kreolku za choť, a učiní-li tak, litují ho krajané, třeba si bral anděla. Obvyčejně dostane takový manžel ke všemu ještě i celou rodinu své vyvolené na krk, a to v úrodném Mexiku již vydá.

Důkladnějšího vzdělání u kreolek nesmíme hledati; avšak zábavné, ano duchaplné jsou zpravidla, a zvláště příjemnými činí je živost temperamentu, které neodolá ani sebe brumlavější syn severu. Jsouť jako ti skvělí mexičtí motýlové, již těkající bezstarostně od květu ke květu jen mezi hledají, nedovedouce odolati bouřím.

* * *

Přicházím k mužům. Kreolové jsou následkem rozličných románů zahaleni v závoj romantismu. Mluví-li se o kreolovi, pracuje ihned fantazie mladých duší parou, a v rozkošném tropickém pozadí vystupují skvělé postavy plné elegance a síly, s krásným bledým obličejem, s ohnivým, uhločerným okem, s bohatými kadeřemi, zkrátka ideály mužů jižního podnebí. Viděl jsem sice krásné muže mezi nimi, však ti byli přece jen výjimkou jako všude jinde; pravidelně jest kreol, jak jsem již byl podotknul, co do zevnějšku jen člověkem obyčejným.

Avšak co záleží na zevnějšku, pohleďme na povahu člověka toho.

Kreol nezadá v ničem ženám kreolským; i on žije jen, aby užíval, i on jest lehkomyšlný k neuvěření. Ale nelze mu upříti jakousi noblesu ano šlechtnost, kteráž však jeví se více ve slovech nežli ve skutcích. Ohnivá mysl jeho rozplamení se snadno, a jsouc zaujata pro vše, co krásného, lne především také ke krásné zemi té, která ho zrodila. Kreol miluje svou vlast, jest pyšen na svou těžce vydobytou svobodu, avšak ohromná marnivost a ctižádost zavádí ho mnohdy příliš daleko, tak že uleknut stojí před skutečností, kterou sám byl způsobil. Celkem zdá se dosti udatným,

avšak ještě více chvástavým. Zbraně miluje velice; sotva kde viděti tak krásné revolvery a bambitky s drahocennými rukojetmi a zlatem i stříbrem vykládanými hlavněmi; nevyjdeť Mexičan bez nich takřka ani na ulici; to však mu nevádí, aby mnohdy, přepadnou-li ho bandité, vydal jim vše, co má, i tu krásnou zbraň, kteroužto vzal s sebou, aby ho chránila.

Pravil jsem, že je kreol mnohmluvný. Kreol vše chutě připovídá a zaručuje, cokoli kdo žádá, avšak přesně slovo dodržeti příliš nevyknu. Slibem je vše odbyto, a bláhovec ten, jenž spoléhá na vyplnění. Jeť mexická věrolomnost pověstna po celé Americe.

Na tom také zakládá se ta někdy až odporná zdvořilost Mexičanů, jižto není rovno ve světě, a jež záleží jen v samých přemrštěně úslužných slovech, při nichž Mexičan ani na nic nemyslí. Řekneš-li: „Máte krásného koně,“ — odpoví hned sladce: „Ten kůň je váš.“ Zvoláš-li: „Jak líbí se mi ten pes,“ slyšíš ihned: „Jest vaším majetkem.“ Avšak nikomu nesmí připadnouti, aby ho vzal za slovo. Jest to pouhá zdvořilost, kteráž vyžaduje zase zdvořilost, a bráti nabízené věci bylo by největší nezdvořilostí. Je-li majitelem domu a píše příteli, nepíše nikdy jméno města, nýbrž: „ve Vašem domě dne tolikátého,“ a podpisuje se S. S. S. Q. B. S. M., což jest zkrácené: Su Seguro Servidor, Qui Bese Sus Manos — Váš upřímný sluha, jenž líbá Vaše ruce. Narodí-li se mu dítě, oznamuje to přátelům svým slovy: „N. N. a jeho choť nabízejí Vám služebníka, jenž se narodil toho a toho dne.“ —

Nádheru miluje kreol velice. Šatí se sice zvláště ve městech dle způsobu evropského, avšak na venkově drží se romantického obleku mexického. Oblek bývá u bohatých zlatem a stříbrem vyšíván a poset stříbrnými knoflíky. Nejvíce však dbá kreol i mestic svého koně a sedla. Sedlo mexické jest prazvláštní. Zpředu vyniká as na půl stopy vysoko jakýsi knoflík, jenž vybíhá v kulatou šikmou plochu as 6—8 palců v průměru mající. Knoflík ten slouží k připevnění lasa, chytá-li jím Mexičan koně neb býky, a bývá obyčejně pokryt krásnou stříbrnickou prací. Vzadu má sedlo nízký lenoch, ke kterému připevní se vše, co jezdec s sebou nese, a po stranách visí na širokých řemenech ohromné těmeny. Za sedlovým lenochem splývají po obou stranách tašky, vaquerillos, jež často špičkou svou skoro země se dotýkají, a bohatými kůžemi, obyčejně z tygra neb medvěda kryty jsou. A na krásném koni míti zlatem a stříbrem lesknoucí se sedlo, jest jednou z největších vášní kreola i mestice. —

V Mexiku pijí se velmi silné kořalky; i cizinec naučí se tomu

záhy. Kreol pije sice také, avšak nikdo nemůže vytýkati mu, že by byl pijanem, náležít on mezi nejstřízlivější národnosti celého světa. Čím však mírnější jest v pití, tím vášnivějším je ve hře. Každé zábavy, každé vášně by se mohl zřící, však hry nikdy. Ta nejmenší příležitost, nejnepatrnější slavnost domácí, a již sedí mužové u karet, a zlato i stříbro lítá, až sluch i zrak přechází. S neměsí vášnivostí oddává se sázkám na kohouty při oblíbených kohoutích zápasech. Prosází často celé jmění.



Mexičané přihlížejí kohoutímu zápasu.

Kreol hraje s nevídanou odvahou a nehne se ode hry, dokud nemusí. Prohraje vše, co má, prohraje zbraně, sedlo, koně, ano hraje i o svůj nemovitý majetek, a mnohdy, když otec vyšel mezi přátele, netuší rodina, že spí poslední noc v domě svém. Avšak co jest zvláštní. Vášnivý ten syn ohnivé přírody jest nejchladnokrevnějším hráčem, jakého jsem kdy viděl. S největší chladností prohrává ohromné sumy a s toutéž chladností je shrabuje; chladně hledí na to, jak vyhraného koně jeho odvádí si šťastnější hráč, a chladně prohrává i to poslední, co mu zbylo. Dnes ty, zítra já — těší sám sebe a znova pouští se do hry.

Jinou slabou stránkou kreolovou jest pýcha jeho na čistotu krve. Sebe zarytější aristokrat evropský nemůže neúprosněji bdíti

nad zachováním té domnělé čistoty, a větší neštěstí nemůže kreola potkati, než odváží-li se syn neb dcera, nakloniti se v lásce k některému tvorů z krve smíšené. Co jsou pak strasti Romeovy, co vzdechy Juliiny proti trampotám takových milujících? Kletba a zavržení bývají následky obyčejné, avšak kreol nehrozí se i činů strašnějších.

Zato velmi pěknou stránkou kreolovy povahy jest láska a úcta k rodičům, kterážto jeví se nejen ve slovech, nýbrž i ve skutcích. Kreol, a to platí také o většině mesticů, nedovolí sobě nikdy ani příkrého slova proti otci a matce; přání jejich jest mu rozkazem, a může-li něčím ulehčiti osud jejich, učiní to zajisté. Děti zůstávají vzhledem k rodičům stále jen vůli a moci jejich podřízenými dětmi, nechť jsou i zcela odrostlé. Poznal jsem kreola, jenž máje asi 32 roků a jsa ženat ztratil nevelikou částku peněz; i bál se pak, že bude od otce — bit.

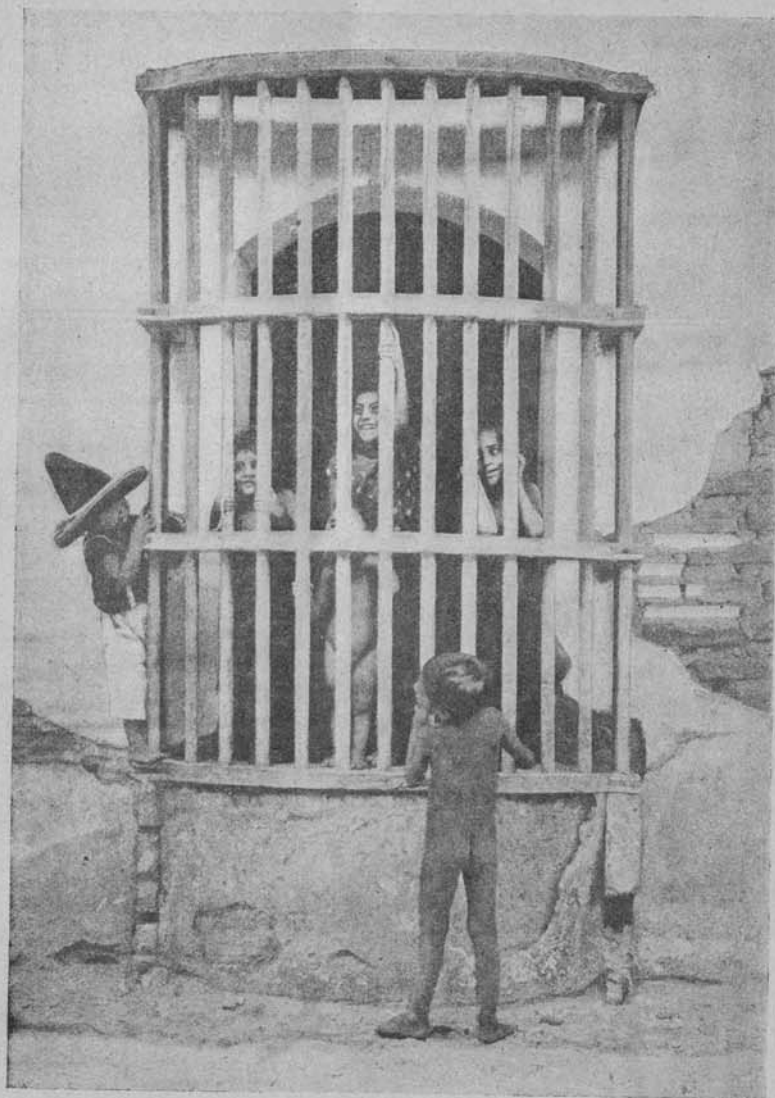
Jsouť arci úchytky ode všeho, co tuto řečeno, vždyť není pravidla bez výjimky. Má-li pak úsudek o kreolovi vyřčen býti jediným slovem, nutno jen říci: kreol je člověkem fráse.

* * *

Praobyvatelem mexickým jest Indián. V 12. století přišli Aztekové, založili r. 1325 Tenochtitlan, nynější hlavní město Mexiko, podmanili praobyvatele, avšak přijavše mravy jejich splynuli s nimi v jedno. Není tu místa vypisovati, jak sobě počínali Španělé v Mexiku, když byl Hernan Cortéz r. 1519 tam připul, a co ubohý Indián zakoušeti musil od těchto železných apoštolů katolicismu, kterým byl kříž zároveň mečem. Chci o Indiánech pověděti, jací nyní jsou, jak nalezl a poznal jsem je sám.

Mluvíme-li o Indiánu mexickém, nesmíme především mysliti na severoamerického jeho bratra, jenž posud co kočující divoch stává se v cestu volnému, avšak neúprosnému kroku civilisace. Jeť mexický Indián občanem usedlým, jenž se hlavně živí vzděláváním půdy, člověkem nikoli nebezpečným ano nevinným, jenž s resignací vpravil se v neblahý osud morálně zničeného a násilně podmaněného národa. Jest to lid tak zubožený, že připadal mi jako churavec, jemuž není pomoci, jenž dříve neb později se světa sejítí musí.

Resignace ta jeví se již v jeho zevnějšku. Obličej je zakulacený a nehybný. Vlas uhločerný až do modra a tak hustý, že mnohá krátce ostříhaná hlava vypadá, jako by byla aksamitem potažena, čelo je nízké, oko tmavé ale mdlé, nos trochu rozplesklý,



Indiánské děti u okna. Okna mexických domů jsou zamřížovaná.

ústa velká, kůže zažloutlá tak, že ani ruměnce nepřipouští, vous řídký a vzácný. Okolo úst jest jakýsi odhodlaný tah, tah to plný resignace, a ani sval se nepohne v obličejí, pustí-li se Indián do hovoru. Jen mdlé to oko oživí se trochu, když se Indián rozohní. Nemohu říci, že by hleděl obličej ten hněvivě, nikoliv; hledí lhostejně, ale tak tklivě zároveň, že jsem v ty tváře větším dílem hleděl s pohnutím.

Oblek Indiánův jest velmi jednoduchý. Plátěné široké spodky, volná kajda z hrubého plátna a slaměný obyčejně klobouk, toté vše, v čem objevuje se mezi lidmi. Doma shodí kajdu, pod níž košili nositi ve zvyku nemá, a spokojí se jen se spodky.

Indiánky nejsou ve tváři také příliš hezké, ačkoliv viděl jsem mezi nimi ženy zajímavé, ano krásné. Avšak postava jejich je rozkošna. Jsou nepřilíš velké, tělo je krásně rostlé, ruce a nohy jsou malé, a přebohatý vlas splývá mnohdy až po kolena. Dbají velmi čistoty a koupají se každou sobotu v nejbližším potoku, od rána do večera. Nejdříve myjí vlasy. V mísovité nádobě rozetrou s vodou zvláštní travinu, a m o l e nazvanou, a smáčí v tekutině takto povstalé vlasy své po drahnou dobu. Působí prý výborně na zachování a růst vlasů. Nato je pečlivě vyperou, pročešou, zapletou a okolo hlavy připevní. Pak teprv počne pravé koupání.

Když se pečlivě vykoupala, bere Indiánka na se čerstvé šaty. Hlavní část garderoby její jest t e n q u e y e. Jest to kus bílé bavlněné látky s modrými pruhy, kterýž si samy velmi pracným a primitivním způsobem tkají, a jenž, sahaje až po kotníky, okolo boků as třikráte se otočí a na knoflík zapne. Pak dá na hlavu modravý šátek, p a ň o, jenž zahalí někdy také, ač nuzně, hoření tělo — a jest ustrojena. Košili pravidelně nosí jen zámožnější, chudší pouze v neděli. Jest bílá, někdy i pestře vyšívána, sahá až skoro ke kolenům, nemá rukávů a nosí se v některých krajinách přes tenqueyi. Doma pak Indiánka obleku svého velice šetří. Uloží t e n q u e y i a p a ň o, opásá si jen boky a jde po své domácí práci.

Ačkoliv Indiánka dle našich evropských náhledů mnoho studu nezná, jest přece mnohem cudnější, nežli černoška.

Život vede smutný. Na ní leží všechna práce, všechno namáhání. Musí obstarati celou domácnost, pracovati na poli, v čas potřeby nádeničiti, kdežto muž buď na honbu jde, neb na poli trochu pomáhá, aneb se posléz odhodlá také trochu nádeničiti, nestačí-li výdělek ženy. A když obstará konečně již všechno, uchopí k a l a b a s y, hruškovité nádoby, připravené z vysušených tykví, a snese k večeru vodu, již jest potřebí.



Indián je člověk velice skromný a neunavný. Pustí se s chatrnou svou puškou, drátem ano provázkem často svázanou, do lesa na honbu a nese pak zastřeleného kance neb srnce mnoho mil do města, aby za něj několik reálů utržil. S plody svého pole chodí ohromně daleko na trh. Viděl jsem v zmíněném již městečku San Andres Tuxtla Indiány, kteří přišli z Oajaky as 80 mil zdáli se zbožím, jež mělo cenu asi tři dolarů.

Jako poslové jsou výteční. Za malou odměnu nese těžké zavazadlo, ano i cestujícího třeba po dva dni, odpočine si jen v hodinách největší horka a spokojí se s nejbídnější stravou. Ano není to báhorkou, že pošleš-li jej pouze s psaním, nacpe si do svého pytle kamenů a uhání s nimi slabým vždy klusem, aniž by měnil kroku. Arci nošení těžkých nákladů záhy zvykají. Mají je na zádech, nahnou hoření část těla vpřed a pracují při tom nejvíce čelem, neboť kladou široký řemen, jenž zboží pohromadě drží, kolem hlavy. A při tom vypadá Indián, nechť má naloženo sebe více, jako by si s nákladem jen hrál. Tomu učí děti již v nejútlejším mládí.

V jídle jsou velmi skromní. Nejdůležitější a skoro jediné pokrmy záleží v kukuřici, která je Indiánu všim, v tak zvaných frijoles (čti: fricholes) a v ovoci.

Kukuřici krmí sebe, svou rodinu a svůj dobytek, a z ní peče hlavně svůj chléb, tortilla (čti: tortilja) zvaný. K masivnímu, čtverhrannému kameni, spočívajícímu na třech nohách, z nichž přední je nižší, tak že kámen má svah nepříliš velký, přiklekne Indiánka v nejlehčích nedbalkách, a tře kamenným válcem polorozbitou a navlhčenou kukuřici tak dlouho, až se husté těsto utvoří. Z toho dělá tenouké placičky, as jako talíř veliké a hází je na plech neb kámen, k ohni přistavený. Tortille ty jedí se teplé, připravují se ke každému jídlu zvláště, a nalézají se nejen v chaloupkách chudiny, nýbrž i v palácích boháčů, arcí s tím rozdílem, že jsou z jemné mouky a že natírají se rozličnými tuky.

Frijoles je národní jídlo mexické par excellence. Kamkoliv vejdeš, nalezněš v čas jídla na stole mísu uvařených černých bobů, jichžto by se Mexičan snad ani zřici nedovedl. Cizinec musí jim teprve zvykati, ale zvyknuv jednou, neopomine jich nikdy více.

Čím mírnějším je Indián v jídle, tím nemírnějším je v požívání opojných nápojů, pro něž na vše zapomíná. Indiáni mají mnoho nápojů, jež připravují si z rozličných rostlin a ovocných plodů sami, nejpřednější však jest pulque (pulke), tekutina to jako mléko bílá, působící velmi prudce na smysly ubohého Indiána. Dobývání její jest velmi zajímavé. Na velikých polích je nasázena

agáva, rostlina, kterouž známe u nás pod nepříliš správným jménem alo e, jež nepotřebuje žádné péče a žádného skoro opatrování, a roste bujně na každé a zvláště suché a skalnaté půdě. V osmém neb nejdéle čtrnáctém roce dozraje a počíná zakládati na květy. Tam, kde to činí, v tak zvaném srdci rostliny, vyřízne se nyní kuželovitá prohlubeň, a ta naplňuje se sama každého rána a večera šťavou, což trvá obyčejně 4—5 měsíců; 40—50 tisíc agáv tvoří bohatství takřka nezničitelné, neboť ani sucha ani mokra, ani horka, ani chladna tuhým těm rostlinám neškodí. Maje na zádech sešitou skopovou kůži a v ruce dlouhý troubel, prochází se majitel polem, vtáhne vždy šťavu do troubele, přiloží nahoře prst a pustí ji přes rameno do kožené nádoby. Odtud také nepříjemný zápach, jenž ji cizinci tak protivnou činí. Na to se dá vykvasiti a v neschetných zvláštních hospůdkách oblažuje pak indiánské mozky. Nejpověstnější jest pulque, již dobývají v okolí Puebly.

Rovněž jednoduché jak jeho strava jest též obydlí Indiánovo. Zarazí do země ve čtverci čtyry neb osm hrubě otesaných kmenů — arcí někdy velmi drahocenných, neboť jsem často viděl chaloupky z mahagonového dříví — postaví na ně střechu, kterou pokryje došky z palmového listí, vyplní stěny mezi postranními kmeny řídké tenkými pruty, proplete to palmovým listím, udupá uvnitř zem, a chalupa jest hotova. Obyčejně vyčnívá s jedné strany střecha as na dvě stopy dále, tak, že veranda též neschází. V celé chaloupe, do kteréžto arcí může přseti, žene-li vítr dešť se strany, není jediného hřebíku. Vše je pouze svazováno rozličnými vzdušnými kořínky a jistými cizopasnými rostlinami, kteréžto uschnuvše, pak s dřevem, jež spojují, takřka srostou. Na hrubých kozách spočívá v každém koutku několik nehoblovaných prken, kteréžto, pokryty rohožkou palmovou, slouží za postele, a hrubý stůl s nějakou stolicí tvoří jediný skoro nábytek, nevisí-li také od stropu na provaze jakýsi druh hluboké ošatky, jenž maje ve čtyrech rozích krátké tyčky (s kusem lehké látky na ochranu proti moskytům) slouží za kolébku dítkám indiánským, jež bývají někdy velmi roztomilé. Avšak na něco bych byl málem zapomněl. Ve většině chaloupek těch nalezl jsem malý oltářík, vyzdobený dle možnosti a opatřený soškami svatých, jež budily ve mně skutečně posvátnou hrůzu.

Těžkou prací Indián nevydrží, vůbec práci, která by jej nutila po celý den k pobytu v uzavřené místnosti, proto zabývá se také hlavně jen vzděláváním půdy a prodáváním polních plodů, pletením košíků, vyráběním sprostého hliněného nádobí, pěkných

věcí z vosku, pěstováním košenily, ano dovede napodobiti i menší starožitnosti, kteréžto prodává pak starožitníkům, kteří tomu dobře ještě nerozumějí.

Velikou zvláštností Indiánovou jest tělesná jeho necitelnost. Sebe těžší rány snese a přežije hravě, a s báječnou rychlostí hojí se vše, co způsobeno mu zbraní sečnou neb střelnou. V nemocnicích vykonávají na něm nejtěžší operace, při nichžto běloši bolestí řvou, nejsou-li chloroformováni, a on snese vše bez chloroformu, aniž by pohnul svalem. Voják indiánský jest velmi udatný a největší ceny dodává mu chladnost a odvaha, s jakou vrhá se v boj. Pokryt ranami bojuje dále, jako by citu neměl, s těžkým poraněním vyšine se ještě na kůň a jede, až bez sebe spadne s koně. Nelze ho takřka ani utlouci.

Jeť patrné, že čivní jeho soustava nemůže býti stejně jemná a stejně vyvinutá jako bělochova.

* * *

Povaha Indiánů jest velice uzavřena a nepřístupná. Jsouť nedůvěřivými nejen k cizinci, nýbrž i k soudruhům, což arci po řádění Španělů jest zcela přirozenou věcí, a to tím více, poněvadž jsou rozděleni v četné kmeny, jež mluví nářečím zcela rozdílnými. Dělí se rádi od bělochů a mesticů, a žijí-li v městech, bydlí obyčejně s kmenovci svými ve zvláštních čtvrtích neb ulicích.

Duševní nadání Indiánů není veliké. Jsouť sice chytří, vypočítaví, ano někdy i důmyslní, jakož i v drobných pracích, hlavně domácích velmi obratní, ale všechny posavadní zkušenosti a veškeré pozorování učí, že jako černochům tak i jim do věd se nechce.

Dle zákona má míti každá ves aspoň jednu školu; mají je, avšak síly učitelské jsou tak nedostatečné, že se málokterý Indián naučí bídne čísti a psáti. Mnohé obce dávají kmenovce svého studovat, aby měli svého vlastního faráře, ano jsou Indiáni, kteřížto, majíce náležitých prostředků, věnovali se na př. právnictví. Avšak naučili se s namáháním pouze tomu, čeho právníkovi v Mexiku věděti třeba; na základě nabytých vědomostí dále samostatně pracovati, to posud žádný z nich nedokázal.

K duševní nedostatečnosti druží se pověřivost. Indián má své vodní i lesní skřítky, má svou sirénu, jež libým zpěvem vábí poutníka v hlubině, věří v čarodějnice a bojí se „zlého větru“, ježž má za příčinu všech nemocí. K tomu pojí se náramná tvrdost v držení se starých, zakořeněných náhledů.

Nesvěří se nikdy bílému lékaři, lékařem jeho jest moudrá bába, která připraví mu buď vodičku neb masť, že by koně porazila, aneb spořádá mu polámané tělo, že ho nikdo již nenapraví. Vláda nahlížeje, jak záhubná jest tato tvrdošijnost, nařídila na některých místech, hlavně v epidemických nemocech, aby lékaři bílí je hojili. Avšak to připustili jen tehda, byli-li násilně k tomu přinuceni. Toť také příčina, že v dobách takových řídnou řady obyvatelstva indiánského strašným způsobem.

Universálním prostředkem jejich proti všem nemocem jest pocení. Aby toho vydatně dosáhli, mají také své parní lázně, kteréžto jsou vskutku zajímavé. Z hlíny důkladně zpracované upraví se jakási polokoule tak veliká, že by dva lidé v ní ležeti mohli. Na jedné straně je malý otvor, kterým se tam leze, na druhé pak ohniště, jehožto zadní, dovnitř obrácená strana sestává z několika velkých kamenů, tak sice, že tvoří uvnitř plochu, prostou vši hlíny. V ohništi zatopí a přikládá se tak dlouho, až kameny se rozpálí. Nyní vlezou tam obyčejně dva, zakryjí dvířka, lijí vodu na rozpálené ty kameny až naplní se koupel horkou parou, pak ulehnu na rohožky, načež následuje polévání těla a opět zhušťování páry. Necht je nemoc jakákoliv, Indián se musí potit a on potí se rád, neboť je přesvědčen, že jen to mu pomůže.

Mexický Indián je svobodným občanem republiky, podle zákona stejně oprávněn s kreolem a mesticem, a má samosprávné zřízení obecní, neboť volí si své obecní představené a úředníky, kterýmžto připadá pak i správa obecního jmění. Avšak má to přece jen háček. V indiánských obcích těch utvořila se během času jakási šlechta, jež má vše v ruku a vše rozhoduje a před jejímž panstvím Indián dobrovolně kloní šíji svou. A šlechta tato ubližuje mu skoro stejně jako to kněžstvo mexické. Toto jest sice katolické, avšak často tak zlotřilé, že nenajdeš mu v světě rovného. Tam, kde moderní komunikační prostředky upravily již jakési spojení s cizinou, tam jest již namnoze konec neplechám těm. Avšak uvnitř země panuje pop jako turecký paša, odíraje chudý ten lid a dáváje mu velmi smutný příklad. A ze strachu, aby nepřišel o toto své živobytí, brání se zuby nehty každému pokroku. —

V Mexiku panuje jako všude jinde zákon stran doplňování vojska, ale bohužel pouze na papíře. Kreol a mestic nežene se příliš k vojančině, odnese to tedy zase Indián. Oddělení vojska odebere se do krajín indiánských, tam schytá, co se schytati dá, vybere z toho, co je k potřebě a pustí ostatní zase domů. Tím také zároveň mi vysvětleno, proč jsem v Mexiku velmi zřídka

viděl vojáky, jdoucí jednotlivě na procházku; byl jich vždy zástup a po každé provázek je důstojník s několika poddůstojníky; neboť jakmile může některý utéci, učiní to, a pak ho mohou v pralesích hledati. Proto také, jakmile se objeví vojáci v některé indiánské vesničce, prchá vše do lesů.

Okolnost tato ovšem uzavřenost a příkrost Indiánů proti bělochům nezmírňuje, a nelze se tudíž diviti, že jest Indián vůči cizinci velmi nepohostinným, kdežto známému, třebaš bělochu, učiní vše, čeho si jen žádá. Jsem přesvědčen, že by byl zcela jiným člověkem, kdyby byli Španělé s ním jinak nakládali, kdyby nebyl dosud pariou mexické společnosti.

Konservativní povaha Indiánova zachovala též mnohé zvyky a mravy, jež byl po otcích zdědil. Arci mizejí tyto více již ve větších městech, avšak na venkově zachovávají se v plné síle. Nejzajímavější jsou zvyky ty při svatbě a při pohřbu. Když dvě rodiny vzájemně uznají, že by spojení dětí jejich bylo výhodným, smluví se o tom záhy a zaslíbí je sobě již v útlém věku. Tím dnem, kdy zasnoubení se stalo, běře mladý zasnoubenec na se jisté povinnosti, kteréžto musí svědomitě plniti. Indiánky, mladé, staré, koupají se, jak jsem již pravil, vždy v sobotu a před velkým svátkem, a ke každé koupeli této musí zasnoubenec opatřiti nevěstě travinu a m o l e na mytí, a k mazání vlasů olej, jenž dobývá se z jistého ptáka, jakož i 2 reály na mýdlo. Mimo to dodá jí v každý velký svátek fábory do vlasů. Avšak též Indiáni vědí, že když se dvě děti zasnoubí, ještě se nemají, a kdyby se jejich děti dostati neměly, že by bylo škoda těch darů. Vedou tedy obě rodiny účet všech darů, aby nezdaři-li se svatba, věděly, co požadovati a co vrátiti. Prostému Indiánu jest však počítání jednou z nejobtížnějších věcí; každá rodina připraví si tedy při zasnoubení dlouhý provázek a učiní za každý dárek uzal, je-li dárek jednoreálový, uzal jednoduchý, je-li dvoureálový, uzal dvojnásobný atd. A když se zasnoubení rozejdou, přijde ženich a nevěsta s provázkem, uzly se prohlédnou a spočítají, a podle toho musí se pak vše nahraditi. Když však dojde ke svatbě, čeká ženicha dar poslední, totiž dvě krávy. Jednu dostane pan tchán za dceru a druhá se zabije k svatbě, od kteréž nesmí se nikdo dříve hnouti, dokud není vše snědno.

Se ženěním Indiáni velmi pospíchají — se 14 neb nejdele se 16 lety; zřídka kdy nalezněš staršího Indiána, jenž by nebyl ženat. Děti mívají Indiánky dost, avšak ohromný počet jich umírá, čehož hlavní příčinou jest nedostatek péče. Matka musí jísti, co jest, dítěti dá se také ode všeho, následkem čehož v těle

pak náramně nabubří, a převrácené prostředky domácí mu více ubližují než pomáhají. Dítě, jež má bolesti, strká pak vše do úst, co mu přijde do ručiček, a toť příčina okolnosti, mnohým velmi nápadné, že děti sprostého lidu v Mexiku jedí zem. Aby jim to odvykli, učí je záhy kouřit, a protože je obyčejným úkazem, že vidí cizinec malé, tří-čtyřleté dítě, nahé, s ohromným bříškem, s velkou hlavou a s tenkýma nohama i rukama, kouřiti doutník. Kouření je vášeň, kteráž opanovala jak kreola a mestice, tak též Indiána. Kouří doutník, jež si sám uvine či lacino koupí, nebo kouří z krátké dýmky — žena i muž. Ve Verakruzi zastavil mne kdysi na náměstí malý as šestiletý klučina a s mexickou grandezou žádal za oheň slovy: „Con el permiso señor — un poco de fuego.“ S úsměvem podal jsem mu doutník, avšak ten nehořel dosti; sedl jsem si tedy na bobek a dýmaje dal jsem mu zapáliti. Nato poděkoval: „Muchas gracias, señor“ — mnoho díky, pane — a vážným krokem odešel. —

Indiánské obřady při pohřbu jsou jako při katolicích vůbec, neschází ani obligátní nářek; avšak jakmile vrátí se truchlíci domů, počne se jísti a pít a jí se po celých osm dní tak, až se sní vše, co jest. Toť smuteční oktáv Indiánů. Nebožtíka při tom připomíná jen malá lampička, která hoří po celých osm dní u prkna, na němž byl odpočíval. —

* * *

Kreol a Indiánka spojením svým dali život mesticovi. Jest velmi zajímavo pozorovati, co přijal mestic od svých rodičů, a jak pojí se v něm vlastnosti rozličných těch kmenů, z nichž pošel.

Především musím říci, že on jest jediným pravým Mexičanem, kterýžto má své národní zvláštnosti, kterýžto jeví se jako Mexičan již svým zevnějškem.

Mestic jest postavy štíhlé, ale silné. Po Indiánu zdědil tmavší, ač ne tak žlutou pleť, od kreola hustý vous; po Indiánu odvahu, vytrvalost a střídmost v jídle, po kreolu větší duševní nadání a lehkomyšlnost. Největší pak chyby převzal od obou. Dle kreola jest oddán vášnivě hře, a nezná mezi, zahoří-li k někomu láskou, dle Indiána pak miluje opojné nápoje.

Národní oblek Mexičanů, tedy mesticů, jest velmi pěkný. Na hlavě sedí ohromný, v chladnějších krajinách plstěný, v teplejších slaměný klobouk, s o m b r e r o, kolem něhož místo pentličky leží t o q u i l a, copovitá pletenina ze stříbrných neb zlatých nitěk, kteréž Mexičané velmi dbají. Krátká kazajka, j a q u e t a, buď

z lehčí látky neb z kůže, je u bohatých stříbrem vyšívana a přehustě pokryta stříbrnými knoflíky, tak jako *pantalónera*, spodky to z této látky. Od kolena jsou tyto spodky otevřené, ukazující jemné bílé podvlíkačky, a pod jaquetou je košile obyčejně bohatě vyšívana; nohy vězí v nečerněných botkách, z tašky vzadu za pasem vykukuje zbraň, a spodky drží jakýsi druh šálu, jenž se několikrát okolo těla otočí. Konečně, co neschází žádnému mesticovi: *serapa*, ornátovitý to plaid, jenž máje pro hlavu uprostřed podél říz, bohatě často ozdobený, nosí se jako skutečný ornát, takže kryje před i zad, a posléz *calzónera*, kožené, vpředu dlouhým vlasem pokryté nohavice, jež oblékají se včas nepohody přes obyčejné spodky.

Mesticky nosí jemné, vyšívané košile, bohaté a ozdobené sukně a halí hlavu a hoření tělo ve velký šat, *reboso*, jehožto jeden konec přehodí přes rameno. Zahál-li jen tělo, nosí v bohatých a krásných vlasech svých široké a ozdobné hřebeny buď zlaté a kameny vykládané, neb jen mosazné. Sedlo jsem již dříve popsal, podotýkám jen, že na každém sedle visí *lasso*. *Lasso* je provaz velmi dlouhý, jenž má na konci oko. Mestic sebere volně svinutý provaz do pravice, rozháni se jím nad hlavou, vrhne *lassem* po pronásledovaném zvířeti, a sotva že toto dopadne, otočí již konec jeho o knoflík sedla, v kterémžto okamžiku uskočí kůň, tomu již naučený, v stranu opačnou. Mexičané mají v tom dovednost takovou, že chytí pronásledované zvíře, za co chtějí: za rohy, za zadní nohy, aneb za každou jednotlivou nohu. A není divu, vždyť učí se tomu od nejtělejšího mládí. Vidál jsem často čtyř- a pětileté hochy, jak *lassovali* obyčejným špagátem kohouty, slepice, selata a jiná zvířata.

Lasso slouží též k chytání koní. Statkáři mají své koně, osly, mezky a vůbec všechny dobytek stále na svých pastvinách, a je-li potřeba, vyjede některý pacholek koňmo cosi z něho chytit. Chytá-li mladého koně, jenž posud nesloužil, chytne ho *lassem*, porazí jej, jiný pacholek skočí na něj se svým širokým kloboukem a uhání nyní bez sedla, bez třmenů, až kůň nemůže dále. Chce-li ho zastavit, dá mu jen svůj klobouk před oči, a když se s ním vrátí, je kůň zkrocen — podle mexických názorů totiž. Stáda statkářů těch jsou tak ohromná, že mnohý neví ani, kolik tisíc kusů má. Podle potřeby, ale obyčejně jednou za rok seženou se do velkých ohrad za příčinou porážení, a ostatek pustí se opět na pastviny. Koňů *Aztékové* neznali. Obdrželi je, jakož i osly, skoty, ovce, kozy a slepice od Evropanů, jimž navzájem darovali opět ptáčka, jež rádi vidíváme na míse, totiž krocana. —

Mesticové tvoří hlavně pracující třídu. Jsou mezi nimi sice mnozí statkáři, majitelé *haciend*, ale větším dílem jsou řemeslníky, nádeníky a dopravovači zboží, *arrieros*. Mestic je neobyčejně silný a celkem poctivý člověk. Viděl jsem nositi jej v přístavu verakruzském ohromné bedny a svěřovati mu drahocenné náklady stříbra a jiného zboží.

Avšak nejen sprostším pracím věnuje se mestic, on s úspěchem zastává též vysoká postavení a dovede v nich býti činný na prospěch celku. Leč nespolehlivost zdědil přece také po kreolovi. Danému slovu málo kdy dostojí. Hře obětuje vše, třeba celý svůj týdenní výdělek, ale nikdy tak, jako jeho otec, netratí myslí a pracuje zase neúnavně, aby mohl znova hráti. Nu a zamiluje-li se, pomoz pánbůh. Kreolka, Indiánka, vdaná, svobodná — vše jedno. Je-li mu nakloněna, musí ji dostati, a třeba by byl i sám ženat. K tomu je v Mexiku velmi jednoduchý prostředek. Utekou spolu, a pak ať je kdo při nedostatku všech rychlých komunikačních prostředků na těch řídcích obydlých 40.000 čtverečních milích hledá.

Mestic je náramně vášnivý, ale chladne brzy. Ve vášnivosti té zmocní se ho zhusta taková prchlivost, že zapomíná na vše a vidí před sebou jen předmět svého vzteku, cíl své pomsty. Co v okamžiku takovém vykoná, bývá hrozné, ale běheme-li to přísně, on za to nemůže, a on sám toho nejvíce lituje, když zanedlouho horká jeho krev se utiší.

Velikou lásku chová mestic také k tanci a k hudbě. *Fandango*, tanec vůbec, jest mu nejmilejší zábavou a při nejmenší příležitosti srazí se třeba na trávníku malý houfek, a při jednotvárném zvuku milostné písně v průvodu kytary skáče jen což děláš. Líbilo se mi mnoho u Mexičanů, ale tanec jejich nikoliv.

Muž a žena stojí proti sobě a poskakují s jedné nohy na druhou, arci brzy na špičku, brzy na patu, avšak tělo je skoro nehybné, a ruce visí, jako by neměly života. Dovedou takto skákati po celý den bez patrného zemdlení. Jak zcela jinak vypadá tentýž nehybný mestic na svém koni, jenž jest jeho nejpřednějším miláčkem. Jeť rozeným jezdcem, smělym nade vše pomyšlení a uhání s větrem o závod, neleka se žádných překážek. Hoření tělo jeho jest proti ježdění evropskému nakloněno vpřed, nohy trochu nazad a jezdec vypadá, jako by byl s koněm srostlý. Koně mexické jsou menší nežli koně severoamerické a evropské. Ale ujedou 10—12 mil denně a spekojí se při tom skrovnou stravou, v níž hlavní věcí jest kukuřice. A k tomu nutno uvážiti, jaké jsou ty cesty v Mexiku: úzké, příkré, skalnaté, rozryté, k tomu přichází přeplavování řek,

jež nemají nikde mostů — věru jsou to vzorná zvířata, plná ohně a divokosti, jež arci zkrátí ihned ty hrozné uzdy mexické, jichž ostré ústrojí zaráží se mu při nejmenší neposlušnosti krutě do jazyku. A bojí-li se kůň něčeho, odvykne mu to jezdec brzy. Viděl jsem u Puebly mestice, jehož mladý kůň bál se lokomotivy. Postavil se tedy s ním těsně ke kolejím a jakmile přijížděl vlak, hnál se proti němu. Hrozný byl pohled na ustrašené zvíře, avšak nemilosrdná uzda pracovala, a po několika pokusech byl kůň ochočen.

Praví-li se, že se rodí Češi s houslemi a Maďari s ostruhami, možno směle říci o Mexičanech, že rodí se s *machetou*. Je to dlouhý nůž, jehož užívá jak Indián, tak mestic a kreol. Slouží mu jako zbraň a jako universální nástroj; malý hoch umí jím už zacházeti, a stařec nevyjde bez něho z chalupy. A zvláště v lesích je potřebou nevyhnutelnou: musí si člověk v Mexiku často cestu houštinou prosekávat.

Nezbývá mi, než zmíniti se ještě o zvláštním druhu peněženky, již v Mexiku jsem poznal. Mexické reály jsou as jako naše šestáky velké. Lid strká reály tyto do — ucha.

* * *

Vylíčil jsem stručně kreola, Indiána a mestice, mohu se tudíž zase vrátit k popisování svého výletu.

„Vrátit se do Evropy a ani si nevystřelit na našeho tygra, k čemuž je zde v okolí Catemaca tak pěkná příležitost, bylo by skutečnou hanbou nejen pro vás, ale i pro mne,“ pravil k nám náš hostitel catemacský, upřímný a pohostinný Němec, pan Bötticher, jemuž jsme byli z Verakruzi doporučení.

Vyjeli jsme tedy jednoho parného odpůldne do Tabanky, pralesa to, jenž napříč od městečka vroubí lagunou a jméno své obdržel od výborného pramene, kterýžto několik set kroků ode břehu ze země vyvívá. Cesta byla velmi příjemna. Silný větřík opřel se o naši plachtu, a loďka ubíhala rozčeřenými vlnami tak rychle, že sotva ve dvou hodinách přirazili jsme ke břehu.

Lesy okolo Catemaca náležejí na mnoho mil městečku, a každý usedlý a do svazku obecního přijatý občan má právo, vzíti si jakýkoliv kus lesa. Náš hostitel vybral si velmi opatrně. Vyhlídl si prostor as 1000 kroků dlouhý a 300 kroků široký, nezapomněl na pramen, najal několik dělníků, a jal se porážeti les, aby založil na místě jeho kávovou plantáž. Podnik podobný jest v pralesě prací obrovskou, avšak nejhorší obtíže byly již překonány. Proti

jezeru ponechána stromová zeď jako ochrana před nepříznivými větry, a odtud pak vysekán les tak, že v určité vzdálenosti od sebe ponechány řídké řady stromů, kteréž musí kávovník, mezi nimi nasázený, před přílišným žářem slunečním chrániti. Opodál, právě u pramene, stála na osmi netesaných kmenech vysoká palmová střecha, a pod tu uvedl nás hostitel jako do bytu, jenž měl nám sloužiti pro příští noc. Pěkný byt! Pod střechou, as ve výši půldruhého sáhu, utvořena byla půdička velmi jednoduchým způsobem: bambus tu ležel vedle bambusu, a Domingo, černý dohlížitel dělníků našeho hostitele, ujišťoval nás, že se tam výborně spí. Musel to věděti, neboť zde spal s dělníky vždy po celý týden.

„Především opatříme si psy a nějaké Indiány,“ pravil pořadatel celé výpravy pan Bötticher.

A šli jsme. Slezli jsme dosti vysoké návrší a octli se pojednou před několika chatkami, odkudž poskytovala vůkolní krajina úchvatný rozhled. Slunce klonilo se již silně k západu, jezero lesklo se jako dýmánek v tisícerych barvách — v tom ozve se za námi výstražný hlas: „Viruelas! viruelas!“ Ohlédneme se a ve dveřích jedné z chatek stojí utrápená žena, kynoucí nám; abychom odešli. Viruelas, čili naše neštovice, nenáležely právě k věcem, jež jsme chtěli v Mexiku poznati, protož sestoupili jsme zase ihned a sice, musím se upřímně přiznati, dosti rychle k laguně a vlezli do dvou z kanotů, jež u břehu byly připevněny. Laguna byla v těchto místech již nepatrnou říčkou, po kteréžto veslovali jsme proti proudu. Za půl hodiny zastavili jsme před velikou chalupou. Na břehu máchaly dvě buclaté Indiánky prádlo, a právě přede vchodem ležel roztažen veliký pes, na němž vesele poskakovalo kurátko, hledajíc mu — blechy. Rozkošný to obrázek, plný nehledaného humoru!

Bledé, patrně nemocné děvče vyšlo nám vstříc, a spatřivši známou mezi námi tvář, zvalo nás přívětivě, abychom vešli. Větší sň jako všude jinde, jen že na stěnách několik tygrin a něco zbraní!

Usedli jsme, a nyní počala zdlouhavá ta scéna, jež musí se odehráti u Indiána vždy, nežli možno přistoupiti k jádru věci. Nesčíslné otázky, jak se kdo vynachází, přání, aby se vynacházel dobře až do 90. kolena — a to se vždy opakuje, kdykoliv vejde zase nová nějaká osoba. Starý Indián, jenž daleko široko znám jest jako tygrolovec, nebyl doma, ale přišel brzy. Očekával jsem chlapíka jako skálu, a přede mnou stál malý suchý stařeček, v němž bych byl tak pověstného lovce nikdy nehledal. Litoval, že nemůže nás provoditi, poněvadž mu stáří již vadí, upozornil nás, že přede dvěma dny vyskytla se v krajině stará *onza* — tak se totiž

mexický tygr nazývá — s dvěma mladými a že roztrhala osla, náležícího do jedné z těch nešťovicemi stížených chatek. Zavolal na dva zevlující Indiány a poslal pro psy.

Tygrí psi — byl jsem velmi žádostiv, jaká to as rasa. Za chvíli přihnali se dva nepatrní a praprostí hafánkové, kteříž budili ve mně velmi malý respekt. Avšak brzy hleděl jsem na ně s úctou. Dovedli zuby cenit velmi bojovně, a krátkou srstí pokrytá těla jejich byla jízvami takřka poseta.

Vzali jsme Indiány a psy a vrátili se do lesa. Večer nalezl nás pod naší střechou v Tebance. Indiáni rozdělali oheň, my vařili kávu, pekli sušené maso v horkém popelu a zaháněli kouřem svých doutníků dotíravé moskyty. Byl to zvláštní výjev. Kolem temný prales, z něhož chvílemi ozývaly se podivné zvuky, a kolem rudého ohně divné ty a ozbrojené postavy, bavící se monotonním zpěvem Indiánů, jež byla kořalka rozjařila.

Dlouho jsme neseděli pohromadě. Měli jsme druhého dne před třetí vstávat, a proto hnal nás hostitel brzy na lože.

Lože! Může-li být větší ironie! Po kmeni, do něhož vysekány jsou stupínky, vylezli jsme na bambusovou půdičku, položili plaid přes špalek, jenž sloužil za polštář a roztáhli ho tak, že chránil tělo až do polovice; pak jsme se natáhli jeden vedle druhého tak těsně, že jsme se mohli sotva hýbati.

Usnul jsem přese všechno nepohodlí brzy. Pojednou dostanu štulec.

„Co jest, co jest?“ tážu se rozespalé.

„Slyšíte tygra?“ volá náš hostitel.

Natáhnu uši a poslouchám. Z dále ozývalo se trhané vytí, o němž bych byl myslil, že je vyluzuje oslí chřtán. Ale ne, byl to k největší mé radosti tygr, a pyšně — usnul jsem zase.

Jak živ nebyl jsem tak rychle časně ráno na nohou, jako druhého dne. Byla ještě tma, a já měl sto chutí spát dál. Avšak v noci bylo přšelo a proto rozdělali Indiáni oheň pod střechou. Kouř z vlhkého dříví hnal se všechen pod střechu a tak štípal do očí a do krku, že nám slepičí naše schody sotva stačily. Bylo půl třetí, když jsme si pochutnávali na prapodivném indiánské snídani a v jakémsi zvláštním rozčilení prohlíželi pušky a plnili brašny ostrými patronami.

* * *

Počalo se rozednívat; my vložili do svých zadovek patrony, učinili několik kroků z našeho podstřeší a byli jsme v pralese. Bylo

po dešti a dusný, horký vzduch v lese panující nás skoro až zarazil. Indiáni vedli nás „přirozenou cestou“, kterouž prý zvěř, chodící k zmíněnému již pramenu, sama byla utvořila. Cesta ta záležela v tom, že houština mezi živými i pokácenými stromy byla trochu roztrhána a pošlapána. Brzy musili jsme přelézati obrovský kmen, brzy posekávati kaktusy, jež pichlavé své údy příliš roztahovaly, brzy zas podlézati pode stromy, které vodorovně takřka rostouce s půdou, proplítaly se mezi druhy svými; tu zapletli jsme se v síť ze vzdušných kořinek, tu zastoupilo nám cestu obrovské, černé hnízdo mravenčí, k tomu ta nescíslnými dřevy posetá zem, a vše od nočního lijáku okluzké — byla to cesta, již by musil proklítí do všech pekel i vtělený anděl, a to tím více, jelikož panovalo v lese důkladné šero. A ani hlasitě nesměla si rozpěněná žluč odlehčit. Kdykoliv někdo hlasitěji se ozval, ihned napomínali ho Indiáni k tichu.

Mimo psy na tygry měli jsme ještě jednoho honičiho psa, jenž také jaksi mrzut proplítal se houštinou, kdežto druhové jeho, vedeni jedním z Indiánů na řemínku, patrně s chutí všechny překážky přelézali. Přes hodinu již hmoždili jsme se v potu tváří svých po „přirozené“ té cestě, a nejen že nebylo po tygru ani památky, ale i z ostatní zvěře ukazovalo se jen pramálo. Konečně stříhne náš honící pes ušima, zastaví, Indiáni počnou se po zemi rozhlížeti, srazíme se v hlouček a nalezneme neurčité sice, ale četné stopy divokých prasat.

Naděje na nějakou kořist nás zase trochu oživila. Zrychlili jsme kroky, pes vesele poskočil a spustil rychlejší tempo. Zase půl hodiny, ještě horší, nežli byla dřívější hodina, neboť po této cestě šlo to nyní rychleji. Konečně zaslechneme neurčité hrochtání, pes zmizí nám před očima, ještě chvíli, a na místěčku, kdež patrně kdys bouře a čas zle řádily, zastihli jsme celé stádo divokých prasat. Půda se jimi černala a dosti zvolna jen hýbala se kupředu. Měla mezi sebou mnoho mladých a ta je zdržovala. Pes náš se zuřivým štěkotem hnal se za nimi, v tom obrátila se zadní čelem proti němu, jako na dané znamení zastavilo celé stádo, a se vzteklym chrochtáním a s hrůzným cvakáním zubů cenilo na něj své tesáky.

Běda psu, jenž by se v takovém okamžiku na ně odvážil. Obklopila by jej a roztrhala na kusy. Pes náš skutečně také ztratil kuráž, „koncentroval se nazad“ a štěkal, kdežto tygrí naši psi si prasat ani nevšimli, lhostejně se dívající na celé stádo. V okamžiku takřka zazněla celá dešarže, a několik kusů válelo se v krvi.



To přivedlo ostatní k rozumu. Tentam byl pojednou strach o mláďata, — stádo rozběhlo se na všechny strany.

Jali jsme se je pronásledovati. Zastřelená zvířata položena stranou, abychom je mohli na zpáteční cestě vzít s sebou, a my hajdy za ostatními. Ale prasata byla rychlejší, nedohonili jsme žádného již, za to však vzkřikl pojednou jeden z našich Indiánů a vrhl se na zem. Prohlížel nějakou stopu, jež křížovala stopu pronásledované zvěře, druhý Indián přiklekl kvapně, a skutečně, byla to stopa tygrů. Indián odvázal psy a přivedl je k stopě. V okamžik byli jako vyměněni, zaměřili vpravo a již jsme jim sotva stačili.

Že nikdo z naší společnosti nezlomil nyní nohu, tomu divím se podnes. Indiáni hnali se za psy, my za Indiány, a celá výprava vypadala tak, jako by utíkala před tygrem a nikoliv za ním. Tu klopýtl neb položil se ten, tu onen — avšak ničeho nedbáno. Veškeré ty překážky, jež dříve tak byly obtížné, staly se hračkami, a když pojednou zaslechli jsme zdaleka štěkot našich tygrůch psů, bezpečné to znamení, že ho mají, tu skákali jsme přes stromy jako kobylky. Konečně zahlédneme kmitati se psy, ještě několik kroků a nedaleko od nás obskakují oba se zuřivým štěkotem statný strom. Mlčky ukáže Indián nahoru — as sáh nad zemí seděl mezi větvemi mladý tygr a upíral zelené a jiskřící se oči své brzy na psy, brzy na nás.

Byl to přece jen podivný pocit, když jsem mu stál po prvé takto tváří v tvář. Když založil jsem ponejprv na jelena, trásla se mi rozčilením ruka — tenkrát nebylo lépe. Avšak neměl jsem k tomu mnoho času. Tygr skočil na vyšší větev, v tom padla rána, chvíli držel se ještě větve, pak však klesl bez hnutí na zem. Kule projela mu čelem. Psi jej očuchávali, ale vidouce, že je mrtev, pustili se ihned dále.

Mohl bych nyní vlastně říci, že rána ta vyšla z pušky mé. Ale ne, neřeknu to, chci mluvit, jako ve všech svých obrázcích z cest, pravdu. Bylo to sice české oko, jež v něj mířilo, ale mé to nebylo ani při tomto, ani při druhém, jež nedlouho na to psi naši z houštiny vyhnali.

Jeden z Indiánů naložil mladou onzu na záda a žádostivě spěchali jsme dále. Nebylo pochybnosti, starý tygr s druhým mládětem, o nichž nám včera onen starý Indián vypravoval, byl na blízku a patrně v úzkých, neboť jedno mládě již opustil. A skutečně. Asi za čtvrt hodiny stali se psi opět nepokojnými, zrychlili běh, a již ozýval se zase vztekly jich štěkot. Bez dechu takřka ubhali jsme za nimi, konečně zahlédneme kmitati se cos mezi stromy. Byla to ohromná tygřice, jež úzkostlivě měla mládě své,

as jako silný pudlík velké, k útěku. Avšak mládě bylo již příliš ustrašeno. Psi, jichž si tygřice ani nevšimla, na ně doráželi zuřivě, mládě jalo se vylézati na obrovský kmen a zoufale řvala tygřice. V tom padlo několik ran, mládě kleslo bez života na zem, tygřice obrátila se jako v uleknutí v stranu, odkud rány vyšly, rozehnala se po jednom z psů, jenž zvláště odvážlivě na ni dotíral, zasáhla jej tlapou svou, pes vyštěkl bolestně, pak jediný jen skok a zmizela v houšti.

Vedle mladého tygra ležel jeden z našich psů rozdrčen, jako by byla kláda na něj padla, a to odstrašilo druhého tak, že nebyli jsme již s to, abychom přiměli jej k dalšímu pronásledování. Avšak houština, do níž se tygřice utekla, byla příliš silná, my sami mimo to již valně zemdleni, usedli jsme tedy na zem, a Indiáni jali se stahovati kůže z našich kořistí. Pak jsme položili obě stažená těla, jakož i zabitého psa k ohromnému mraveništi, zarazili do země kůl, a nastrčili na něj cedulku s českým nápisem. Kdo by se tam chtěl podívat, nemá daleko.

Za tři hodiny seděli jsme zase pod svou střechou v Tebance.

* * *

Přišly na nás deště. Každodenně přšlo po několik hodin a nezbyvalo tudíž, nežli vrátiti se opět do Verakruzi. To jediné, co nás při tom mrzelo, bylo, že museli jsme se vrátiti toutéž cestou, kterou jsme přišli.

Ale mělo to přece také své půvaby. Ti lidé, kteréž seznať jsme, jedouce do Catemaca, vítali nás při návratu jako starí přátelé, a veškeré ty přírodní krásy, jež po prvé působily na nás jen celkovým svým dojmem, jevily se nám tím úchvatnější v detailech, kteréžto při prvním pohledu nám byly zcela ušly.

V San Andres přivítal nás don Torrente co nejsrdečněji — daleko doprovázel nás se svými syny, nemoha se s námi nikterak rozloučiti. Několik dní jen ztrávili jsme v jeho rodině — milá upomínka nám zůstala, ale sotva více svede nás osud dohromady. Nedaleko San Juan Tuxtla nastalo loučení. Upřímné stisknutí ruky, mexické obejmutí, a za okamžik zmizel nám i se syny s očí — s očí na vždy, z mysli však nikoliv.

A zase skoro celý den v pralese, až kynul nám z večera El Meson. Stará Indiánka, u nížto jsme nocovali po prvé, usmívala se na nás a opatřila nás již rozhodně lépe nežli tenkrát, a indiánské obyvatelstvo hledělo na nás již také zcela jinak nežli dříve. Nikdo neubíhal do lesů, a drůbeže nabízeno nám ke koupi se všech stran.

Druhého dne loučili jsme se s pralesem, a odpůldne nalezlo nás na mořské pláži. Bylo pod mrakem, slunce objevilo se jen chvillemi, a proto byla cesta až do Alvarada mnohem snesitelnější. K večeru dorazili jsme k Rio Blanco, koně museli opět přeplavati, což se nestalo bez obav, neboť byli následkem celodenní cesty zemdlení, a po jednoduché večeři odebrali jsme se hned na lože, poněvadž chtěli jsme vyjeti o jedné hodině s půlnoci, aby-chom již příštího večera byli ve Verakruzi.

O jedné hodině s půlnoci seděli jsme již na koních. Drobný dešť šlehal nám do tváří, ale nedbali jsme toho. Volným krokem jeli jsme temnou nocí, až konečně se počalo rozednívati. O 9. seděli jsme v Salinas.

S radostným úsměvem vyšla nám mestická rodina vstříc. „Máme hosty a slavíme dnes svátek“ — nevím již jaké svaté, volali vesele. Dva mužští hráli pod palmovou střešou na kytary, třetí na harfu, a ženy spustily ihned zase tanec, z něhož jsme je byli vytrhli. Chceš-li vyzvati některou, aby šla s tebou tančit, posadíš jí svůj klobouk na hlavu, každý následující tanečník učiní taktéž, tak sice, že oblíbená tanečnice má na hlavě někdy celou barikádu klobouků, a když pak potančí, obchází jednoho za druhým, a každý musí klobouk svůj nějakým dárkem vykoupiti.

Ztrávil jsem veselou hodinu, posnídali, a jeli zase dále. Šlo to dobře, ale jen až asi do jedné hodiny s poledne, kdy dorazili jsme do osamělé chalupy mestické. Měli jsme s sebou koně, na němž naloženy byly vaky s prádlem, bedničky s doutníky, s motýly a s jinými, cestou sebranými věcmi. Avšak náklad ten byl špatně přivázán, sešoupl se, počal koně na straně lechtati, a ten jal se nyní sebou tak mletí a házeti, že vše se sebe sešoupl a rozdupal na kousky, aniž by bylo bývalo lze k němu se přiblížiti. Ty tam byly výsledky čtrnáctidenního sbírání, to tam bylo naše prádlo. A ke všemu ještě museli jsme býti rádi, že nám kůň neutekl do lesa.

Po dvouhodinném pozdržení sedali jsme zase na koně a naposledy klusali jsme ještě několik hodin po zdlouhavé pláži, až počali jsme dlouhou jízdou umdlévati. Konečně objevila se nám k večeru Bocca del Rio. Koně i my oživli takořka, avšak ó hrůza! Přes širokou řeku nechtěli nás převozníci převésti, poněvadž bylo již šero a v Bocca del Rio posvěcení. Nezbývalo, nežli sejmouti zemdleným koňům sedla, naložiti vše do dlouhého, indiánského kanotu a nechat koně přeplavati. Ubožáci! Po tolikahodinném běhu, když již sotva lezli, museli ještě napnouti poslední své síly, aby přeplavali prudkou a širokou řeku. S velkým

namáháním a po dlouhé době se to konečně poštěstilo. Ale dlouho museli odpočívati, nežli mohli jsme jeti zase dál.

V Bocca del Rio panoval čilý život. Před každou chalupou oheň, nad ohněm kotel, a v kotli smažilo se a vařilo až radost. A podél zdí chalup těch lavice, a na lavicích samí přespolní hosté, čekající při kořalce, až hospodyně bude s večeří hotova. Na všech stranách ozýval se zpěv, jásot a hudba, a kde jaká hospoda, byla přeplněna tancujícími.

Když vjížděli jsme po delším odpočinku, kterýžto museli jsme zemdleným koňům dopřáti, do městečka, působil pohled ten na nás prazvláštně. Bylo již úplně šero, po obloze prodral se s namáháním skrze řídké oblaky měsíc, a kolkolem nesčetné ty ohně, obklopené postavami, jež při divokém tom osvětlení mnohem strašněji vypadaly, nežli vskutku byly. Sem tam vítal nás některý známý, ale známost taková teď nic neprosněla. V žádné hospodě, ni v jiné chalupě nebylo nám hladem a žízni zmírājícím možno, nějakého občerstvení si opatřiti. Teprv po dlouhé době smilovala se nad námi Jesusita, dcera onoho mestice, u kteréhožto jsme před první vycházkou svou za kajmany přenocovali. Dala nám trochu špatného vína a teplou vodu; ale s jakou chutí hltali jsme nápoj, nad nímž jindy bychom byli jen potupně pokrčili rameny!

A zvolna šlo to nyní do Verakruzi. Koně sotva lezli, a my sotva se drželi již v sedle. Tma v lese jako v pytli; kůň kráčel pomalu za koněm, až konečně po dlouhých třech hodinách — tak dlouho potřebovala ubohá ta hovada na cestu nedelší dvou hodin — objevila se nám v dáli světélka, světélka verakruzkých domů.

Poslední ještě napětí všech sil, a byli jsme doma. S namáháním jsem slezl, s namáháním doškrábal jsem se k blízkému kupci, a za okamžik stála přede mnou sklenička norvěžského piva s kusem ledu. Nikdo neví, jak chutná i mizerné pivo po osmnáctihodinné jízdě koňmo. Vlíl jsem je do sebe a zvolna odebral jsem se domů. Jak jsem spal, to nevím, ale to vím, že kdyby byl vedle mne střílel, byl bych se sotva probudil.

Pozdě druhého dne otevřel jsem oči. Chci vyskočiti — nemohli jsem. Nohy byly jako železné a bolely při nejmenším pohybu strašně, tělo bylo jako zmláceno, ruce jsem mohl sotva zdvihnouti, hlava byla rozpálena a tepna tloukla jako splašená. Pošlu pro doktora a napiat hledím mu do očí, když mne prohlížel. Prohlížel dlouho. Konečně se usmál.

„Zimnici máte,“ pravil, „ale vomito to není. Poležte si několik dní a bude zas dobře.“

Měl pravdu. Čtyry dni jsem ležel jako lazar, pátého jsem vstal a šestého byl jsem již zase jako kapr.

* * *

Nastala doba loučení se s Mexikem. Mnoho nepříjemného, ano nebezpečného bylo nám zakusiti ve vlasti Azteků, avšak byla to přece jen krásná doba, již jsme tam ztrávili. Zvláštní příroda i zvláštní lidé závodili takorůžka o to, aby poskytli nám každým okamžikem něco nového, něco zajímavého.

Počínali jsme si tenkrátě při odjezdu však již opatrněji. První cesta byla do celnice, kdež odevzdali jsme tři deklarace, uvádějící dopodrobna veškeré peníze, jež jsme při sobě měli, a pak teprv, když zaplatili jsme povinnou daň, šli jsme k zavazadlům. Mrzutě pohlíželi úředníci, jimž jsme byli před málo týdnů tučné sousto od úst odtrhli, na naše papíry, ale co platno. Tentokrátě to nešlo, aby nám peníze sebrali, a proto proházeli aspoň věci v našich vacích co nejdůkladněji.

Naposledy rozhlédl jsem se po nádvoří verakruzské celnice, plném bujného života, naposledy prošel jsem vysokou branou naposledy kráčel jsem po masivním molu. Skočil jsem do kocábky, jež houpala se na trochu rozčeřených vlnách mořských, a za málo minut stoupal jsem po kejklajících se schůdkách na palubu amerického parníku „Cuby“.

Pěkná a velická loď s roztomilým, starým kapitánem, rozeným Dánem, jenž považoval veškeré cestující skoro za své děti! Ukázali nás do slušných na pohled kabin a více se pro ten okamžik o nás nestarali. Jakž také jinak. Bylo před odjezdem, a tu je práce vždy až hrůza. Konečně blížila se druhá hodina, a kapitán oznámil agentovi společnosti, již Cuba náležela, že loď může vyplouti.

Agent, Němec, s nímž jsme se byli ve Verakruzi seznámili, loučil se s námi a otázal se náhodou, máme-li pasy své opatřené podpisem německého konsula. Strašné leknutí — zapomněli jsme na to, vlastně ani nevzpomněli, a bez podpisu neměli jsme přístupu do Habany.

Agent opustil loď, a my nyní byli ač na moři přece na suchu. Poradil nám arci, abychom vystoupili v Progressu na mexickou půdu a za přispění lodního lékaře hleděli vydobýti si od kapitána přístavu pas, jehož nám bylo potřebí. Ale byla slabá naděje na dosažení pasu takového. Neznal nás nikdo a nezbyvalo, nežli v duchu připravovati se již na tantalské strasti, jež očekávaly nás, nesmějící loď opustiti, před Habanou.

Avšak dopadlo to nad očekávání dobře. Kapitán, jenž otcovským uchem naslouchal našim steskům, promluvil rozumné slovo s doktorem, kterýžto byl zároveň ekonomickým správcem lodi, a takž umluveno, že pojedeme s tímto na břeh, kdež hodlal především opatřiti loď všelijakou drůbeží.

A skutečně. Když zastavila loď před Progressem, vstoupili jsme do kocábky, jež litala na vlnách mořských jako skořepina, a ujížděli jsme za pomoci několika obratných veslařů ke břehu, kamž dorazili jsme teprv as za dvě hodiny. Nejprvé sehnal doktor celou armádu krůt a jiné drůbeže, nakoupil vodních melounů a ovoce, a na to dovedl nás k jakémus obchodníku. Ten napsal nám na arch papíru, že jsme pořádní a hodní lidé, poslal nás k svému sousedu, jenž to podepsal, a pak hledali jsme skoro hodinu pana kapitána, kterýžto na základě tom prohlásil nás za způsobilé, že můžeme vejíti do Habany. Podal nám listiny velmi zdvořile, a — tomu divil jsem se nejvíce — nemuseli jsme platit ani krejcaru. Bylo to v Mexiku po prvé, co nám někdo proukázal službu zadarmo.

Nyní jeli jsme bezstarostně dále.

Na lodi bylo příjemné živobyті. Společnost ne velká, ale dosti přístupná a strava výborná. Ale co bylo velmi smutné — kabiny. Chovalyť nejen štěnice a rusy, nýbrž i německé myši.

Sešel jsem jednou k večeru dolů, a spatřím běhati po své posteli dvě myši, z nichž jedna skočila kvapně na podlahu a v okamžiku zmizela. Rozzloben volám na sklepníka a stýskám si, že mám myši v posteli.

Sklepník se usmál. „Myši?“ pravil, „bouchněte do postele a jsou hnedle pryč. Myši jsou velmi bojácná zvířátka.“ Na to odešel tak spokojeně, jako kdyby mi byl dal bůh ví jak výtečnou radu.

Že spaní v takových kabinách příliš nechutnalo, rozumí se samo sebou, a tím méně, poněvadž panovalo v nich strašné horko. Ale byla snadná pomoc, neboť noci byly příjemné. Roztáhli jsme si plaid na palubě, přinesli polštář pod hlavu a spali jsme výborně. To jediné nepříjemné při tom bylo, že kradli lodníci jako straky. Položiti něco vedle sebe a usnouti, znamenalo tolik, jako rozloučiti se s tím na věky.

Spalo-li se to na palubě dobře, snilo se tam ještě krásněji. Loď houpala se zvolna s jedné strany na druhou jako kolébka, stroj parní ozýval se stále jednotvárným a pravidelným svým zvukem, nad snílkem rozpínala se modrá vzdor noci obloha, posetá myriádami hvězd, a kolem dokola šuměly vlny svou věčně stejnou, ale přece jen prapodivně na zamýšleného člověka působící píseň. —

Pátého dne zaleskla se před námi hlava perly antilské, královská Habana.

Loučil jsem se s palmami vesele, neboť kynula mi po Západní Indii a po Mexiku, po zemích to, kde jen příroda pracuje a člověk lenoší, Severní Amerika, země, kde práce je všeobecným heslem, prvním a nejhlavnějším. Přípravu, abych práci tu dovedl oceniti, měl jsem důkladnou.

V necelých šesti dnech prolétl se mnou malý, ale velmi rychlý parník „Cleopatra“ onen kus oceánu, jenž dělí Nový York od Habany. —

